

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 27.

Söndagen den 17 december.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 68—74.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till anläggande av ett tackjärnsverk i Norrbotten jämte motioner;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beräkning av vissa inkomster och utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 m. m.; och

nr 81, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpning av bankoreglementet.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Råstock**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning, nämligen först första särskilda utskottets utlåtande nr 72, därefter samma utskotts utlåtande nr 74 och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.4 e. m.

In fidem

Sune Norrman.

Måndagen den 18 december.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 75—81.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes andra särskilda utskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tjänsteplikt m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

§ 3.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden första särskilda utskottets utlåtande nr 76 uppföres närmast efter samma utskotts utlåtande nr 74 och att övriga ärenden uppföras i den ordning, i vilken de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Westman*

› *Hagberg* i Malmö

under den 19 december och

› 2 dagar fr. o. m. den 19de dec.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.4 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 19 december.

Kl. 11 f. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, till en början vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13, den 14 och den 16 innevarande december.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter andra särskilda utskottets utlåtande nr 34.

§ 3.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 72, i anledning av *Ang. förord-* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tilläggsskatt å *ning om* bensin, m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *tilläggsskatt å*
bensin, m. m.

I en den 17 november dagtecknad proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag, till

- 1) förordning om tilläggsskatt å bensin;
- 2) förordning om extra tilläggsskatt å bensin och lättbentyl;
- 3) förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 januari 1940; samt
- 4) förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats några i anledning av propositionen inom riksdagens kamrar väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 43 och II: 58 ävensom motionerna II: 59 och II: 62 — antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om tilläggsskatt å bensin;
- 2) förordning om extra tilläggsskatt å bensin och lättbentyl;
- 3) förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 januari 1940;

B) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gränebo, Gustafsson* i Benestad, *Andrén, Mannerskantz, Nisser, Ohlin, Anderson* i Norrköping, *Gustafson* i Vimmerby, *Carlström* i Södergården samt *Lundell*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 84, i vad den avsåge nedan under punkterna 1), 2) och 3) angivna författningsförslag, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I:43 och II:58 ävensom motionerna II:59 och II:62,

1) antaga följande

*Förslag
till
förordning om tilläggsskatt å bensin.*

Häri genom förordnas, att för bensin, som till riket införes eller här tillverkas, skall — utöver skatt, varom förmåles i förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit — till staten erläggas tilläggsskatt med fyra öre för liter; och skola de i nämnda förordning meddelade bestämmelserna rörande skatt å bensin tillämpas jämväl i fråga om sålunda utgående tilläggsskatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1940 och gäller till och med den 30 juni 1940.

2) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning om extra tilläggsskatt å bensin och lättbentyl;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1 januari 1940, med den ändring att 1 § skulle erhålla följande lydelse:

1 §.

För bensin, som den 1 januari 1940 klockan 6 f. m. finnes i riket, skall i den ordning nedan sägs till staten erläggas skatt med fyra öre för liter.

Är bensin blandad med annan vara, skall vid skattskyldighetens bestämmande hänsyn tagas till den myckenhet, varmed bensin ingår i blandningen.

B) att riksdagen måtte, med bifall i nedan angiven del till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om tilläggsskatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor.

2) av herr *Berling*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! När det meddelades, att finansministern hade för avsikt att lägga fram en proposition om extra skatt på bensin för att därmed i någon mån tillgodose statsverkets ökade behov av inkomster, så väckte detta förslag i och för sig icke någon opposition. På alla håll var man på det klara med att det krävdes oppoffringar även från bensinförbrukarnas sida och att bensinskatten icke längre kunde förbehållas uteslutande det ändamål, för vilken den tidigare varit avsedd. Tanken på att införa en differentierad bensinskatt ter sig vid första påseendet tilltalande, och några principiella invändningar emot denna tanke att taga ut högre skatt på

Ang. förordning om tilläggs-katt å bensin, m. m. (Forts.)

den bensinförbrukning, som icke kan räknas såsom absolut nödvändig, restes icke. Jag hörde även till dem, som från början mötte detta förslag med sympati. Men ju mer man sysslat med denna skatteproposition, desto svårare har det framstått att finna någon rationell lösning av denna differentieringsfråga. Vi möta samma svårigheter här som när det gäller övriga indirekta skatter, där finansministern föreslagit en differentiering i syfte att hårdare träffa det, som han kallar för lyxförbrukning. Det är just svårigheten att skilja ut vad som är lyxförbrukning, som är det till sist för mig och många avgörande hindret.

I motiveringen till propositionen gör finansministern gällande, att bensinförbrukningen kan uppdelas i en oundgänglig konsumtion och en såsom oundgänglig eller lyxbetonad betraktad sådan. Till förra slaget hänföres den bensin och lättbentyl, som nu får inköpas på s. k. inköpskort, och till den sistnämnda gruppen den bensin och lättbentyl, som inköpes på inköpshäften. För den oundgängliga konsumtionen — sålunda den som får inköpas på inköpskort — föreslås en tilläggs-katt av tre öre per liter och för den som betecknas såsom lyxbetonad föreslås en tilläggs-katt på 13 öre per liter. En sådan uppdelning, som här föreslagits, skulle vara riktig under förutsättning att det kunde fastställas, vilka förbrukare av bensin och lättbentyl, som använda bränslet till oundgängliga transporter, och vilka som använda det för mindre nödvändiga körningar. Det går emellertid tydligen icke att draga upp en verkligt hållbar gräns mellan nyttig och onyttig användning av motorfordon. Det sätt, varpå länsstyrelserna ha tillämpat nu gällande ransoneringsbestämmelser, visar vilka utomordentliga svårigheter, som här möta. Det är mycket växlande praxis, som tillämpas inom länsstyrelserna, och det har skapat irritation och missnöje. Nu är det ju så, att den differentierade beskattning, som här föreslås, anknyter just till detta ransoneringssystem, som i praktiken visat sig vara behäftat med så betydande svagheter. Naturligtvis förekommer det en viss lyxkörning med automobil även med nu gällande ransoneringsbestämmelser, den saken skall icke bestridas. Men jag tror, att man begår ett fel, om man hänför större delen av den bensinförbrukning, som nu går på s. k. inköpshäften, till mer eller mindre oundgänglig och i vissa fall lyxbetonad körning, under det att den förbrukning, till vilken bensin inköpes på inköpskort, skulle vara nödvändig eller oundgänglig. Det är alldeles säkert så att en hel del lyxåkning förekommer även med hyrda bilar, vilken sålunda icke skulle drabbas av det nu framlagda förslaget om särbeskattning för viss bensin, under det att en mycket stor del av den trafik, vartill bensin inköpes på inköpshäften, hör till den nödvändiga.

Jag skulle vilja understryka, att detta är en sak, som på det allra närmaste berör en mycket stor del av landsbygdens befolkning. Flertalet jordbrukare höra väl till dem, som icke få inköpskort utan köpa bensin på inköpshäften, men ingen kan bestrida, att jordbrukarnas bilar i allmänhet icke äro lyxfordon utan i hög grad nödvändiga fordon. Det synes mig då ganska obilligt, att en säkert mycket väsentlig del av den körning, som utföres för jordbrukets räkning, skall på detta sätt extrabeskattas, under det att en hel del trafik i städerna, som går under benämningen nyttotrafik men som enligt min mening är i hög grad lyxbetonad, icke skulle drabbas av lyxskattesatsen.

Vidare kan man befara, att om detta förslag skulle gå igenom, komme det att få påföljder, som ur statsfinansiell synpunkt ingalunda äro önskvärda. Det pekas i reservationen på den redan hittills företagna avregistreringen av bilar, vilken kan befaras komma att betydligt ökas, om detta skatteförslag går igenom. Det är alldeles klart, att för en hel del bilägare, som nu få en knapp tilldelning av bensin på inköpshäften och som skulle få betala mycket högre

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

bensinpris på grund av skattehöjningen, komme frestelsen att avregistrera bilen att bli betydligt större. Det komme att ställa sig betydligt billigare för dessa att använda sig av förhyrda bilar. Det är i och för sig ingenting att säga om den saken. Jag tror, att många av dem, som nu äro bilägare, skulle kunna undvara sin bil. Men jag frågar, om det är någon fördel ur statskassans synpunkt, att en ytterligare avregistrering sker. För varje bil av normal storlek, som avregistreras, förlorar statsverket flera gånger mera i inkomst, än vad man kan räkna med att få in genom skatteförhöjningen för den s. k. lyxbensinen.

Det skulle kunna anföras ytterligare en hel rad skäl emot den differentierade skatten. Det har framhållits, att den i många fall kan komma att leda till manipulationer, som äro allt annat än önskvärda, smygförsäljning av billigare bensin o. s. v. Den komme alldeles säkert att vålla mycket stor irritation, det ha vi redan fått starka belägg för under utskottsbehandlingen av denna fråga. Och det är väl icke önskvärt att i onödan framkalla sådant missnöje och sådan irritation bland stora lager medborgare. Jag upprepar ännu en gång, att svårigheterna framför allt komma att framträda på landsbygden, där skattens verkningar komme att bli mest framträdande och framkalla den största irritationen. Det är från dessa rent sakliga synpunkter som jag och åtskilliga med mig inom utskottet kommit till den ståndpunkten, att vi icke kunna tillstyrka denna differentierade skatt utan i stället vilja förorda en enhetlig skatt.

Nu har ju redan finansministern föreslagit en enhetlig skattehöjning med tre öre per liter för bensin. Enligt reservanternas förslag skulle det med skatteförhöjningen avsedda skattebeloppet kunna vinnas genom att höja denna generella skatt med ytterligare ett öre till fyra öre per liter, medan däremot den extra tilläggsskatten på tio öre skulle bortfalla. Då säger man, att en sådan förhöjning med ett öre per liter skulle komma att drabba nyttotrafiken mycket hårt. Jag skall icke ett ögonblick bestrida, att skatteförhöjningen drabbar nyttotrafiken, men framför allt gäller detta naturligtvis den höjning med tre öre per liter, som är föreslagen och som alla äro ense om vara nödvändig. Däremot har jag svårt att förstå, att en ytterligare höjning med ett öre skulle ha så skadliga verkningar. Jag tror, att det är en betydande överdrift. Vi ha fått en del praktiska exempel på huru en ytterligare förhöjning med ett öre utöver den av Kungl. Maj:t föreslagna treöresskatten skulle verka. Och det har visat sig, att verkningarna på normal transport äro utomordentligt små. Det har särskilt från jordbrukarhåll vitsordats, att de nödvändiga transporter inom jordbruket, icke nämnvärt skulle komma att fördyras genom denna ettöring. Då fäster man från jordbrukarhåll betydligt större vikt vid den fördyring med ytterligare tio öre, som den extra tilläggsskatten skulle åstadkomma för mycket betydande delar av jordbrukets transporter.

Från dessa synpunkter har man, som sagt, kommit fram till ett förslag om enhetlig skatt med fyra öre per liter. Nu har jag hört, att man bakom reservanternas inställning spårat en hel del andra motiv än de, som jag här anför. Det har bland annat gjorts gällande, att det skulle vara en obefogad omsorg om bilhandeln och det folk, som där är sysselsatt, som skulle ha dikterat minoritetens hållning. Jag ber att få säga, att denna sak icke har mycket berörts under utskottsbehandlingen. På önskan av en av reservanterna har i minoritetens förslag till utskottsutlåtande skjutits in en mening, som framhåller, att »det är också möjligt, att en betydande fördyring av denna del av biltrafiken» — alltså den som betecknas såsom mera umbärlig — »kommer att återverka på omsättningen inom automobilhandeln och därigenom ytterligare minska de redan mycket starkt reducerade arbetstillfällena för såväl bilin-

Ang. förordning om tillägsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

dustriens som bilhandelns anställda». Jag har svårt att se, att i detta påpekande kan ligga någon som helst hänsyn till obehöriga intressen. Jag tycker tvärtom, att det är ett utomordentligt lojalt samhällsintresse, som man här fäst uppmärksamheten på, och jag skulle vilja understryka, att det är dock ett mycket betydande antal personer, som sysselsätts inom svensk bilism för närvarande. Jag tror, man kan räkna antalet till omkring 200,000. Och det är uppenbart, att de ekonomiska konsekvenserna för alla dessa komma att bli mycket kännbara, om ett större antal bilar skulle komma att stå obrukade. Det är särskilt detta man velat framhålla.

Herr talman! Med dessa korta anmärkningar ber jag få yrka bifall till den reservation, som har fogats till utskottets betänkande av herr Gränebo m. fl.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! I flera av de propositioner, som beröra indirekta skatter, och som framlagts vid urtima riksdagen, har finansministern varit inne på linjen att undersöka, huruvida det varit möjligt att utav vad man kunde kalla för lyxkonsumtion taga ut en större del än av den övriga konsumtionen. Det särskilda utskottet har vid alla de tillfällen, då dessa propositioner behandlats, uttalat sin allmänna anslutning till de synpunkter, som finansministern gjort sig till tolk för. I något fall har utskottet icke kunnat följa finansministern på grund av de svårigheter, som ha legat i vägen. Så skedde exempelvis i fråga om kaffebeskattningen. Men det är ju självfallet, att skall man med hela den inställning, som alla säga sig ha till de av finansministern uttalade synpunkterna, gå emot desamma, när det gäller den praktiska utformningen, så måste anledningen vara den, att de svårigheter, som upprepa sig, äro av sådan karaktär, att de icke kunna övervinnas.

Vi ha inom utskottsmajoriteten icke kunnat tillägna oss den uppfattning, som utskottsreservanterna anfört såsom skäl för sin hemställan om att riksdagen icke skulle följa den kungl. propositionen utan gå in för en enhetlig beskattning. Vi anse, att de svårigheter, som kunna förefinnas här liksom på alla andra områden, dock icke äro av den storleksordningen, att de icke med god vilja böra kunna övervinnas. Då vi kommit till detta resultat, anse vi, att övertvägande skäl tala för att följa den väg, som finansministern har föreslagit. Vi skola ju komma ihåg, att huru mycket man än försöker göra gällande, att man icke kan skilja på nyttotrafik och mer eller mindre lyxbetonad trafik, så ha vi dock här att göra med ett inslag, som man skulle kunna kalla trafik i och för näringslivets utövande. Vi ha att göra med lastbilstrafik, busstrafik och allt detta, som har mer eller mindre med vårt transportväsen att göra. Det är all denna trafik, som såväl Kungl. Maj:t som utskottsmajoriteten ha ansett böra placeras i en särskild och fördelaktigare ställning än den övriga biltrafiken.

Nu säges det — och detta har sagts mångfaldiga gånger under utskottsbehandlingen — att den ettöring, som det här gäller, icke kan komma att belasta näringslivets trafik, dess transportkostnader m. m. på sådant sätt, att man bör vidtaga en anordning sådan som den här föreslagna. Det är emellertid en omständighet, som man icke kan bortse från i detta sammanhang, och det är den samtidigt med skattehöjningen pågående fördyringen eller prisförhöjningen på dessa drivmedel. När kriget bröt ut kostade bensinen 27 öre per liter. Priset har sedan dess höjts, först till 32 öre och i går med ytterligare två öre. Vi äro sålunda nu uppe i en prisökning på sju öre, och med den föreslagna skatten av tre öre per liter äro vi uppe i 37 öre, d. v. s. tio öres förhöjning i jämförelse med utgångspriset 27 öre. Utskottsmajoriteten anser, att man icke kan gå förbi den omständigheten, när det gäller skattehöjningen, att

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

det samtidigt har skett en stark höjning av bensinpriset, ty denna prisförhöjning måste man räkna med, när det gäller att avgöra, i vilken mån bensinprisets höjning även genom en skatt kan komma att påverka de allmänna transportkostnaderna.

Det är också ett faktum, att vid de undersökningar, som föregingo propositionens framläggande, näringslivets representanter på detta område samfällt tillstyrkte den anordning, som propositionen innehåller. De som avstyrkte densamma voro representanter för Automobilklubben m. fl., vilka ävenledes i skrivelse till utskottet ha gjort detsamma. Det har kommit många skrivelser till utskottet, däri man påyrkat en annan anordning än den, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Men för den, som vill göra sig besvär att läsa dessa skrivelser, framgår det, att skrivelserna icke äro avlätna av sådana organisationer, som kunna sägas vara representativa för näringslivet på här ifrågasättande område. Det är Motormännens riksförbund, det är Kungl. automobilklubben och det är bilhandlareorganisationer. Ordföranden i avdelningen reserverade sig i en del av sitt anförande emot att tala om några bilhandlarintressen. Men så mycket kan jag ju beröra bilhandlarnas intressen, att jag erinrar om en skrivelse, som jag antar, att riksdagens samtliga ledamöter ha fått, i vilken det mycket starkt understrykes, att en ytterligare belastning på motorbränsle över huvud kommer att medföra en fördyring i stort sett av alla varor. Det är sålunda ett understrykande av den synpunkt, som utskottsmajoriteten har anfört angående skattens inverkan på den allmänna prisenivån.

Utskottsmajoriteten har anfört, att man i det läge, vari vi nu befinna oss, utan att träda några intressen för nära kan sätta den allmänna trafiken, näringslivet så att säga, för sig och låta den mera umbärliga trafiken få den särställningen, att man kan lägga en extra beskattning på densamma. Då säger man här: var skall man dra gränsen? Detta är ju det starkaste skälet, som anförts från reservanternas sida. Man vill icke förneka, att det finns en lyxbetonad användning av bensinen, och jag tror icke, att man skulle komma långt med att förneka detta, ty åtminstone i denna stad behöver man endast gå ut och ställa sig i ett gathörn för att få slående belägg härför. Gör man det en söndag, då lastbilstrafiken är borta, så är det icke svårt att konstatera, att det faktiskt finns en konsumtion av bensin, som är av den karaktär, att man bör kunna behandla den annorlunda än den bensinkonsumtion, som är nödvändig för den allmänna trafiken.

Nu har herr Anderson i Norrköping sagt, att man återfaller ju på nu gällande ransoneringssystem. Och han har särskilt sagt till kammarens jordbrukare: ni skola här ha blicken riktad på vad som sker, ty ni komma i det läget, att ni bli föremål för den s. k. lyxbeskattningen. Jag skulle vilja hänvisa till vad utskottet säger i sitt utlåtande, då det försöker draga en gräns i detta avseende och anger, att till nyttotrafiken enligt utskottets mening bör hänföras »trafik med lastbilar, linjebussar, taxe- och övriga trafikbilar samt privatbilar, som mera regelbundet begagnas för transport av förnödenheter, alltså bilar, som tjäna förvärvssyfte». Jag har svårt att tänka mig, att icke de bilar, med vilka lantmännen köra sina produkter till torget, skulle komma in under denna definition och sålunda hänföras till nyttotrafikdon. Men så säger man: ja, men landsfiskalerna ha ju redan gjort en uppdelning. Vi ha från utskottsmajoriteten sagt, att den uppdelningen på intet sätt är helig. Tvärtom har utskottet strukit under, att den erfarenhet vi ha på detta område bör föranleda, att man tar det hela under omprövning och försöker komma en smula närmare rättvisan än där man för närvarande befinner sig.

Så har det från reservanternas sida framhållits, att man här kan vänta en

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

starkt ökad avregistrering av motorfordon. Däremot skulle jag vilja invända, att för det första äro reservanternas kanske en smula oense inbördes om den saken. Men även om de vore eniga, skulle jag vilja tillåta mig säga, att jag starkt betvivlar, att deras synpunkt är riktig. Är det tänkbart, att de människor, som skulle komma att drabbas av denna extra tioöring i skatt och sålunda veta, att de skulle få lägga ut i runt tal tio öre mera per mil som de köra, därför skulle avregistrera sina bilar? Jag tror, att man kan taga detta avregistreringshot tämligen lugnt, därför att denna extra tioöring möjligen kan åstadkomma, att man inskränker sin körning en liten smula; men att man skulle helt avstå från nöjet att köra bil, när man kan få bensin, även om den kostar tio öre mera per mil, det tvivla vi inom utskottsmajoriteten på.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter och med betoning av nödvändigheten att upprätthålla den princip, som vi alla anslutit oss till vid behandlingen av våra indirekta skatter vid årets riksdag, nämligen att man skall söka lägga större del av bördan på vad som är lyxkonsumtion, ber jag att få hemställa om bifall till första särskilda utskottets förslag.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Jag vill först säga, att jag ställer mig mycket tveksam till lämpligheten överhuvud taget av att lägga en sådan här ökad beskattning på bensinen. Här har riksdagen i år beslutat att med skattemedel förbilliga kolen som bränsle och drivmedel. Nu går man in för att lägga ytterligare skatt på ett annat bränsle och drivmedel, nämligen bensinen. Jag har mycket svårt att förstå det rättvisa och rimliga i ett sådant förfarings-sätt. Men när nu förslaget föreligger till behandling, så har man ju att ta ställning till de olika alternativ som härvidlag finnas.

Gentemot herr Olsson i Gävle, som här försöker göra gällande, att utskottet genom sitt uttalande skulle på något sätt ha krävt en ändring beträffande den nu rådande uppdelningen i vad man kan kalla lyxtrafik och nyttotrafik, vill jag nu först säga, att det icke alls förhåller sig så. Utskottet har bara gjort ett ganska platoniskt uttalande vari man säger: »Det har visat sig svårt att dra upp en bestämd och för hela landet enhetlig gräns mellan oundgänglig och oundgänglig trafik.» Vidare fortsätter utskottet: »Med de erfarenheter som redan vunnits vid tillämpningen av ransoneringssystemet torde det likväl vara möjligt att genom ändringar i bestämmelserna åstadkomma en mera tillfredsställande ordning härutinnan.» Slutligen nämner utskottet några exempel på hur en sådan förändring skulle kunna ske och framhåller att »som oundgänglig torde man böra exempelvis betrakta trafik med lastbilar, linjebussar, taxer och övriga trafikbilar samt privatbilar, som mera regelbundet begagnas för transport av förnödenheter, alltså bilar som tjäna förvärvssyfte». Vilket yrkande gör då utskottet? Jo, utskottet säger icke som det brukas, när man vill och begär att Kungl. Maj:t skall ta hänsyn till ett uttalande i motiveringen, nämligen att »med beaktande av vad utskottet anför», utan utskottet säger så här: »På grund av det anförda och då utskottet icke funnit skäl till erinran mot de föreslagna skattesatsernas storlek samt ej heller mot förslagen i övrigt, får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.»

Vad är det då utskottet tillstyrker bifall till? Jo, till det som departementschefen sagt i propositionen och som återges i utskottsutlåtandet, om hur man skall kunna åstadkomma den här uppdelningen i nyttotrafik och lyxtrafik. Därvidlag säger departementschefen: »Då jag vid valet mellan dessa två linjer» — nämligen den enhetliga skatten och den differentierade — »för beskattningen ansett övervägande skäl tala för den sistnämnda, beror detta framförallt därpå, att en differentierad beskattning för närvarande endast synes möjlig i anknytning till den nu genomförda ransoneringen och den därvid bibehåll-

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
na uppdelningen av biltrafiken efter graden av outhärlighet för näringslivet och för den enskilde.» Det är beträffande detta uttalande som utskottet förklarar, att det icke har något att erinra mot förslaget i övrigt. Vi ha sålunda såvitt jag kan förstå endast att räkna med att beskattningen skall anknytas till den nuvarande uppdelningen i en lyxtrafik och en nyttotrafik. Hur ser då denna uppdelning ut? Jag skall icke yttra mig om förhållandena här i Stockholm, men i likhet med herr Olsson i Gävle tror jag, att det här finns en hel del verklig lyxtrafik, som i dessa tider både bör och kan bära en ökad beskattning. Det är ju möjligt att det här skulle kunna gå att göra en ordentlig uppdelning. Vad jag emellertid särskilt vill yttra mig om är förhållandena på landsbygden. Och hur ser då denna uppdelning ut där? Ja, herr talman, jag känner till en hel del fall, och jag skall nämna några exempel. En lanthandlare har en liten personbil, som han använder för att hämta hem varor från stationen eller för att någon gång också köra ut varor till mera avlägset boende kunder. Han får icke bensinkort utan häfte, och han skall alltså betala 10 öre per liter i extra skatt, därför att han använder sin bil i sin näring. Men järnhandlaren i staden, som har både lastbil och personbil, får bensinkort till såväl lastbilen som personbilen. Han skall gudbevars någon gång åka ut på landet för att till en eller annan jordbrukare sälja en maskin eller dylikt, och då behöver han ju sin personbil. Järnhandlaren behöver icke betala lyxskatt för bensinen vare sig den ena eller andra sortens bil. Jag skulle kunna anföra exempel på huru skollärare och präster blivit behandlade mycket olika, då det gällt att använda en bil för praktiskt taget samma ändamål. Jag har också exempel på huru personer använt sina bilar för att skjutsa sina barn till en kommunal mellanskola i stället för att låta inackordera dem på platsen, vilket de tyckte att de inte hade råd till. Då de höllo sig med bil även för andra ändamål turades de om att skjutsa barnen till skolan. De fingo icke något bensinkort utan häfte, ty vederbörande landsfiskal eller polismyndighet menade, att de kunde ta en linje- eller taxobil för att skjutsa barnen till skolan, något som naturligtvis skulle ha blivit mycket dyrare för dem. En bonde eller godsägare — vad vi vilja kalla honom — som kunnat visa upp att han har kommunalt uppdrag eller att han har någon slags anställning i den ekonomiska föreningsverksamheten, han får kort och slipper alltså lyxbeskattningen. Men hans granne bonden, som använder sig av sin gamla Fordbil för att en eller ett par gånger i veckan köra in litet frukt, litet ägg eller litet potatis till staden, betraktas som lyxkörare och får därför icke kort utan häfte och måste alltså betala 10 öre per liter i extraskatt för sin körning.

Herr Olsson i Gävle nämnde, att han slog vakt om näringsutövarna. Ja, vilka äro nu näringsutövarna, herr Olsson i Gävle? Är icke en bonde eller en trädgårdsmästare, som kör in sina produkter till staden eller kör omkring med de varor han har att sälja, att betrakta som näringsutövarna? Herr Olsson i Gävle tycks mena, att näringsutövarna är bara den, som yrkesmässigt driver biltrafik. Men dithän ha vi väl ändå icke kommit, herr Olsson i Gävle?

Sedan är det, herr talman, en sak, som jag icke förstår hur den skall kunna ordnas. Det finns en mängd människor i detta land, som ha en eller ett par lastbilar och dessutom en personbil. Jag nämnde den där järnhandlaren. Han fick kort både för sin personbil och för sin lastbil. I de flesta fall blir det emellertid bensinkort för lastbilen och häfte för personbilen. Hur går det nu till, herr talman, när järnhandlaren i fråga är ute och åker med sin personbil? Han har tagit hem bensin på fat eller i dunk, och ur det fatet eller den dunken tar han bensin både till sin personbil och till sin lastbil. Blir han lagbrytare då? Naturligtvis! — Ja, jag måste säga, att det kommer att bli utomordentligt svårt att i tillämpningen förfara så att icke ett ofantligt stort missnöje

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

skapas. Jag fruktar storligen att vi komma att skapa tusentals för att icke säga tiotusentals lagbrytare, om denna differentierade skatt lägges på sätt som här föreslagits. Detta är emellertid något, som vi dessa tider borde motarbeta och icke ytterligare hjälpa fram, ty detta är just vad man gör med sådana här åtgärder.

Våra taxeringsnämnder och prövningsnämnder äro ju våra vanliga beskattningsmyndigheter, men vem är det som här kommer att bli beskattningsmyndighet? Vem är det som skall bestämma, att den och den skall betala lyxskatt? Jo, det blir vederbörande landsfiskal eller polismyndighet. Jag tror att dessa myndigheter komma i en utomordentligt svår ställning, och jag beklagar verkligen om vi skola komma med förslag här, som komma att bereda dessa myndigheter nya svårigheter av nära nog oöverkomligt slag.

Jag kan, herr talman, icke finna att så som frågan nu föreligger det finns någon anledning att bifalla förslaget om den differentierade skatten, med mindre vi få en möjlighet att kunna skilja från det som verkligen är lyxkonsumtion och lyxåkning. Det är emellertid på den punkten som det hela med säkerhet kommer att visa sig omöjligt att genomföra. Att det icke rått något större missnöje med den uppdelning, som redan funnits, har berott därpå att bilägarna kunnat få sin bensin till samma pris vare sig den köpts på kort eller på häfte. Annorlunda blir det, om man går in för att ta ut 10 öre per liter i form av extraskatt, en lyxskatt på en förbrukning, som till större delen icke kan sägas vara en lyxförbrukning utan en förbrukning för nyttiga och gagneliga ändamål. Jag tyckte mig höra att herr Ivar Anderson framhöll, att man ju i vart fall icke kan skilja ut den lyxåkning, som sker med taxebilar, en lyxåkning, som det verkligen kunde vara värt att försöka förhindra. Nu blir det ju så att för en person — jag tänker nu på en jordbrukare, som icke får kort utan häfte — som tar sin egen bil och far in till staden för något ändamål så blir det lyxåkning, men om han tar en taxebil för att åka in till staden och gå på bio eller någon annan nöjestillställning blir det nyttoåkning. Jag måste säga, att hur gärna jag än skulle vilja komma åt det som är verklig lyxförbrukning i detta fall, så anser jag dock för min del, att det är fullkomligt omöjligt att göra detta på ett något så när rättvist och rimligt sätt med det förslag som här föreligger. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Norregård och *Tornegård*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk en stund, icke allt för lång, för att söka klara ut vissa av de missförstånd som här tydligen föreligga och som gjort att utskottsutlåtandet blivit så splittrat som det är.

Jag kan ju glädja mig åt en gemensam utgångspunkt, nämligen att alla ha förklarat sig vara i hög grad intresserade av en sådan differentiering av beskattningen att man verkligen hårdare träffar den trafik, som kan kallas umbärlig. Man har emellertid funnit att de praktiska svårigheterna äro så stora att man icke vågar sig på en sådan anordning.

Jag vill till en början säga, att den anslutning till en allmän princip, som bara gång på gång tar sig uttryck i att man säger nej till den praktiska utformningen, men icke själv kommer med ett positivt uppslag, för mig i grund och botten är detsamma som om man sade, att all slags överflöds- och lyxbeskattning är omöjlig. Jag undrar om vi verkligen skulle vilja acceptera detta.

Vi måste i alla händelser nog se efter vad det är för skäl, som anförts emot

Ang. förordning om tilläggs katt å bensin, m. m. (Forts.)
det föreliggande förslaget om en differentierad skatt. Man har, såvitt jag kan förstå, två helt olika angreppspunkter. Den ena ligger i vad man kallar svårigheten att skilja det ena slaget av användning från det andra. Jag vill emellertid erinra om, att den punkt som spelar huvudrollen i reservanternas yttrande hänför sig till de ogynnsamma verkningar, som en sådan förhöjd skatt skulle få på skatteintäkterna. Man anser att denna extrabeskattning på 10 öre kommer att leda till en sådan mängd avregistreringar, att det kan vara tvivelaktigt, om man överhuvud taget vinner någonting. Tvärtom synas reservanterna anse, att man snarare kommer att förlora. Det är uppenbart att den sista av dessa synpunkter varit uppmärksammas i finansdepartementet, när man utformat detta skatteförslag. Jag skall komma tillbaka till den saken, när jag sagt några ord om svårigheten att dela upp trafiken i de två olika kategorierna.

Såvitt jag kan förstå, ha både herr Ivar Anderson och herr Andersson i Dunker spelat på den strängen, att den uppdelning som länsstyrelserna gjort är i många fall otillfredsställande. Om en sådan otillfredsställande uppdelning skulle fortsätta, skulle jag vara den förste att säga, icke att vi skola undvika en beskattning av den verkliga överflödstrafiken, utan att vi med allra största skärpa skola se till att länsstyrelserna följa de direktiv, som ligger i de beslut som fattats av Kungl. Maj:t. När herr Andersson i Dunker framhåller, att en jordbrukare, som behöver sin bil för att föra sina varor till stationen, eller som det säges från annat håll, för att hämta ved i skogen, av länsstyrelsen vägras kort och får nöja sig med häfte, är det uppenbart att detta strider emot avsikten med denna uppdelning. Jag vill emellertid tillägga, att man icke skall glömma att ingen hittills gjort någon invändning mot att man överhuvud taget infört häften, vilka icke tillförsäkra bilägaren trygghet att överhuvud taget kunna få bensin. Den makt som ligger i länsstyrelsens hand och som det här gäller att få tillämpad på ett förnuftigt sätt är icke bara, såsom herr Andersson i Dunker säger, en makt sådan som tillkommer en taxeringsmyndighet, vilken säger, att du skall betala 10 öre mer. Den sträcker sig ofantligt mycket längre. Länsstyrelsen har teoretiskt sett helt och hållet i sin makt att avstänga en person från hans lovliga näring. Har man en tid kunnat finna sig i sådana konsekvenser, förefaller det mig som om man med så mycket större jämnmod skulle kunna finna sig i en ransonering, som dock öppnar möjligheter att — låt vara till ett något högre pris — kunna få bensin och sköta sin näring.

Jag vill tillägga att det förefaller mig som om en av fördelarna med den differentierade skatten skulle vara, att den öppnar en väg att i högre grad lätta på tilldelningen av bensin på häftena. All ransonering är ju egentligen till för att minska förbrukningen. Jag tror att många av dem som nu stå för reservationen komma ihåg att redan vid krisens början och vid alla diskussioner om vad som borde göras för att hålla konsumtionen av vissa varor inom rimliga gränser har man sagt, och det är en sak som det icke går att glömma, nämligen att det traditionella och yppersta medel som finns att begränsa konsumtionen är att höja priset. Man har anklagat dem som velat tillgripa regleringssystemet och sagt: ni ropa ögonblickligen på reglering men glömma att det bästa sättet att begränsa konsumtionen av en vara är att höja priset. Vi å vår sida ha sagt, att detta är alldeles riktigt, men att det får ske inom rimliga gränser. Inom vissa gränser är en ransonering nödvändig. Ifråga om bensinen är det icke möjligt att låta prishöjningen ensam bestämma vilka som skola få köpa. Detta kan ske endast när man kommit till en viss gräns och man tryggat den bensintillgång, som man anser nödvändig icke bara för landets näringsliv som sådant utan även för den enskilde näringsidkarens

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

verksamhet. Då man gjort detta, vill jag verkligen fråga, om det här icke finns ett lämpligt område för priset att få utöva sin traditionella funktion att hålla konsumtionen inom trängre gränser än som annars skulle vara fallet. Jag tror att det med denna anordning skall vara lättare att — såvida nu importen överhuvud taget räcker till — öka ut mängden av den bensin, som kan delas ut på häften, och lättare att låta den enskildes bedömande, om man har råd att åka bil mer eller mindre, bli avgörande för hur mycket han skall konsumera. Jag vill emellertid tillägga att, om det där argumentet om länsstyrelserna är riktigt, så är jag övertygad om, att därest länsstyrelserna på någon punkt verkligen skulle avstänga en näringsidkare från användningen av hans bil genom att säga, att vederbörande icke får kort och att det är osäkert om han ens får häfte, detta är en sak, som får rättas till på andra vägar.

Det argument däremot, som i utskottsutlåtandet spelar den största rollen, är talet om att denna höjning skulle medföra en sådan ökning av avregistreringarna, att skatteavkastningen därav skulle äventyras. Ja, utskottsreservanterna säga t. o. m., att denna avregistrering har så skadliga konsekvenser, att den hindrar oss från att hålla vårt fordonsbestånd i lämpligt skick, om det t. ex. skulle behövas någon försvarsberedskap. Detta argument har emellertid icke hindrat oss från att göra det lättare för folk att få avregistrering. Då har man icke kommit med det där argumentet att vi icke skola tillåta vederbörande att avregistrera. Det hela visar väl att man letar efter argument.

Det råder inga delade meningar därom, att den trafik, som alldeles uppembart är nyttig, skall få kort. Det råder, såvitt jag kan förstå, intet tvivel därom, att en person, som äger en bil, i regel använder den både för nyttotrafik och för vad vi kalla nöjesåkning — vi behöva icke vara rädda för ordet. Jag skulle tro, att detta sker i ett utomordentligt stort antal fall, och jag får säga, att bland de näringsidkare, som jag känner och som ha bil, tror jag icke att det finns någon enda, som icke använder sin bil både till nyttig trafik och till umbärlig åkning. Jag skulle tro att proportionen mellan dessa är mycket växlande, men det torde icke alls vara ovanligt att ägaren av en bil, vare sig nu han är handlande eller jordbrukare eller något annat, använder den låt mig säga till hälften för nyttig åkning och till hälften för nöjesåkning. Är det då icke rimligt att vederbörande får kort för ungefär det som kan räknas för nyttig åkning och häfte för resten. Jag tror icke att den bilägare, som får kort för större delen eller en betydande del eller låt mig säga en viss del av sin åkning och för resten får häfte, kommer att avregistrera sin bil därför att han får betala något mer än förut för sin nöjesåkning. Man kommer alltså fram till den grupp, som endast får häften, d. v. s. den körning, om vilken myndigheterna i grund och botten säga, att den är umbärlig. Då uppkommer frågan: vad kan en höjning på 10 öre betyda för denna grupp? Jag tror att åtskilliga i denna kammare ha låtit sig suggerera av att skatten i ena fallet blir 12 öre plus 3 öre, d. v. s. 15 öre, i andra fallet 25 öre, och skillnaden mellan 15 och 25 är ju ganska betydande. Vi skola emellertid komma ihåg vad bensin kostar. Den kostade för ett par dagar sedan 33 öre per liter här i Stockholm men höjdes i går med 2 öre till 35 öre. Om utskottets reservanter finge sin vilja igenom, skulle den höjas till 39 öre. Om utskottets förslag godkännes, skulle priset bli 48 öre. Det är alltså en skillnad på 9 öre det gäller. Jag tror inte, att denna skillnad kan ha en sådan stark verkan, att man kommer att säga: får jag min bensin för 39 öre, håller jag min bil i gång och åker för mitt nöjes skull, men får jag betala 48 öre avregistrerar jag.

Om man betraktar själva frågan om avregistreringen på detta sätt, kommer man tillbaka till det som jag tror ligger bakom allt detta, och det är i viss mån en ovillighet ifrån många håll att erkänna, att en bil kan vara någonting som

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
inte bara är till nytta. Jag undrar om vi inte leva kvar — jag ställer denna fråga till litet var — i en föreställning, att allt som inte kan visas vara nyttigt är i viss mån inte riktigt respektabelt. Många människor synas ha en strävan att säga att allt vad de ge ut pengar för sker till nödvändiga och nyttiga ting. De leva alltjämt kvar i den föreställningen, att det ideala livet skulle vara fattigdom och torftighet och att man liksom står i ett visst ansvar för allt som hör till en högre levnadsstandard — måste försvara att det finns. Jag får säga, att jag tror att det är en fullständig missuppfattning av vad vi människor arbeta för. Vi försöka att på olika vägar skaffa oss ting, som för våra fäder voro ökända och som de överhuvud taget inte kunde uppskatta. I vår nuvarande levnadsstandard ingå massor av sådana saker, som man, om man vill vara uppriktig, måste erkänna vara umbärliga. Lyx är inte något okvädinsord. Jag hoppas och jag skulle inte önska någonting högre än att människor i fred finge arbeta och leva så, att varje familj i detta land kunde skaffa sig en bil. Men om varje familj hade en bil, skulle väl ingen våga säga, att den bara vore till för nyttig åkning. Om man nu på detta sätt strävar efter att höja sin levnadsstandard och skaffa sig ting, som inte äro nödvändiga, skola vi då dra oss för att säga: — den som har råd till detta, kan också ha råd att satsa litet mera till staten. Om man ser saken på detta enkla och naturliga sätt, förefaller det mig, som om en hel del av denna känslomässiga avoghet emot denna beskattning skulle kunna försvinna.

Det har talats om att detta skulle vara en prestigefråga. Det är den inte på något vis. Under denna höst har man inom regeringen haft en känsla av att riksdagen väntar att av regeringen få förslag, som skulle täcka behovet av pengar. Regeringen har sett sig om efter alla möjliga utvägar och haft en känsla av huru svårlöst detta problem är, inte minst när man kommer in på frågan om konsumtionsskatter. Och kanske många med mig i denna kammare, när de ha fått se hela denna provkarta på olika konsumtionsskatter, insett med vilka svårigheter det är förbundet att ta ut ökade konsumtionsskatter med åtföljande risk att minska konsumtionen. Om läskedrycksskatten genomföres, bli så och så många människor arbetslösa; höja vi skatten på öl, medför detta arbetslöshet för en annan grupp och beträffande industrisocker förhåller det sig på samma sätt. Ha inte många ställt sig den frågan, om inte det bästa sättet att få folk att inskränka sin konsumtion skulle vara, om man kunde finna någon lämplig metod att beskatta deras inkomster. Ty om människorna få sina inkomster hårdare beskattade, måste de minska sin konsumtion, och då kunna de fördela denna minskning på det för dem lämpligaste sättet. Det är förbundet med många olägenheter att i stället välja ut särskilda varor och säga, att den eller den varan skall bli dyrare, så följer därav att ni minska er konsumtion. Vi ha emellertid ännu inte kunnat finna någon form för inkomstbeskattning, som kan ersätta konsumtionsbeskattning, och när vi måste finna oss i denna konsumtionsbeskattning, är det väl ändå naturligt att man försöker göra skillnad mellan vad folk lättare kan undvara och vad de mindre lätt kunna vara utan. Detta har varit regeringens avsikt. Om det är någon prestigefråga förbunden härmed, så är det, att vi naturligtvis gärna vilja föreställa oss, att vi ha funnit de mest framkomliga vägarna. Så länge man inte från utskottets eller reservanternas sida har visat på något alternativ till det förslag regeringen framfört, är det tillåtet att tro, att vi ha funnit en rimlig utväg, om man nämligen vill hålla fast vid att olika slag av konsumtion också kan beskattas olika.

Jag skulle, när det talas om prestige, vilja tillägga, att det också finns någonting, som kan kallas riksdagens prestige. Om riksdagen med en mun erkänner, att det vore utmärkt bra, om man kunde finna en form för lyxbeskatt-

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

ning — och det vill man även ute bland folket — kunde det kanske ändå vara ägnat att en liten smula minska riksdagens prestige, om den faktiskt inte skulle kunna hitta på en enda framkomlig väg att lösa denna fråga. Jag undrar just om det inte särskilt ifråga om biltrafiken ute bland folket finns en starkare känsla, att en hel del av denna biltrafik är umbärlig, än som är förefintlig inom riksdagens kamrar. Frågan är, om man inte bör taga hänsyn till denna uppfattning, att den som har råd att hålla sig med en bil delvis för nöjes skull också kan ha råd att ge en tioöring mer, när han köper bensin, än den, som använder bensin till nödvändiga ändamål. Jag tror verkligen inte, att det minskar riksdagens anseende, om den i detta fall följer Kungl. Måj:ts förslag.

Herr **Anderson** i Norrköping erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr finansministern ger ofta anledning till överraskningar, och det har han gjort även i dag.

Jag trodde i min oskuld, att ett motiv för det föreliggande förslaget var att åstadkomma en viss konsumtionsbegränsning på denna förnödenhet, vilken som vi veta åtminstone tidvis har tett sig mycket dyrbar och svåröverkomlig i det läge, som vårt land för närvarande befinner sig i. Herr finansministern talade också nyss om nödvändigheten av konsumtionsbegränsning i olika hänseenden. Men nu får jag höra finansministern yttra, att den av honom föreslagna differentieringen skulle bland annat medföra den fördelen, att den skulle öppna möjlighet till en ökad tilldelning på inköphäftena. Genom ett på detta sätt höjt pris skulle ett motiv för en strängare ransonering bortfalla, och bilägarna skulle kunna glädja sig åt ökad tilldelning. Hur går det då med besparingarna och konsumtionsbegränsningen, hur går det med alla dessa hänsyn, som vi måste taga till vår beredskap och som vi förut ha talat så mycket om? Jag har verkligen litet svårt att förstå detta, och jag måste dra den slutsatsen, att detta argument mera är tillkommet för dagens behov än med tanke på framtiden och landets verkliga intressen.

Beträffande avregistreringen skall jag här inskränka mig till att framställa en fråga till finansministern: har herr finansministern i denna sak rådgjort med kommunikationsministern? Det skulle vara mycket intressant att höra, vilka synpunkter kommunikationsministern har på avregistreringsfrågan. Jag tror inte att han tillmåter den en så ringa betydelse som finansministern här har gjort.

Herr finansministern yttrade vidare ett par ord, som jag vill taga fasta på, nämligen att man skall använda enkla och naturliga medel. Detta är just vad reservanterna velat eftersträva. Vi ha inte kunnat gå med på ett alltför komplicerat skattesystem, utan vi ha eftersträvat det enkla och naturliga och därför ha vi kommit till den ståndpunkt, vi intagit.

Härefter anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra tre repliker.

För det första vill jag säga, att även jag håller på det enkla och naturliga. Om det hade varit mig möjligt att finna en väg att enbart beskatta den umbärliga trafiken, skulle jag ha valt den enhetliga beskattningen och låtit nyttotrafiken vara fullständigt fri. Det är med stor självövertvinnelse, som jag har beslutat mig för att föreslå en med 3 öre förhöjd skatt på all bensin.

För det andra vill jag säga, att det inte har varit mig möjligt att resonera med den nye kommunikationsministern om denna fråga, eftersom vi inte varit i samarbete mer än ett par dagar.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Vad frågan om priset och ransoneringsen beträffar, menar jag verkligen, att om man skulle släppa all bensin fri som icke tilldelas på kort — om man alltså kunde säga, att detta är den nyttiga trafiken och att den skall ha det billigaste priset, men att för allt som säljes därutöver skall det högre priset betalas, därför att det inte är lika nödvändigt — skulle priset fylla sin naturliga funktion att låta människorna använda en vara efter vad de verkligen tyckte de hade råd att betala för den. Det föreligger dock en risk med häftesbensinen, särskilt om den tilldelas i begränsade mängder, och det är, att folk anser sig vara tvungna att taga ut alltsammans av fruktan att mista de rättigheter, de annars ha. Det föreligger alltså icke någon motsättning i vad jag yttrade, under förutsättning — såsom jag tillade i mitt första anförande — att vi få en tillräckligt med bensin. Men för den händelse vi inte få en tillräckliga kvantiteter, är det alldeles nödvändigt att ransoneringsen strängt upprätthålles.

Herr **Andersson** i Dunker, som erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag brukar låta mig övertygas av vår värderade finansministers argumentation, men, herr talman, i dag måste jag säga, att jag känner mig närmast förskräckt över hur lätt herr finansministern tar på de utomordentligt stora praktiska svårigheter, som vi komma att möta vid tillämpningen av den föreslagna lagen.

Vidare anförde:

Herr **Carlström**: Herr talman! När jag hörde herr finansministern tala om att det i denna fråga kommer att gälla riksdagens prestige, blev jag en smula betänksam, eftersom jag anslutit mig till reservanternas och alltså inte hör till dem, som vid detta tillfälle velat beskatta »lyxkonsumtionen» här i landet. Jag vill därför skynda mig att tillägga, att jag aldrig ett ögonblick hesiterat att hålla efter lyxåkarna, om jag får begagna detta uttryck. Jag har nämligen den uppfattningen, att det åkes bil mycket i onödan här i landet, och när man nu här från jordbrukarhåll så kraftigt gått in för att man inte borde gå med på denna särskilda beskattning, vill jag dock medge, att även bland oss kan hända, en och annan skaffar sig bil i onödan, som skulle ha både större glädje och mera ekonomiskt utbyte av att icke ha bil.

Anledningen till att jag anslutit mig till reservanternas är emellertid utslutande, att jag finner det omöjligt att i detta fall skilja fåren ifrån getterna, som det heter. Detta har redan understrukits av en del föregående talare. Finansministern gjorde emellertid gällande, att denna sak praktiskt skulle kunna ordnas ganska lätt. Jag har likväl svårt att förstå, hur detta i praktiken skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt. Utskottet har också, när det uttalat sig om denna fråga, blivit en smula valhänt i sin motivering. Man har emellertid försökt lämna en definition på umbärlig och oumbärlig trafik, i vilken det säges, att »privatbilar, som mera regelbundet begagnas för transport av förnödenheter, alltså bilar, som tjäna förvärvssyfte», torde böra räknas till den umbärliga trafiken och alltså slippa extra beskattning. Herr Olsson i Gävle sade i något sammanhang, att denna gränsdragning inte på något sätt var helig, eller hur hans ord föll. Han menade, att man inte ängsligt behövde iakttaga de uppdragna gränserna och att en viss anpassning var möjlig. Man skulle därför gärna kunna gå med på att ge en lantbrukare, som har en bil, möjlighet att slippa ifrån denna extra beskattning, om han hade vissa körningar, som han nödvändigt måste utföra.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Jag skall emellertid be att få anföra ett exempel på hur denna sak kan te sig i praktiken. Vi tänka oss en kyrkby, där kyrkoherden och en lantbrukare ha bil. Om kyrkoherden, som behöver färdas till en grannsocken för att predika under söndagarna, begär tillstånd att få bensinkort, anser jag att det är mycket svårt för vederbörande att neka honom att få använda sin bil, när han behöver den för att utföra sin syssla. Man kan emellertid inte säga, att det i detta fall är fråga om direkt »förvärvssyfte». Men jordbrukaren i samma by, som inte kan motivera sitt behov på det sättet, kan ej erhålla kort utan får hålla sig till kuponghäftena och betala den högre skatten. Jag anser inte att det är möjligt att på ett rättvist sätt klara ut dylika fall, och det är därför som jag för min del anslutit mig till reservanterna.

Man har gjort ett förfärligt väsen av reservanternas förslag att i stället för den i propositionen föreslagna formen av extra beskattning på bensin höja den allmänna beskattningen med 1 öre utöver vad som föreslagits i propositionen och säger, att det betyder, att man fördyrar transporterna o. s. v. och att det skulle ha en menlig inverkan på den biltrafik, som utföres i nyttohänseende. Ja, har man gått med på att utöver den beskattning, som redan finnes, höja skatten med 3 öre, kan jag inte förstå att ytterligare en ettöring skulle kunna ha en sådan oerhörd verkan.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Herou: Herr talman! Jag har inte kunnat låta mig övertygas vare sig av talesmännen för utskottsmajoriteten eller av finansministerns sista anförande. Om jag förut varit tveksam om nödvändigheten av ett avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag, må jag säga, att denna tveksamhet nu har försvunnit. Jag anser det vara en mycket naturlig ståndpunkt att yrka avslag på det hela. Men då vi nu icke leva under normala förhållanden och det därför icke är möjligt att genomföra ett sådant yrkande i dag, vill jag förklara, att jag från mina utgångspunkter kommer att biträda reservationen.

Jag fattar nämligen utskottets förslag som en orättvisa främst mot den kommunikationsfattiga landsbygden, de avlägsna landsbyarna. Det ställer sig lätt för representanter ifrån städerna att sitta och votera dryga skatter på lyxförbrukning av bensin, när t. ex. stockholmarna ha möjlighet att åka staden runt om de vilja för 15 öre, i varje fall med ringlinje. Det ställer sig även lätt, när det gäller andra samhällen, där man har tillgång till bussar och tåg, i regel till rimliga och billiga priser. Man saknar då förståelse för den mycket nödvändiga biltrafik, som förekommer i kommunikationsfattiga orter på landsbygden, där man inte har så nära till järnväg.

Jag skall till belysande av detta be att få anföra ett konkret fall. En person, som står mig mycket nära, så nära, att vi egentligen stå på samma plats, hade behov av att köra bil till närmaste järnvägsstation, dit avståndet är 17 kilometer. Han uppskattade sitt behov av bensin till 10 liter i veckan. När vederbörande landsfiskal förhörde sig om det behov som förelåg, frågade han om det inte skulle vara tillstånd för resa mellan Stockholm och hemorten. »Nej», svarade den sökande, »nu skola vi spara på bensin och jag nöjer mig därför med vad jag behöver för att fara till närmaste järnvägsstation.» Anledningen till dessa resor var att han dels behövde sköta sitt lantbruk och dels deltaga i det offentliga värv, som han är förpliktigad att sköta. Resultatet blev ett bensinkort på 20 liter i månaden — mindre än hälften av det behov, som förelåg. Man kan måhända anlägga en sådan syn på saken, när man som

Ang. förordning om tilläggs-skatt å bensin, m. m. (Forts.)
 finansministern betraktar frågan ovanifrån och om man som han har möjlighet att ge mer eller mindre kloka eller dumma direktiv till landsfiskalerna eller länsstyrelserna, men man betraktar saken något annorlunda, om man bor i landets utkanter ute i folkdjupet och där får känna verkningarna av landsfiskalers och länsstyrelser mer eller mindre klyftiga sätt att tolka finansministerns eller andra ministrars mer eller mindre kloka direktiv. Det är för en bilist av detta slag, som kör 1,000 mil om året och som bor på en avlägsen ort, en ren rationaliseringsåtgärd att anskaffa en billig bil. Han blir därigenom i tillfälle att med den ringa arbetskraft, som står till hans förfogande, på ett bättre sätt sköta sitt jordbruk och kan genom en eller annan nödvändig bilresa uträtta en hel massa ärenden, som stå i samband med jordbruket. Han kör alltså i genomsnitt 1,000 mil om året och använder för en medelstor bil 1,300 liter bensin per år. Jag får säga, att i det fall, om vilket jag nu talar, representera absolut 900 av dessa 1,000 mil sådan körning, som ur samhällets synpunkt måste anses vara nyttig och nödvändig. Får han, såsom fallet var, endast en kvantitet av 20 liter i månaden, så uppstår för honom en brist på i runt 1,100 liter per år, för vilket han enligt bestämmelserna om differentierad skatt skall betala en extra bensinskatt på 110 kronor. En person, som kör 1,000 mil om året — vi antaga att han har köpt en billig, medelstor begagnad bil — får dessutom betala 134 kronor i personskatt. Det är en alldeles tillräcklig lyxbeskattning för en person, som icke alls använder bilen till lyxåkning.

Man skulle kunna anföra en mångfald sådana exempel. Man kan leta upp många fall, där bilen för medelstora jordbrukare icke är någon lyxvara utan en nödvändig förutsättning för den rationalisering, som är oundgänglig till följd av bristen på arbetskraft inom lantbruket. Statsmakterna ha tidigare visat så stor förståelse för denna sak, att man har gått in för lån till inköp av arbetsbesparande maskiner för gemensamt bruk, en sak, som man likväl totalt tycks glömma bort i det ögonblick man står inför nödvändigheten att anskaffa 20 miljoner kronor. Man tillgriper i stället vilka argument som helst för att motivera ett system, som jag antager att man ställer sig fullständigt främmande inför på varje annan plats på den här planeten.

Om man vill uttaga mera av dem, som ha råd att betala — vilket jag icke har någonting emot — ha vi ett mycket bättre utbyggt system härför i den direkta beskattningen än i det vidunderliga och opraktiska förslaget om en differentierad bensinskatt.

Den kommer att verka på ett mycket orättvist sätt för en person, som har 6 mil till lasarettet, 1½ mil till postkontoret och 17 kilometer till närmaste järnvägsstation. Skall man sedan betala skatten på postkontoret, blir det väl ingen annan råd för dem som ha bråttom än att ta bilen och åka till postkontoret för att betala skatten. Detta är inte ur några som helst synpunkter önskvärt.

Herr talman! Jag hade helst velat yrka avslag på så väl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber emellertid att få förklara, att jag i den förestående omröstningen kommer att biträda det förslag, som framlagts i den reservation, som är avgiven av herr Gränebo m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Flyg* och *Olsson* i Stockholm.

Herr **Wallén**: Herr talman! Jag kan i stort sett nöja mig med att instämma i vad herr Herou yttrade. Jag anser att han framhållit vissa bärande synpunkter för landsbygdens del på denna fråga. Jag kan emellertid icke underlåta att även för min del anföra ytterligare några synpunkter till belysning av saken.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Jag vill då först framhålla, att även om man ger det bästa erkännande åt de myndigheter, som ha fördelningen av korten om hand, kan det icke undgås, att rätt stora olikheter och ojämnheter uppstå. Det är exempelvis svårt att förklara, varför en mindre trädgårdsmästare, som har en kombinerad last- och personbil, skall nekas varje tilldelning av inköpskort, vilket har skett i många kända fall. Det måste väl ändå anses berättigat att t. ex. Stockholm eller Malmö införa trädgårdsprodukter, vilka för övrigt, som ni veta, måste säljas till underpris, men icke desto mindre behövas. Om förslaget går igenom, skulle han icke ens få köra in en sådan bil till staden utan att betala lyxskatt på den bensin, som åtgår för transporten.

Man har här i kammaren gått in för fritidsutredningar och till och med resonerat om strandlag. En massa folk, ofta arbetare och tjänstemän, ha skaffat sig möjlighet att bo på landet. I exempelvis Stockholms län finns det platser, som sakna både spårväg och järnväg för att ej tala om bussförbindelser, och där återstår för dessa människor endast att antingen realisera och flytta bort ifrån de ställen de bebo eller kanske gå den enklare vägen och ta droskbil, som de ofta tvingades göra under bensinförbudets tid. Det kan ju inte anses vara någon nationalekonomisk vinst att folk åker i en stor droskbil i stället för att själva köra en liten personbil eller kombinerad lastbil.

Jag skulle därutöver endast vilja tillägga, att det inte heller kan vara något statsintresse att en hel del bilägare icke blott avregistrera bilen och ta bort den ur trafiken utan kanske till och med nödgas realisera den. Nu betala dock dessa »lyxåkare» full skatt — vagnskatt och tvångsförsäkring — och dessutom skall det nu ytterligare läggas på 10 öre extra på deras bensin. Jag skulle vilja erinra finansministern om, att det finns någonting som heter *maximalbelastning* och att detta särskilt gäller för de lägre tjänstemännen och de inte alltför stora inkomsttagarna även inom arbetarklassen, vilka i stor utsträckning äro hänvisade till att begagna en liten bil. *För dem har kanske snart den topp nåtts, där de inte längre ha möjlighet att bära kostnaderna och ha sin bil kvar.* Jag anser därför att denna så kallade lyxskatt inte alltid är någon lyxskatt — den innebär i verkligheten i många fall ett körförbud för de människor, som inte äro alltför ekonomiskt starka.

Jag skulle helst vilja yrka avslag på hela förslaget — det finns någonting som heter direkt skatt — men då detta i nuvarande läge är fåfängt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Gränebos m. fl. reservation.

Herr Henriksson: Herr talman! Beskattningen av bilismen har ju haft till motiv att skaffa pengar till vägväsendet, till utbyggande och underhåll av våra vägar. Den beskattning, som nu föreslås, är avsedd att tillföras den allmänna budgeten. Man skulle alltså belasta biltrafiken med en extra skatt, som går till den allmänna budgeten. Man kan under sådana förhållanden inte låta bli att fråga sig, varför man inte samtidigt beskattar järnvägs- och båttrafiken och varför just biltrafiken skall drabbas av en extra beskattning.

Det är emellertid även en annan fråga, som tränger sig fram i detta sammanhang. Vi ha för närvarande underskott på vägbudgeten; vi ha inte fått in så mycket pengar, som man hade beräknat ifrån bilskattemedlen och drivmedelsskatten, därför att krisen och restriktionerna ha lagt hinder i vägen. I ett uttalande i Göteborg för någon tid sedan påpekade dåvarande kommunikationsminister Strindlund, att trots de besparingsmotiv, som man nu har vad vägväsendet beträffar, kan man inte förvänta någon minskning i vägstnaderna för statens vidkommande på ett till två år. Om den inskränkning av motortrafiken, som för närvarande är rådande, kommer att fortvara och om åtgärder, som ha vidtagits, komma att medföra ytterligare avregistreringar, frå-

Ang. förordning om tillägsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
gar man sig: var skola då pengar tagas för att fylla i de hål i budgeten för vägändamål, som uppstå? Är det meningen att ytterligare skattebelasta bilismen, när vi komma litet längre fram? Det är en fråga, som det onekligen skulle vara av största intresse att få besvarad.

Vad sedan konstruktionen av det föreliggande skatteförslaget beträffar, har jag redan motionsvis tillåtit mig att framföra kritiska synpunkter. Den kategoriklyvning, som man här givit sig in på, tror jag för min del i likhet med flera tidigare talare enbart kommer att leda till svårigheter och orättvisor. De åskådliga exempel härpå, som ha lämnats från olika håll, tror jag skulle kunna mångfaldigas. Det uppstår emellertid svårigheter icke blott när det gäller att avgöra, vilka som skola ha bensinkort och vilka som skola ha bensinhäftan, utan man möter självfallet svårigheter även när det gäller att bestämma kvantiteten på korten. Det kan mycket väl hända, att den ene får en större kvantitet än han behöver, och att den andre får mindre än han behöver. Då frågar man sig: hur menar man att en person som har fått en större kvantitet än han behöver skall förfara? Tror någon att han kommer att underlåta att ta ut den bensin, som är 10 öre billigare än den som erhålles på inköphäftena? Det kommer att ligga frestande nära till hands för en sådan person att driva extra affärer med den överskottsbensin, han får, och det kan under inga förhållanden vara önskvärt, att en sådan handel igångsättes.

Herr Olsson i Gävle yttrade — och samma tankegång gick även igen något i finansministerns anförande — att dessa 10 öre skulle kunna verka som en regulator på konsumtionen. Herr Olsson i Gävle sade, att denna tioöring hade det goda med sig, att folk ytterligare inskränker på sin lyxkonsumtion. Jag skulle vilja fråga herr Olsson i Gävle, om han tror, att det blir så mycket att inskränka på, när man redan genom kvantitetstilldelningen har fått sin körsträcka inskränkt. En medelstor vagn t. ex., som får en tilldelning på 15 liter i veckan och som drar 1.3 liter bensin per mil, får inte köra mer än 600 mil per år. Jag tror inte det är så förfärligt mycket att inskränka på, om det överhuvud taget skall vara någon mening med att ha bilen kvar. Då inträder alltså den situation, som påpekats i många sammanhang under debatten, att vederbörande får större intresse att avregistrera bilen. I den mån han vill tillåta sig lyxkörning, blir det billigare med en stor droskbil, som drar 2 $\frac{1}{2}$ liter bensin per mil och som får köra mycket längre sträcka. Är detta ekonomiskt vare sig ur besparingssynpunkt ifråga om motorbränsle eller för staten, som går miste om de skatter, som erläggas för bilen? Med en bil av den storlek jag nyss nämnde förlorar staten 251 kronor för att gapa efter 78 kronor därutöver. Det finns ett ordspråk, som säger, att den som gapar över mycket mister ofta hela stycket. Jag tror att det mycket väl kan tillämpas på dessa förhållanden. Jag vill bara i detta sammanhang erinra om när man gapade litet för mycket i samband med vinbeskattningen. Jag tror inte att resultatet av denna glupskhet blir så tillfredsställande för statskassan, som man kanske föreställt sig. Det går inte att ta till hur mycket som helst i detta avseende heller.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare upptaga tiden genom att framdraga flera exempel på de olägenheter denna kategoriklyvning medför. Jag skall endast sluta med att säga, att jag är övertygad om att om riksdagen bifaller denna underliga konstruktion, kommer det att väcka en betydande irritation och ett betydande missnöje inom alla bilkretsar. Jag anser för min del att dessa människor ha haft tillräckligt med prövningar denna höst för att behöva ytterligare belastas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Herr Österström: Herr talman! Jag frestades att begära ordet, medan finansministern talade. Han riktade den i och för sig intressanta debatten med ett ganska intressant inlägg. Tyvärr tyckte jag, att intresset mest hänförde sig till den myckna oklarhet som kvarstod efter hans anförande angående de intentioner han hade med propositionen. Innan jag går närmare in därpå, skall jag emellertid konstatera, att alla som ha deltagit i debatten, och jag förmodar hela kammaren, äro ense om att varje sådan skatteförhöjning som den här föreslagna är diskutabel på grund av de risker den medför i avseende på prisbildningen. Så stort inflytande har i alla händelser motortrafiken på hela samhällslivet, att en sådan risk, en sådan fara bör observeras, och det är väl också med utgångspunkt därifrån som man försökt sig på en gränsdragning mellan olika slag av motortrafik. Allt som hittills framkommit i resonemanget om denna gränsdragning visar dock, att det faktiskt är omöjligt att få den någorlunda skarp. Det förefaller mig, som om det ur synpunkten av att man här skall komma fram till ett gott beslut vore rätt angeläget, att både herr finansministern och utskottets talesmän ville taga upp till ett sakligt bemötande de invändningar som gjorts mot propositionens konstruktion och mot det tillstyrkande utskottsutlåtandet och att man icke nöjde sig, som hittills i så hög grad skett, med denna förklaring, att invändningarna mot konstruktionen icke vore övertygande. De praktiska skäl, som herr Andersson i Dunker och en hel rad talare här ha anført mot den anordning som är föreslagen, kan man icke komma ifrån, synes det mig, bara med att säga, att de icke äro övertygande.

När utskottets talesmän säga, att man kan gå emot Kungl. Maj:ts förslag, endast om man kan påvisa, att propositionen i praktiken medför så stora svårigheter, att dessa äro oöverkomliga, då gör jag gällande, att detta har, såvitt jag förstår, också påvisats i debatten. I varje fall har det påvisats i så hög grad, att både finansministern och utskottet i sitt jävande av bevisföringen härvidlag absolut kommit till korta. Hela diskussionen måste emellertid upphöra, i samma mån som man i stället för att framställa anmärkningar mot bevisföringen endast förklarar, att man icke har blivit övertygad av densamma. Hur skall man då kunna fortsätta en debatt?

Finansministerns anförande, vilket, såsom jag tidigare sagt, föranlett mig att begära ordet, ger mig skäl att fråga: vad är det finansministern egentligen vill med sin proposition? Jag finner i detta hänseende ett par rader ur propositionen refererade på sid. 9 i utskottsutlåtandet, och det heter där: »I den mån bensinförbrukningen vid personbilar har denna karaktär av överflöds-konsumtion, synes den icke kunna förbigås, då man i ett svårt finansläge söker efter olika möjligheter att beskatta umbärliga varor.» Finansläget är alltså svårt, och det gäller — det är vad jag läser ut ur detta referat — att skaffa pengar. Men är det verkligen det som finansministern vill? Vill han endast ha pengar, eller vill han ha bort lyxtrafiken? Jag måste säga, att efter hans anförande kvarstår i detta hänseende åtminstone för mig mycken oklarhet. Att nå båda dessa mål är givetvis idealet, men jag tror, att man måste säga, att det finns mycket starka skäl att varna för förhoppningar i detta avseende. Under en stor del av finansministerns anförande hade jag det intrycket, att propositionen framför allt siktade på att minska trafiken, men i slutet av anförandet kom finansministern med en mycket stark vädjan till riksdagen att beakta de svårigheter regeringen haft att fullfölja sina ansträngningar att skaffa pengar. Därav skulle man alltså kunna draga den slutsatsen, att det i varje fall är en inkomstökning, som finansministern avsett att åstadkomma med propositionen. Då är det, som så många talare här sagt, nödvändigt att slå fast, att resultatet just ur denna ekonomiska synpunkt måste bli ytterligt tveklaktigt.

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

Såvitt jag har uppfattat, har ingen i debatten nämnt, hur många bilar som hittills ha avregistrerats. Jag har roat mig med att taga reda därpå. Under november månad avregistrerades 35,000 bilar. Det är en smaksak, om man anser, att detta antal är stort eller litet. Att det emellertid betyder ett mycket stort avbräck ur statsfinansiell synpunkt, det är väl ändå alldeles obestriddligt. Nu finns det många som räkna med, att resultatet av denna tioöring, som lägges på bensinpriset, kommer att leda till en lika stor ytterligare avregistrering. Det är klart, att man där är inne på gissningarnas område. Det finns ingen möjlighet att uttala sig härom med någon säkerhet. Men vad jag tycker är betänkligt — om jag alltjämt håller mig till att det är önskvärt, att staten får in mera pengar — det är, att om endast ytterligare 10,000 bilar avregistreras, så försvinner hela den av finansministern i propositionen kalkylerade merinkomsten, och man skall vara verkligt optimistisk för att tro, att det blott blir 10,000 bilägare som komma att ställa upp sina vagnar på grund av denna betydande ökning av bensinpriset. Detta är ett faktum som man kan utgå ifrån och som gör, att man har verklig anledning att säga, att vill staten få in mera pengar, måste hela den metod, för vilken finansministern så starkt kämpar, anses vara tvivelaktig. Det förefaller, som om det skulle vara alldeles onödigt att i detta hänseende taga någon risk, då man med ganska stor säkerhet kan uttala sig om vad en höjning över hela linjen av priset på bensin skulle åstadkomma, alltså vad man skulle vinna med de fyra örena eller, om man så vill, med den omtvistade ettöringen.

I slutet av sitt anförande gjorde finansministern ett ytterligt intressant uttalande. Om jag fattade honom rätt, argumenterade han ungefär på det sättet, att det är massor av människor som vilja göra gällande, att allting, vars nytta man icke absolut kan fixera och följaktligen kan bevisa, skulle vara onyttigt, och han protesterade mot denna mycket enkla tolkning av vad som är nyttigt eller onyttigt. Ja, jag resonerar precis på samma sätt, men min slutsats blir en helt annan. Om det är så svårt att draga gränsen mellan det nyttiga och det onyttiga, då måste detta påstående eller detta faktum, vilket man vill, anses innebära en invändning mot propositionens konstruktion men icke mot reservanternas resonemang. Det är ju precis detsamma som sagts, när man framhållit, att man kanske icke alltid kan visa, att en bil enbart är nyttig eller enbart användes till nyttig trafik, men att detta icke får tolkas så, att bilen är onyttig eller användes till icke nyttig trafik. När finansministern emellertid är så flott, att han säger, att han ingenting har emot att varenda svensk familj har sin egen bil, då måste jag säga, att denna flötthet i praktiken blir en smula underlig och kanske rent av vidunderlig. Det sätt på vilket finansministern konstruerat sin bensinskatteproposition kan omöjligen medverka till ett så strålande resultat, allra minst om han i fortsättningen resonerar som han gör, att om jag har råd att ha en bil som kostar mig 1,000 kronor om året, är det icke för mycket, att staten får ytterligare 10 öre per liter använd bensin. Men, snälle finansministern, har det aldrig fallit finansministern in att räkna ut, huru mycket jag betalar till staten, redan när bilen kostar mig 1,000 kronor? Tror herr Wigforss — vilket han naturligtvis icke gör, och det är alltså en rent retorisk fråga från min sida — att det jag betalar till staten, det erhåller staten först efter det denna skatteproposition eventuellt är bifallen. Det mesta av de tusen kronor som det kostar mig att ha en bil — det kostar mig i de flesta fall mera — det tar staten redan ut på olika sätt. Det är verkligen, som herr Andersson i Dunker sade, en aning skrämmande, när man hör finansministern resonera på det sätt som han gör. Jag måste bekräfta, att det även från min synpunkt är verkligt skrämmande. Men jag förstår, att när man resonerar på det sätt som finansministern gör i den påtalade detaljen, då kom-

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

mer man naturligtvis fram till en sådan konstruktion av bensinskatten som han här har gjort.

Jag slutar med att yrka bifall till reservationen, såsom övriga talare som stå på min sida gjort, och jag vill meddela — utan att på något sätt vilja låta detta mitt meddelande gälla för mer, än vad det innebär — att första kammaren nyss med 69 röster mot 43 tagit reservationen.

Herr Svensson: Herr talman! Den närmast föregående talaren erinrade om att 35,000 bilar redan ha avregistrerats. Skulle nu ytterligare 10,000 bilar bliva avregistrerade, trodde han, att det ekonomiska utbytet av detta skatteförslag i viss mån skulle förfelas. När dessa 35,000 bilar avregistrerats, har detta väl skett på grund av bristen på bensin, alltså på grund av svårigheten för att icke säga omöjligheten att kunna använda dem. På den grund ha bilägarna under sådana förhållanden velat skydda sig emot att behöva betala vagnskatt. Jag skulle då vilja fråga: tror herr Österström, att alla dessa 35,000 bilar hade blivit avregistrerade, om det varit samma tillgång på bensin som nu och den extra höjning av bensinskatten som här föreslås hade varit gällande. Den frågan bör man besvara, innan man skrämmer med ett uttalande om avregistrering i detta sammanhang.

När jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, har utgångspunkten för mig varit den, att, i likhet med vad många talare här tidigare anför, detta förslag om höjning av skatten på ett drivmedel som har så stor betydelse i produktionen är för alla motbjudande. Det är alltså uppenbart, att den icke hade kommit i fråga, om man icke haft ett sådant behov av skattemedel. Om det icke vore så, skulle jag icke vilja vara med om att ett enda öre mera toges ut av den oundgängligen nödvändiga trafiken. Det är detta som gjort, att jag för min del anslutit mig till utskottets förslag. Vad är motiveringen för reservanterna? Det kanske är något förenklat, det medger jag, om jag säger, att man för att undgå en differentiering av skatten vill höja skatten för den oundgängligen nödvändiga trafiken. Om man alltså ville vara elak, skulle man kunna resonera på det sättet, att för att den umbärliga trafiken skall få billigare driftkostnader, så höjer man dem för den oumbärliga trafiken. Jag tycker icke, att detta tillvägagångssätt kan sägas ha något samband med rättvisan. Jag tycker i varje fall, att man i detta sammanhang bör resonera om det rättvisa i denna beskattning, sett ur produktionens synpunkt.

När man nu i debatten rätt irriterat talar om svårigheter, då kanske det mest adresserar sig till det sätt på vilket tilldelningen av bensin ägt rum. Om den argumentering som i detta fall anföres skulle man, om man ville vara elak, kunna säga, att man staplar upp svårigheterna för att därmed skyla över den verkliga anledningen till sitt ståndpunktstagande, och den verkliga anledningen skulle då vara, att det rör en själv. Jag vet icke, om min misstanke är riktig, men den är i varje fall befogad, därför att detta kommer fram gång efter annan. Det skall icke ett ögonblick bestridas, att det kan bli svårigheter i detta fall, men jag tror för min personliga del, att i detta som i andra fall äro svårigheterna till för att övervinnas.

När man är på det klara med, som jag hoppas alla äro, att ingen vill bidra till att höja skatten i något avseende för den oundgängligen nödvändiga trafiken mer, än vad som är nödvändigt, då tycker jag för min del, att frågeställningen är rätt så klar, och då kan det icke vara någon tvekan för mig, att man bör stanna för utskottets förslag. Det har jag gjort, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Dunker erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Om herr Svensson i Grönvik möjligen syftade på mig, när han sade,

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

att man var litet irriterad över denna lyxbeskattning, så vill jag säga herr Svensson i Grönvik, att jag för min del har fått inköpskort, därför att jag har kunnat påvisa, att jag hade kommunala uppdrag och att jag för att kunna sköta dem nöjaktigt behövde använda bil. Men jag har grannar som icke ha kommunala uppdrag att peka på, jordbrukare som använda sin bil i sin näring och, som jag förut sade, åka in till staden för att sälja litet ägg, frukt, grönsaker och sådant. De ha icke fått kort, utan de ha fått häften, och de skulle nu få betala dessa 10 öre i lyxskatt. Det är mot detta som jag vänt mig.

Herr Wallén, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Ifall herr Svensson i Grönvik möjligen åsyttrar mig, skall jag be att få säga till honom, att ett sådant där enkelt misstänkliggörande bör man vara litet försiktig med. För min stora lastbil på 3 1/2 ton har jag full tilldelning, och för min personbil har jag 10 liter i veckan, och det har räckt till. Jag talar icke i egen sak, och jag tror icke, att andra riksdagsmän göra det heller.

Härefter yttrade:

Herr Lundell: Herr talman! Efter allt vad som sagts i denna fråga är det icke så mycket att tillägga. Det är emellertid ett par uttalanden från finansministerns sida, som föranleda mig att föra fram ytterligare ett par synpunkter.

Det svåraste felet med den föreslagna beskattningen är ju den osäkra gränsdragning som föreligger mellan vad som är nytta och vad som är lyx. Det har icke här av de talare, som talat för regeringens förslag, kunnat visas på någon möjlighet att göra denna gränsdragning säkrare. Det sades ifrån finansministerns sida på den punkten, att om länsstyrelsernas uppdelning nu är olämplig och vacklande, så skulle det närmast bero på dem och att de borde följa av Kungl. Maj:t givna föreskrifter. Ordalagen voro kanske icke precis dessa, men innehållet var detta, såvitt jag uppfattade det. Då vill jag säga, att felet nog måste i väsentlig grad anses ligga just hos Kungl. Maj:t, ty den förordning angående bensinrestriktioner, som utfärdades från början, alltså den 1 september, var så formulerad, att den icke gärna kunde bildas underlag för någon sådan gränsdragning mellan nytta och lyx, som kan godkännas.

Denna författning nr 588 har visserligen sedermera i någon mån uppmjukats, men i princip gälla fortfarande de regler, som där äro upptagna, för gränsen mellan kortbensin och häftbensin. I denna förordnings 2 § heter det: »Tillstånd som i 1 § sägs må meddelas endast sådan fordonsinnehavare, vilken provas oundgängligen ha behov av att använda det fordon varom fråga är för färd till eller från arbetsplats eller eljest för sin verksamhet». Detta var vad landsfiskalerna hade att rätta sig efter, när de i början av september månad skulle börja skilja fåren från getterna.

När man läser denna förordning, frågar man sig genast: Vem kan egentligen sägas oundgängligen ha behov av att använda motorfordon? Det är väl knappast någon. Ätminstone kom jag vid samtal med landsfiskalen i det distrikt, där jag är hemma, överens med honom om att skulle man följa förordningen, sådan den är formulerad, så skulle man inte kunna utlämna tillståndsbevis till någon, ty alltid finns det väl möjlighet att använda trafikbil och i en hel del fall kan man ju färdas med tåg. För en lantbrukare finns det väl i allmänhet den möjligheten att åka efter häst, och de som inte ha någon häst kunna ju använda cykel. Slutligen ha vi det gamla knepet att gå till fots, som vi inte heller böra glömma bort. Jag kan således inte tänka mig något fall, där det

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

skulle kunna prövas föreligga o undgängligt behov av att använda privatmotorfordon.

När man från Kungl. Maj:ts sida utfärdar förordningar, som äro formulerade på det sättet, får man också tänka sig att följden blir, att de komma att tillämpas olika i alla landsfiskalsdistrikt liksom också numera mer eller mindre olika av de tjugofem beviljande myndigheter, som utgöras av länsstyrelserna. Det är inte från finansministerns sida skäl i att flytta över skulden på de tillämpande myndigheterna, utan det är bäst, att man i statsrådsberedningen tillsammans erkänner, att man har skulden till detta själv.

Här har talats en hel del om den avregistrering av bilar, som man kan vänta på grund av de ytterligare restriktioner, vilka påläggas den s. k. lyxtrafiken. Det har sagts av herr Österström, att antalet motorfordon, som avregistrerats efter genomförandet av de tidigare restriktionerna, skulle uppgå till 35,000, d. v. s. utgöra mellan 12 och 15 % av hela vårt motorfordonsbestånd. Det är då att märka, att avregistreringen blev så stor, trots att Kungl. Maj:t i det psykologiska ögonblicket, då folk stod och vägde, om de skulle avregistrera sina bilar eller ej, ju passade på att ställa i utsikt denna allmännare tilldelning av häftesbensin. Om man nu skulle belasta denna häftesbensin med en extra skatt av 10 eller — om man resonerar på det sätt, som finansministern gör och vilket väl är det riktiga — 9 öre per liter, är det mycket sannolikt, att åtskilliga bilägare, som i de dagarna tänkte, att de skulle vänta och se, hur denna tilldelning av häftesbensin komme att gestalta sig, men som nu finna att denna tilldelning dels blir ganska liten och dels blir betydligt dyrare, taga det steg, som de tänkte taga redan då, och avregistrera sina bilar. Jag har hört en och annan resonera på detta sätt, och räknar man samman dem över hela landet, lär man nog finna, att åtskilliga tusen bilägare tänka avregistrera sina bilar från det nya årets ingång för att bli fria från hela fordonsskatten.

Den uträkning, som herr Österström därvidlag presterade, tror jag är ungefär riktig, d. v. s. att om 10,000 bilägare, som endast ha häften, avregistrera sina bilar, så blir det inte någon glädje med denna extra skatt på bensin, utan skatteinkomsterna komma att stanna vid det nuvarande eller möjligen gå tillbaka. Jag har för min del i stället räknat på det sättet, att om cirka 25 % av dessa bilägare, som endast ha häften, avregistrera sina bilar, blir det ingen nytta alls med denna skatt. Det är en synpunkt, som jag tycker att finansministern borde vara känslig för, något som han säkert också är.

Det är dessa två erinringar, nämligen att det kommer att råda osäkerhet i fråga om gränsdragningen och att resultatet av den nya skatten blir tveaktigt, som jag anser vara de viktigaste.

En ytterligare synpunkt, som jag vill framhålla och som man inom bilbranschen i dessa dagar tillmäter en viss tyngd, är denna: Varför är man så inkonsekvent från statsmakternas sida? Här lägger staten ut miljon efter miljon för att förbilliga ett bränsle, nämligen kol, medan man samtidigt hårdare beskattar andra bränslen, som också ha stor betydelse för trafiken, nämligen bensin och brännolja. Det är en inkonsekvens, som för detta nyare transportmedels män måste te sig som ett uttryck för den tanken, att man vill försöka bromsa utvecklingen av detsamma — en utveckling som ju varit mycket stark i hela världen — för att i stället återföra trafiken mera till de äldre transportmedlen.

Det har sagts, att man inte finge fästa sig alltför mycket vid den arbetslöshet, som måste bli följden. Inom den majoritetsgrupp, som står bakom detta förslag, tycks man inte vilja fästa något avseende vid arbetslösheten inom bilbranschen, men man får ju inte bara tänka på bilförsäljarna. Det finns också bilfabriker inom landet, och det är inte litet arbetare, som äro an-

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
ställda där. Vidare få vi taga hänsyn till reparationsverkstäderna, som inte heller ha så få anställda, och slutligen få även gummiverkstäderna vidkännas minskning av arbetstillfällena. Därtill kommer — något som kanske inte borde väga minst tungt — att en mängd skatteintäkter komma att bortfalla, när det gäller dessa företag och de där anställda, ett förhållande, som nog kommer att märkas inte så litet i den budget, som vid nästa lagtima riksdag skall behandlas.

Herr talman! Jag ber med stöd av det sagda att få yrka bifall till reservationen, och jag förmodar, att ett sådant bifall bör kunna vara att förvänta även i denna kammare, när nu första kammaren gått den vägen.

Herr **Onsjö**: Herr talman! Ur finansministerns anförande antecknar jag med tillfredsställelse, att han inte betraktar ett frångående av propositionen som någon prestigeförlust för sig själv. I den mån det är fråga om en prestigeförlust, anser han — säger han — att han delar den med riksdagen, alldenstund både riksdagen och regeringen i princip ha gått in för att i första hand beskatta lyxkonsumtionen, när det gäller att få in ökade skatter. Men det är väl ändå inte något huvudsyfte att komma åt lyxkonsumtionen, utan huvudsyftet är att skaffa pengar till statens ökade utgifter. Kunna vi dessutom så rättvist som möjligt fördela bördorna, är det självklart, att detta också är vår uppgift. Skattehöjningar äro i allmänhet inte populära, men jag tror, att i nuvarande allvarliga läge fördrager nog svenska folket mycket bra de ökade bördorna, bara de delas lika av alla.

Jag tror emellertid, att denna skattedifferentiering kommer att uppfattas såsom varande mycket orättvis. Att det överhuvud taget framkommit olika meningar om den saken är, såvitt jag kan se, beroende av att man bedömer den så olika ur stadsbygds- och landsbygdssynpunkt. Jag förstår mycket väl herr Olsson i Gävle, då han säger, att när man stått i ett gathörn en söndagsmorgon och sett dessa lyxbilar, som en efter annan susa ut på landsbygden, så har man god lust att klämma efter dessa bilägare och låta dem betala en lyxskatt. Detta har väl ingen någonting emot. Men ur landsbygdssynpunkt te sig förhållandena annorlunda. På landsbygden blir det inte i någon större utsträckning fråga om lyxåkning, alldenstund man på landsbygden genom bristen på andra fortskaffningsmedel är mera ur nyttosynpunkt beroende av bilarna. Skulle man överhuvud taget beskatta lyxåkning, då borde det ur landsbygdssynpunkt t. o. m. vara berättigat att lägga en sådan skatt på spårvägsresorna i städerna. Jag är övertygad om att ur landsbygdssynpunkt måste en spårvägsresa anses vara lyxbetonad, ty det är sällan fråga om större avstånd än att man mycket väl kan gå.

Vad som särskilt kommer att ge anledning till irritation är, såsom många talare här förut framhållit, att länsstyrelserna och landsfiskalerna omöjliga kunna rättvist fördela dessa inköpskort. Nu tycks finansministern ställa i utsikt en ökad utdelning av inköpskort — man fick nästan den uppfattningen att länsstyrelserna hade tolkat direktiven oriktigt. Men om inköpskort skola delas ut i någon större utsträckning, blir extraskatten av mindre ekonomisk betydelse. Skall man då åstadkomma denna irritation för att vinna så litet, blir det — det måste jag säga — mycket väsen och litet ull.

Det skulle kunna anföras exempel här i det oändliga på de orättvisor, som detta förslag kommer att medföra, men det är fullkomligt onödigt, ty många sådana äro redan återopade.

Det har anförts, att omsorgen om bilindustrien och bilhandeln varit vägleddande för dem, som motsätta sig detta förslag — även om så är förhållandet, borde det i och för sig inte vara oriktigt. Jag hyser ingen särskild kär-

Ang. förordning om tillägsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

lek till bilhandlarna, men det talas ju så mycket om betydelsen av ett starkt näringsliv, och då måste man väl även taga hänsyn till bilhandeln, bilindustrin och bilverkstäderna, vilka utgöra en näring av inte så liten omfattning. Det nämndes vid riksdagens början, då bensinrestriktionerna kommo på tal, att 180 miljoner kronor ligga bundna i form av billån. Om vi pressa dessa bilägare mer och mer, kan det bli kaos inom hela bilmarknaden, och jag anser, att det också är en samhällelig angelägenhet att förhindra att så sker.

Jag kan, som sagt, herr talman, inte komma till annat resultat än att andra kammaren i detta fall bör följa första kammaren och taga reservationen, vilket jag anser vara detsamma som bifall till den av mig och herr Olsson i Kullenbergstorp avlämnade motionen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Bara några ord med anledning av ett par mera personligen till mig riktade invändningar.

Herr Andersson i Dunker var förvånad över att jag kunde taga så lätt på de svårigheter, som här påpekats. Jag tror inte, att det är att taga för lätt på svårigheterna, när jag framhållit, att den såvitt jag kan förstå uppenbart oriktiga tolkningarna av vad som är nyttotrafik kommer att rättas till och att det förefaller mig vara naturligt, att den trafik, som verkligen kan bevisas tillgodose näringslivet eller enskildas näringsverksamhet, icke får betraktas såsom umbärlig eller överflödig.

Herr Österström nämnde något om de väldiga belopp, som en bilägare har att erlagga, innan han betalar denna extra skatt. Ja, det kan vara riktigt, men herr Österström syftade väl inte på den övriga bilskatten, ty den är ju i stort sett — det kunna vi nog vara överens om — nödvändig för bestridande av vägunderhåll och vägförbättringar.

Att herr Österström inte kan förstå min anmärkning, att den som har råd att hålla sig med bil också har råd att betala litet mera i skatt än andra, beklagar jag, ty det förefaller mig vara det enklaste argument i världen, att staten bör ha rätt att fordra av en samhällsmedborgare, som befinner sig i så god ekonomisk ställning, att han kan hålla sig med bil, vilken endast i begränsad utsträckning användes för nödvändiga ändamål och i större utsträckning användes för vederbörandes bekvämlighet och nöje, att han betalar mera i skatt än den stora massan av medborgare, vilka av allt hjärta skulle önska, att de befunde sig i samma lyckliga läge, men som inte göra det.

Vad till sist herr Onsjö sade att det här blir fråga om en omdömessak, vill jag gärna instämma i. Tycker man att svårigheterna bli för stora, går man inte den ifrågasatta vägen. Tycker man däremot, att det riktiga i principen är så starkt, att man bör göra ett försök, så bör man inte av dessa svårigheter avhålla sig därifrån.

Herr **Österström**: Herr talman! Herr finansministern gjorde gällande, att han hade kommit med ett mycket enkelt argument, som jag måste förstå. Kan det göra honom någon glädje, så vill jag säga, att nog var det ett enkelt argument, som han kom med, men jag tror, att det t. o. m. var så enkelt, att det är precis i linje med historien om gubben och åsnan, tål du det, så tål du det. och tål du det, så tål du det. Så är det också med bilägarna. Man tål till en viss gräns och sedan tål man icke mera.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Herr finansministern ville göra gällande, att i det exempel jag anförde fördelningen av bensinkort och bensinhäften skett i strid med gällande bestämmelser. Så är icke fallet, utan

Ang. förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
allt har skett i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Jag kan endast konstatera, att här har icke vare sig av finansministern eller av utskottet påyrkats att nu gällande bestämmelser skola ändras.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag trodde, att det förhöll sig så — åtminstone väntade jag att en så pass gammal utskottsledamot som herr Andersson i Dunker skulle veta det — att när man har någonting att invända mot en anordning, som är föreslagen av Kungl. Maj:t, behöver man icke skriva det i klämman till utskottets utlåtande för att Kungl. Maj:t skall ta del av detsamma. På den punkt, beträffande vilken herr Andersson i Dunker envisades att säga att utskottet icke tagit någon ställning, har det lämnats klart besked om att utskottet icke anser att ransoneringen efter de nuvarande bestämmelserna — det har ju erfarenheten visat — kan sägas vara kritikfri. Det är därför vi ha ansett, att den erfarenhet, man redan har vunnit, bör föranleda en omprövning av dessa ting. Nu envisas herr Andersson i Dunker med att säga, att detta icke står i klämman, men det står ju så pass tydligt i motiveringen, att Kungl. Maj:t säkert har förmåga att fatta vad det är fråga om.

Protokollföringen övertogs härefter av kammarens sekreterare, kammar-rättsrådet Norrman.

In fidem

Gunnar Britth.

Herr **Onsjö**: Herr talman! Med anledning av finansministerns yttrande, att den som har råd att ha bil också kan betala den här extraskatten, vill jag säga, att det tyvärr är så, att de flesta som ha bil icke ha det för att de ha råd därtill, utan därför att det är nödvändigt för dem. Att många icke ha råd därtill bevisas för övrigt av att bilköpen intill ett belopp av för närvarande 180 miljoner kronor finansierats genom lån.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag menar, att den som har bil, bör, i den mån han har behov av den för sin näringsverksamhet, kunna få köpa den billigare bensinen och därigenom komma undan skattehöjningen.

Herr **Andersson** i Dunker: Med anledning av herr Olssons i Gävle senaste yttrande kan jag inte annat än upprepa vad jag sade i mitt första anförande. När herr Olsson i Gävle säger, att utskottet har påyrkat ändringar, så är detta fel. Utskottet säger icke i klämman utan innan utskottet kommer till den: »På grund av det anförda och då utskottet icke funnit skäl till erinran mot de föreslagna skattesatsernas storlek samt ej heller mot förslagen i övrigt, får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.» Just beträffande »förslagen i övrigt» säger statsrådet, »att en differentierad beskattning för närvarande endast synes möjlig i anknytning till den nu genomförda ransoneringen och den därvid bibehållna uppdelningen av biltrafiken efter graden av ombärlighet för näringslivet och för den enskilde».

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag har icke tänkt vara med att debattera så pass flyktiga ämnen som bensin, men jag vill hänvisa herr Andersson i Dunker till utskottets utlåtande sid. 11 och till alla delar verifiera vad herr Olsson i Gävle anför. När utskottet skriver så, behöver man icke ta motive-

Ang. förordning om tillägsskatt å bensin, m. m. (Forts.)

ringen två gånger, i texten och i klämman. Det är alldeles onödigt, ty Kungl. Maj:t får veta allt ändå.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 102 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 4.

Föredrogs särskilda utskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande utgårdar på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Genom en den 27 oktober 1939 dagtecknad proposition, nr 66, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1940 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer,

dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa

a) å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket till viss lagring av jordbruksprodukter m. m. ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor, samt

b) å driftbudgeten under nionde huvudtiteln till prisreglerande åtgärder ett reservationsanslag av 30,000,000 kronor,

dels ock besluta, att de medel som komme att inflyta i margarinaccis efter utgången av november 1939 ej längre skulle över vederbörande avsättningsanslag tillföras jordbrukets prisregleringsfond.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga i anledning av densamma inom riksdagens kamrar väckta motioner.

I motionen I: 22 av herr *Domö m. fl.*, likalydande med II: 31 av herr *Bagge m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 66 angående stödåtgärder för jordbruket ville besluta,

1) att nuvarande regleringssystem i vad rörde mjölkavgift, slaktdjursavgift och margarinaccis ej skulle rubbas utan fortfarande bilda grundvalen för stödåtgärderna på jordbrukets område,

2) att margarinaccismedlen även i fortsättningen skulle tillföras jordbrukets prisregleringsfond,

3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t omedelbart måtte träffa anstalter för att möjliggöra överskottsmörets avsättning på den svenska marknaden,

4) att i övrigt vid fastställandet av direktiven för regleringsåtgärderna beakta vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för tiden till och med den 30 juni 1940 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i det föregående angivna riktlinjer,

2) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa

a) å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket till viss lagring av jordbruksprodukter m. m. ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor; samt

b) å driftbudgeten under nionde huvudtiteln till prisreglerande åtgärder ett reservationsanslag av 30,000,000 kronor;

3) besluta, att de medel som komme att inflyta i margarinaccis efter utgången av december månad 1939 ej längre skulle över vederbörande avsättningsanslag tillföras jordbrukets prisregleringsfond;

4) lämna följande motioner, nämligen

I: 18 och II: 24, likalydande, I: 21 och II: 26, likalydande, I: 22 och II: 31, likalydande, I: 23, I: 24 och II: 32, likalydande, I: 25, I: 26 och II: 25, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anført och hemställt, utan åtgärd.

Reservation, utan angivet yrkande, hade avgivits av herr *Staxäng*.

Dessutom hade särskilda yttranden avgivits

1) av herrar *Björnsson, Andersson* i Rixö, *Svedberg, Eriksson* i Stockholm, *Björklund, Lövgren* och *Andersson* i Tungelsta;

2) av herrar *Velander, Andrén, Mannerskantz* och *Persson* i Falla;

3) av herrar *von Stockenström* och *Carlström* i Södergården; samt

4) av herrar *Gustafsson* i Benestad och *Pettersson* i Rosta.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Liedberg**: Herr talman! Det är nu bara litet mer än ett halvt år sedan riksdagen sist behandlade jordbruksregleringen. Tiden rider fort och mycket har hänt sedan dess. Tidpunkten är inte heller lämpad för att taga upp gamla meningsskiljaktigheter. Det må dock vara mig tillåtet att erinra

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
om, att de varningar jag och andra med mig framförde i våras mot det då fattade regleringsbeslutet visat sig befogade. Regleringsapparaten har inte hållit, särskilt när det gäller mjölkregleringen, och den hade i detta avseende brutit alldeles samman, om man inte hade så att säga tömt kassorna och haft tillfälle att vädja till riksdagen om ytterligare åtgärder. Detta alldeles fränsett det inträffade krigskrisläget!

Det som i dag intresserar den svenske jordbrukaren mest av allt är frågan, vilket mjölkpris som kan beräknas komma ut av riksdagens beslut. Det kommer kanske den dag, då betydelsen härav framstår klarare även för den svenske konsumenten i gemen än nu, nämligen vid den tidpunkt då vi behöva varje kilo smör, varje liter mjölk, som vi kunna producera.

Propositionen uttalar sig visserligen positivt men vagt härvidlag; det hänvisas till jordbruksnämndens förslag, med det tillägget att »för produktmjölk synes sålunda det pris som bör stödjas vara något högre än nu gällande direktiv avse». Längre fram i propositionen förordas, att prisutjämningsbidraget bör utgå med fast belopp.

Lägger man ihop jordbruksnämndens förslag om ett smörpris av 3:25 kronor jämte ett nettoprisutjämningsbidrag på 1 öre med departementschefens uttalande att »produktmjölkspriset bör regleras med ett i förhållande till smörpriset avvägt prisutjämningsbidrag», och kombinerar man slutligen allt detta med departementschefens förord för 3 kronors smörpris för närvarande, så kommer man till det antagandet, att Kungl. Maj:t avser ett produktmjölkspris, som bör avvägas till att i genomsnitt lägst motsvara det pris, som utfås vid ett smörpris av 3:50 kronor med ett nettoprisutjämningsbidrag vid lägre smörpris, vilket bidrag i så fall skall uppväga det belopp, varmed smörpriset understiger 3:50, med andra ord, herr talman, 0,4 öre per liter mjölk för varje 10 öre, varmed smörpriset ligger under de 3:50. Tidningsreferat av herr statsrådets och chefen för jordbruksdepartementet uttalanden i ett par offentliga föredrag bestyrka det antagande, som jag nu givit uttryck för. Men tidningsreferat kunna ju vara felaktiga — gu'nås såvisst — och referenter kunna naturligtvis också missuppfatta vad som sagts. Jag ber därför att få ställa en direkt fråga till statsrådsbänken — jordbruksministern är ju frånvarande; tydligen bevakar han denna fråga i medkammaren, men jag hoppas att min fråga blir framförd till honom — nämligen: är det, som jag nyss anförde, en riktig uppfattning av Kungl. Maj:ts avsikter utan att Kungl. Maj:t därvid i produktmjölkspriset inklusive nettoutjämningsbidraget inräknar det s. k. producentbidraget? Frågan är så mycket mer befogad som utskottets utlåtande tyvärr inte ger klart och otvetydigt besked på denna punkt. Under förutsättning att detta är rätt uppfattat, så ber jag att få övergå till sättet för regleringens fortsatta genomförande.

Medan jordbruksnämnden på sin tid förordade slopande av både mjölk- och slaktdjursavgifterna jämte margarinaccisen, förbehåller Kungl. Maj:t sig att härom träffa avgörande. Utskottets utlåtande är även på denna punkt orakelmässigt. Man ställer sig — på sid. 10 upptill — tveksam till lämpligheten av mjölkavgiftens borttagande och förordar att även margarinaccisens och slaktdjursavgifternas upptagande bör bero på Kungl. Maj:t. Men så kommer utskottet — efter en del andra resonemang — på sid. 13, sista stycket, till följande uppfattning: »Med den ståndpunkt utskottet förut intagit i fråga om upphörandet» — märk väl upphörandet — »av de avgifter, som hittills använts för finansiering av jordbruksregleringen, uppkommer det förhållandet att dessa inkomstkällor icke vidare förslå för jordbruksregleringens upprätthållande.»

Ja, ärade kammarledamöter, vad skall man tro om detta? Jag tillåter mig

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
i detta sammanhang ställa ännu en direkt fråga: hur ämnar Kungl. Maj:t i själva verket förfara?

Man kan vid läsande av propositionen tyvärr inte undgå att få det intrycket, att Kungl. Maj:t ämnar slopa avgifterna — bl. a. tyder medelsberäkningen därpå. Jag tror, att den övervägande delen av vår jordbruksbefolkning med mycket stor oro emotser en dylik utveckling. Här har man byggt upp ett system, som visserligen befunnit sig under statens hägn men dock varit självreglerande och tillåtit jordbruket att stå på egna ben. Systemet har icke i allo varit tillräckligt effektivt utformat. Jag nämnde inledningsvis detta, och det kan särskilt under en överskottskris, sådan som den vi nu delvis ha eller ha att emotse, visa sig otillräckligt. Men det är ändå den grund vars värde kanske står klarast om och när vi ha mist den. Ämnar Kungl. Maj:t verkligen rasera den grunden? Jag hoppas att denna vädjan lika väl som mina direkta frågor bli framförda och under denna debatt besvarade. Jag vädjar till honom att icke gå den vägen. Det är mycket lätt att slå itu ett mödosamt uppbyggt system, men en gång, då kanske fredskrisen kommer, då statskassan är för tom att kunna bestå ytterligare budgetmedel, *då* om icke förr komma följderna av ett sådant förfarande att stå klart.

Det kan väl icke heller vara riktigt, att, som propositionen antyder, medelst ett sänkande av mjölkavgiften beröva de mindre jordbrukarna hälften av det stöd, som det s. k. producentbidraget, som beviljades första gången i våras, utgör. Nu har ju utskottet härvidlag uttalat en avvikande mening, och man får väl därför förmoda att denna avveckling av småbrukarstöden icke kommer till stånd utan tvärtom kommer att resultera i en förbättring.

Skall nu det av utskottet förordade höjda producentbidraget utgå, kan väl mjölkavgiften, såvitt jag kan förstå, ännu mindre avvaras, för såvitt man icke överhuvud taget helt och hållet går in för att framdeles och redan under den nu snart stundande lagtima riksdagen äska ytterligare medel för att fylla ut luckorna i medelstillgången. Att rent temporärt kunna hålla ett i och för sig så billigt och närande födoämne som mjölken nere i pris med 1 eller 2 öre, motsvarande mjölkavgiften, mot att i gengäld slopa denna avgift, det är icke bara en olycklig åtgärd ur jordbrukarsynpunkt, utan även icke minst, på lång sikt sedd, för hela folkhushållet och därmed för konsumenterna själva, därför att det försvårar de åtgärder under vilka produktionen har att arbeta.

Ytterligare må det tillåtas mig att efterlysa åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i syfte att icke endast sätta ett pris på vårt smör, utan också att främja smörets avsättning. Vi måste troligen inom en näraliggande framtid emotse den dag, då vi alla få lita till smöret såsom vårt huvudsakliga och som man får hoppas då tillräckliga matfett. Samtidigt lära vi icke kunna eller vilja fortsätta med vår smörexport. Men om vi intill dess att en sådan situation inträffar, och det kan ske snart nog, kanske om ett halvår, upprätthålla en konsumtion av margarin, som är större än någonsin, och samtidigt fortsätta med en stor kostbar export av smör, var stå vi då, när den situationen inträffar? Jo, vi ha förbrukat de mera hållbara, eller i alla händelser en stor del av de mera hållbara margarinråvarorna som den gången såväl kunde behövas för att komplettera smörfettet, medan konsumtionen icke i tid inriktats på smöret, till följd varav detta måst vrakas ur landet till usla priser. Statskassan har fått blöda, och vad värre är, produktionen löper allvarliga risker att minska utan att sedan kunna åter uppnå sin kapacitet, när vi som bäst komma att behöva den.

Det är ett ytterligt allvarligt problem detta. Det är inte så, att man i samma ögonblick den där situationen, jag sökt teckna, inträffar, omedelbart och i ett sammanhang kan hänvisa konsumtionen till smör. Konsumtionsvanorna äro

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

icke så labila. Man måste i tid inrikta konsumtionen på det läge, som man bör kunna ganska klart förutse eller räkna med. Jag hoppas, att herr statsrådet redan nu vill åtminstone förebåda de åtgärder på detta område, som ganska länge ha förväntats.

Mer kunde vara att tillägga, men det kommer väl att beröras i kommande anföranden. Jag tillåter mig därför, herr talman, att sluta med att yrka bifall till punkterna 1 och 2 i klämman till motionen nr 31 i andra kammaren av herr Bagge m. fl. likalydande med motion nr 22 i första kammaren. Jag skall, för att icke missförstånd må råda, be att få citera dessa punkter. I punkt 1 hemställes sålunda: att nuvarande regleringssystem i vad rör mjölkavgift, slaktdjursavgift och margarinaccis ej må rubbas utan fortfarande bildas grundvalen för stödåtgärderna på jordbrukets område; samt i punkt 2: att margarinaccismedlen även i fortsättningen må tillföras jordbrukets prisregleringsfond.

Jag ber alltså att få yrka bifall till dessa båda punkter, och i konsekvens därmed ber jag att få yrka att punkt 3 i utskottets kläm skall utgå.

Häruti instämde herr *Janson* i Frändesta.

Herr Björklund: Herr talman! När vi nu gå att här i kammaren avgöra den fråga, som vi nu debattera, tycks intresset ha svalnat högst betänkligt. särskilt i jämförelse med det intresse, som visades vid den debatt, som fördes för en stund sedan, och det intresse kammarens ledamöter under de föregående åren haft för den fråga, som vi nu behandla. Jag kan förstå den synpunkten, därför att man är tämligen på det klara med utgången.

Herr Liedberg har i visst avseende klandrat utskottet för att utskottet icke tagit bestämdare ståndpunkt i vissa fall, och även departementschefen har fått röna samma klander. Utan att ingå i någon lång debatt vill jag om hithörande punkter säga, att även herr Liedberg bör förstå, att det i nuvarande läge ändå är ganska svårt att med någon bestämdhet uttala sig om vad som skall komma att ske på här ifrågavarande område. Det som är riktigt i dag är oriktigt i morgon och det, som är riktigt i morgon, är oriktigt i övermorgon o. s. v. Man kan icke från den ena dagen till den andra med någon bestämdhet förutse vad som kan komma att inträffa, särskilt icke — det ber jag alla lägga märke till — på det internationella området. Den fråga, som vi nu diskutera, hänger ju så synnerligen intimt samman med vår förmåga att på den utländska marknaden avsätta massor av produkter, som här tillverkas. Är det ovisst hemma och ännu ovissare ute, måste detta å andra sidan med nödvändighet leda till att de, som sitta i ett utskott och skola pröva hithörande ärenden, icke våga giva statsrådet de direktiv, som var och en kanske eljest gärna skulle vara med om att giva. Tidsläget och de rådande förhållandena ha förhindrat ett bestämt ståndpunktstagande i frågan.

Herr Liedberg vet lika bra som jag, att vi äro oerhört beroende i denna fråga. Jag skulle kunna säga en hel del härom. Det har ju lämnats vissa upplysningar, som — jag har ju icke lov att säga något härom i kammaren — skulle ställa denna fråga i en ganska grell belysning med hänsyn till våra möjligheter att klara dessa saker i fortsättningen. Jag skall emellertid icke gå in därpå, därför att jag icke anser mig ha rätt att göra det och därför att jag tror, att herr Liedberg för sin del har reda på dessa saker. Han vet nog tämligen bra hur förhållandena ligga till med hänsyn till exporten av de produkter, varom vi nu tala.

Jag har närmast begärt ordet, herr talman, för att säga några ord, icke så mycket om själva utskottets kläm, utan fastmer om utskottets motivering. Man

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
har från utskottets sida med all rätt, tycker jag, framhållit, att i ett svårt läge skall man bemöda sig om att hjälpa dem, som ha det svårast. Man har därför i den nuvarande situationen gått in för att hjälpa icke bara dem, som ha de större jordarealerna, de som äro sockerbetsodlare, brödsädsodlare o. s. v. Beträffande brödsädsodlarna t. ex. har man vidtagit mycket långtgående åtgärder i form av förhöjda priser. Det kan hända, att det ändå icke anses tillräckligt, men jag för min del har den uppfattningen, att det väl icke kan gå an att gå avsevärt längre för närvarande åtminstone. Därmed har jag inte sagt vad som kan komma att ske nästa år. Hela denna sak kommer under riksdagens omprövning redan vid den lagtima riksdagen nästa år.

Jag har, som sagt, begärt ordet för att säga några ord om motiveringen. Man har velat hjälpa de mest betryckta av lantbrukets folk. Jag anser att så sker med full rätt. Men lika väl som vi ha ett proletariat på landsbygden i form av småbrukare o. s. v., lika väl finnes det något liknande i städerna. Mjölken är, som herr Liedberg sade, en oerhört viktig produkt, framförallt för barnen under deras uppväxttid. Detta gäller naturligtvis barn såväl i stad som på landet. Några av oss ha därför ansett, att det skulle kunna vara ungefär lika väl motiverat och för statsmakterna en nyttig gärning att se till att de barnrika familjerna överhuvud taget i landet — jag tänker icke bara på dem, som ha det sämst ställt ekonomiskt, utan på alla barn, ur synpunkten av släktets förkovran och uppbyggnad alltså — ha tillgång till konsumtionsmjölk till sina barn i tillräcklig omfattning och till ett överkomligt pris. Konsumtionsmjölkpriset är för närvarande här i Stockholm 28 öre per liter. Märk väl, att jag icke ett ögonblick säger, att detta pris är för högt i förhållande till varans värde, utan tvärtom. Herr Liedberg säger nu, att jordbruket tack vare det hittillsvarande regleringssystemet har kunnat stå på egna ben. Både herr Liedberg och jag ha dock synnerligen väl reda på att det likväl är med skattemedel, även om det skett i annan form, som jordbrukets möjligheter att bära detsamma åvilande bördor ha finansierats under de senare åren. Om man kallar det mjölkavgifter eller margarinaccis eller vad man vill så lär det komma på ett ut, ty det är i alla fall skatter, som indirekt ha tryckt det svenska folkhushållet. Dessa skatter ha varit nödvändiga, men lika nödvändiga som de ha varit för att trygga jordbrukssmåfolkets existens, lika nödvändigt anser jag det vara, mina damer och herrar, att man också hjälper de små konsumenterna med skattemedel, om så visar sig behöfligt, därför att konsumtionsmjölkpriset tenderar att stiga i höjden. Enligt mitt sätt att se borde det även ur jordbrukarnas egen synpunkt vara lyckligt, om man ginge in för en sådan politik, att den svenska konsumerande allmänheten, som behöver köpa mjölk, också sättes i tillfälle att i största möjliga utsträckning göra det.

Departementschefen har sagt i propositionen, att man bör eftersträva ett produktmjölkpris av 15 öre per liter. Det innebär alltså en höjning från nuvarande 13 öre med 2 öre. Om man emellertid accepterar detta, kan jag för min del icke stanna där utan måste säga, att det är icke endast de, som ha produktmjölk till avsalu, som skola få detta 2 öre högre pris, utan samma pris må i rimlighetens namn också tillkomma dem, som producera konsumtionsmjölk. Ja visst, säger herr Liedberg, om den saken äro vi överens. I så fall komma vi emellertid här i Stockholm upp i ett konsumtionsmjölkpris av 30 öre.

Jag skall taga en familj i Stockholm, där husfadern hör varken till de sämst eller bäst betalda. Han är exempelvis stationskarl vid statens järnvägar. Jag skall icke nämna hur stor lön han har. Vi ha resonerat så många gånger om den saken, att jag icke behöver blanda in den frågan nu. Han är i varje fall anställd i statens tjänst och får väl anses erhålla något så när

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
skälig lön för sitt arbete. Om han har 4 eller 5 barn, hur många liter mjölk skulle i så fall den familjen behöva för att berättigade krav skola bli tillgodosedda? Damerna och herrarna kunna ju själva räkna ut hur mycket den behöver, men räkna då samtidigt efter, om familjen, efter det andra nödvändiga ting blivit inköpta och betalda, verkligen har sådana inkomster, att den kan köpa denna mjölmängd. Nej, det har familjen icke, och därför är det enligt mitt förmenande lika berättigat att i detta fall träda hjälpende till med statsmedel som det är att med statsmedel hjälpa de mindre, och märk väl, mina damer och herrar, även de större jordbrukarna i vårt land.

Jag har velat säga detta, därför att jag anser, att man i nuvarande tidsläge visst bör vara med om att samhället skall göra uppoftningar för att hålla vilken del av näringslivet som helst under vingarna och framför allt kanske den del av näringslivet, som vi kalla modernäringen, men samtidigt velat framhålla, att om priserna å livsmedel skola tillåtas stiga i höjden, kommer det att från annat håll höjas ett ramaskri, vilket, om man vill se rättvist på saken, i oerhört många fall måste anses vara berättigat.

Jag skall icke, herr talman, uppehålla tiden med att resonera mera om denna sak. Innan jag slutar, vill jag endast säga, att man inom den delegation av första särskilda utskottet, som har haft detta ärende under behandling, har gjort sig den största möda i världen för att överhuvud taget försöka draga upp klarare direktiv. Från alla håll har man försökt komma fram till bestämda direktiv, enligt vilka det och det skulle gälla för Kungl. Maj:t. Vi ha alltså icke haft något emot att så kunnat ske, men vi ha vid ingående prövning kommit underfund med att det icke gick att förfara på det sättet, och vi ha därför föreslagit, att Kungl. Maj:t skall erhålla den fullmakt, som Kungl. Maj:t har begärt. Särskilt under nuvarande förhållanden, då Kungl. Maj:t har en sådan sammansättning som den har och praktiskt taget representerar allt Sveriges folk, både stort och smått, kan man väl förvänta, att de beslut, som komma att fattas, skola träffas efter moget övervägande och allehanda omprövningar. Det är ingalunda säkert, att vare sig herr Liedberg får rätt i sin uppfattning eller jag i min, utan det är mycket möjligt, att förhållandena komma att medföra, att vi icke få rätt någon av oss utan att något tredje, varom vi i dag icke ha resonerat, kommer att hända och bestämma den närmaste utvecklingen på hithörande område.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan. Beträffande motiveringen ber jag emellertid att få yrka bifall till det tillägg, som föreslagits i det av herr Björnsson m. fl. vid utlåtandet fogade särskilda yttrandet.

Herr **Liedberg** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! De försonliga tonfall, som präglade icke minst den föregående ärade talarens slutord, finna givetvis gensvar hos envar, men det hindrar ju icke, att en viss kritik mot både vad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet kommit med alltjämt kan få rymmas inom den svenska riksdagen.

Det var särskilt en passus i herr Björklunds anförande, som jag fäste mig vid och som jag anser kan ge en felaktig bild av läget, om den får stå oemotsagd. Herr Björklund talade om en tjänstemannafamilj med fyra eller fem barn — låt oss säga, att familjen består av sex personer — och han frågade hur mycket mjölk den familjen behöver köpa. Det kom icke något svar på denna retoriska fråga och icke heller på frågan, hur mycket det skulle kosta familjen, om priset på mjölk höjdes med 2 öre. Låt mig då svara, att familjen väl får anses behöva tre liter mjölk om dagen, vilket alltså motsvarar en kostnadsökning med 6 öre per dag eller 1 krona 80 öre per månad eller cirka

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
20 kronor om året. Är detta en sådan fördyring, som absolut icke kan bäras? Jag tror det icke, herr talman. Jag tror, att kommer en sådan familj så pass lindrigt undan, få vi skatta oss lyckliga.

Jag vill anmärka ytterligare en sak. Det är riktigt, att vi icke komma ifrån vissa utgifter, bara därför att vi icke få ett särskilt anslag på budgeten och motsvarande belopp på skattsedlarna, men om man går den av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna vägen, bryter man sönder ett system, som visserligen icke tillåtit jordbruket att helt utan statens medverkan stå på egna ben men som dock tillåter och har tillåtit jordbruket att under statens hägn ha en regleringsapparat, som verkat relativt självständigt.

Härefter anförde

Herr Carlström: Herr talman! Det är ingalunda anledning att nu taga upp en lång diskussion här i kammaren om denna fråga. Man märker ju också, att intresset för densamma nu är mindre än tidigare, vilket ju även kan bero därpå, att de särskilda yttranden, som ha fogats till utskottets utlåtande, ju icke utmyнна i några yrkanden. Man har endast känt ett visst behov av att säga, att man i den och den delen av motiveringen har en avvikande mening. Jag för min del skall också låta mig nöja med detta.

Det är alldeles uppenbart, att litet var liksom herr Liedberg kan känna sig en smula olustig inför det sätt, på vilket man här nu är i färd med att lägga om finansieringen av jordbruksregleringarna. Min medreservant och jag ha på den punkten uttalat, att vi hade ansett det vara riktigare, om Kungl. Maj:t såsom hittills hade velat genom mjölkavgifter och margarinaccis, så länge dessa utgå, bilda en gemensam fond för att så långt det räckte finansiera regleringen efter de linjer, som ha uppdragits av utskottet. Vi ha också tillåtit oss säga, såsom herr Liedberg kanske också i någon mån varit inne på, att det nog icke är möjligt att med subventioner över statskassan i fortsättningen söka hålla priserna på livsmedel nere, för den händelse vi, som man kan frukta, snart nog komma över till ett läge, då det råder brist. Vi ha velat framhålla, att vid sådant förhållande måste man nog gå med på att tillåta, att även livsmedel liksom andra nyttigheter och förnödenheter i viss grad få stiga i pris. Inför det exceptionella läge, som nu råder, ha vi för vår del emellertid lika litet som departementschefen kunnat rekommendera en sådan väg. Herr Björklund talade om att detta var ett förhållande, som man icke får tala om. Ja, man kan ju säga, att det kanhända icke skulle vara precis så lyckligt att höja smörpriset till 3 kronor 25 öre, så länge vi ännu ha margarinet kvar i marknaden och ha svårigheter att exportera smöröverskottet.

Herr Liedberg sade, att den stora fråga, som Sveriges jordbrukare nu ställa och som mest intresserar dem, är vad de i dag skola få för mjölken. Det är klart, att det är en ganska viktig fråga, och vi ha ju också sökt komma fram på en väg, på vilken man skulle kunna beräkna få ett bättre mjölkpris, dock icke i den utsträckning, som herr Björklund talade om. Han sade, att vi siktade till en prisförhöjning från 13 till 15 öre per liter. Om jag icke tar fel, ha vi under vissa månader i år redan haft i genomsnitt 14.2 eller 14.4 öre per liter. Priset har emellertid växlat. Det är klart, menar jag, att man bör eftersträva att få ett så gott pris som möjligt för mjölken åt jordbrukarna.

Herr Liedberg framförde för sin del betänkligheter emot att man nu skulle gå in för att taga ut behövliga medel via budgeten. Det är emellertid icke riktigt konsekvent av herr Liedberg att å ena sidan framhålla, att jordbrukarna behöva och kräva det och det, men å andra sidan vara rädd för att taga upp de behövliga medlen på budgeten, ty om man fullständigt avvisar

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
vägen över budgeten, kan man i nuvarande läge icke komma till det resultat, som både herr Liedberg och jag anse, att man bör sikta till i fråga om mjölkpriset. För vår del anse vi, att nuvarande läge är så exceptionellt, att man, även om man innerligt skulle önska det, icke kan undgå att tillgripa utvägen att uppföra anslag direkt å budgeten. Inom den delegation inom utskottet, som behandlade denna fråga, höllo vi emellertid ganska länge på med att resonera om saken, och jag tror jag kan säga, att man på jordbrukarhåll inom alla partier hyste den meningen, att man icke nu borde bryta sönder regleringsanordningarna utan att, så länge vi ha mjölkavgifter och margarinaccis och slaktdjursavgifter, dessa borde få ingå till en särskild fond men att, om denna icke räckte till, man sedan skulle taga upp på budgeten vad som ytterligare behövdes. Vi tro, att detta skulle ha varit lyckligast med hänsyn till tider som komma, sedan rådande kris- och krigstid en gång är över.

Herr Liedberg fällde i detta sammanhang ett yttrande om att det hade varit bättre att följa de gamla linjerna, »då jordbruket kunde klara sig på egna ben», och detta gav herr Björklund anledning att alldeles särskilt taga upp den saken. Det är ju riktigt, att vi redan tidigare icke absolut kunnat stå på egna ben, eftersom vi haft vissa förluster på brödspannmålen, som måst täckas över budgeten, men att som herr Björklund i fråga om mjölkavgifter och margarinaccis tala om *skattemedel*, tycker jag nog är en smula hårt. Vi jordbrukare ha den uppfattningen, att vårt arbete och de produkter, som framställas genom detta arbete, borde i förhållande till den allmänna prisutvecklingen här i landet kunna få värderas på samma sätt som andras arbete. Eftersom jordbruket icke på samma sätt som andra näringsgrenar i skilda lägen kan anpassa sin produktion efter behovet, ha vi icke utan statens medverkan kunnat få ut den betalning, som vi borde få för våra varor i förhållande till vad tillverkarna av andra varor och nyttigheter kunna få ut. Därför ha vi måst få hjälp av staten, men att kalla detta för *skatt* tycker jag icke är riktigt rättvist. Med samma skäl skulle man ju kunna säga, att den som fördyrar bostäderna, den som fördyrar kläderna, den som fördyrar skodonen o. s. v., också skattlägger svenska folket, fastän det i dessa fall icke behöver ske med statens medverkan.

Jag vill stryka under att om vi utgå ifrån läget före det förra världskriget — vi sikta ju vanligen tillbaka dit, när vi röra oss med indextal — så är det dock så, att livsmedel på intet sätt kunna sägas ha stigit så mycket i förhållande till andra varor och nyttigheter, att man har anledning tala om en särskild beskattning av svenska folket på den vägen. Det är därför jag här vill försöka ställa kyrkan mitt i byn. Å ena sidan vill jag icke som herr Liedberg säga, att vi stå på egna ben utan att behöva statens hjälp, men å andra sidan vill jag icke heller gå med på att det innebär att beskatta svenska folket, att staten medverkat till åstadkommande av de regleringsanordningar, som vi hittills ha haft.

Jag kan för min del gärna gå med på, såsom herr Liedberg sade, att regleringsapparaten icke har hållit. I nuvarande läge, då vi ha överskott på vissa produkter inom landet och då vi icke kunna vidtaga några åtgärder för att höja priset på våra produkter, har apparaten icke hållit.

Jag vill icke på något sätt häckla departementschefen, men jag måste säga, att det hade nog varit redigare och klarare, om han velat följa de tidigare linjerna så länge de hållit och alltså hade, såsom jag redan förut har sagt, velat låta regleringsanordningarna verka efter det gamla mönstret till dess att vi komma fram till det läge, dit jag tror vi komma ganska snart, då man på grund av knapphet måste tillåta priserna att stiga. Vi ha från vår sida väckt en motion, där vi framhållit detta, och vi ha också på ett annat område

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
sökt lägga till rätta, där vi tyckt, att departementschefen snedvridit en smula. Jag syftar på hjälpen till det mindre jordbruket genom det s. k. producentbidraget. Man kan säga, och det kommer kanske herr Gustafson i Vimmerby också att säga här senare, att det icke varit departementschefens mening att sänka producentbidraget, eftersom det endast talas om »lägst 1 öre» i propositionen. Om departementschefen emellertid har räknat med att de 30 miljonerna skulle räcka, måste han nog ha tänkt sig att sänka bidraget till 1 öre. Inom utskottet har man icke blott velat behålla bidraget vid 2 öre utan har även utökat kvantiteten från 450 till 650 kilogram; på den punkten måste jag således för min del känna mig tillfredsställd.

Jag skall, herr talman, icke längre uppehålla tiden. Jag vill endast understryka, att vi på vårt håll se vad som nu måste tillgripas i fråga om jordbruksregleringens finansiering såsom en i detta läge oundviklig åtgärd, vilken vi dock betrakta endast såsom en övergång. Vi hoppas, att man för framtiden skall kunna på andra vägar åt jordbrukarna ge det pris för produkterna, som de äro berättigade till på grund av sitt arbete och sina insatser för folkförsörjningens uppehållande.

Herr **Björklund**, som erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr Carlström kände sig ledsen över att jag hade kallat den hjälp, som staten lämnat jordbruket, för skatt. Det tycker jag icke herr Carlström skall vara ledsen över, ty alla, som begära hjälp av staten, måste finna sig i att det blir skattemedel, varmed hjälpen lämnas. Staten har praktiskt taget inga andra medel att disponera än skattemedel. Om man sedan tycker, att det är mer eller mindre trevligt att få hjälpen i form av direkt eller indirekt skatt kan väl vara tämligen ovidkommande. Under alla dessa år har det dock faktiskt varit så, att jordbruket fått hjälp medelst indirekta skatter. Vad är exempelvis margarinaccisen annat än en indirekt skatt? Om margarinfabrikerna tillverka och försälja ett livsmedel, margarin, till ett visst pris, och staten beslutar att på detta pris lägga 50 öre eller 1 krona eller vad det nu under olika förhållanden har varit, så är det klart, att det är en konsumtionsskatt. Vad är mjölkavgiften annat än en indirekt skatt? Men de ha varit nödvändiga, jag säger det ännu en gång, och jag kan mycket väl förlika mig med dem. För min del vill jag endast, att man också skall tänka på den andra delen av medborgarna, på konsumenterna, i samma utsträckning som man tänker på producenterna. Jag blygs icke att säga, att den hjälp, som dessa konsumenter få, också kommer att lämnas av skattemedel.

Herr **Carlström** erhöll jämväl för kort genmäle ordet och anförde: Herr talman! Jag skall icke diskutera hur mycket man kan lägga in i ordet skattemedel, och om huruvida tullar och acciser, som man använder på andra områden av näringslivet, äro av samma slag. Är emellertid den post av skattemedel, som nu uppföres på budgeten, hjälp åt jordbrukarna eller åt konsumenterna? Vilka skola vara mest tacksamma, herr Björklund, för denna post på budgeten?

Vidare yttrade:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! I det läge, vari den föreliggande frågan nu befinner sig, skall jag icke yttra många ord. Jag skulle emellertid vilja göra några randanmärkningar dels i anledning av de avvikande meningar, som ha fogats till utskottets utlåtande, dels i någon mån också till vad som här blivit sagt under debatten.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr Liedberg började sitt anförande med att säga, att propositionen var mycket vagt formulerad i olika hänseenden och att det därför var ganska svårt att ur densamma läsa ut exempelvis vilket mjölkpris Kungl. Maj:t hade avsett att bereda i fråga om produktmjölken. Jag skall för min del medge, att en i viss mån vag formulering i fråga om uttrycks sättet föreligger, men jag vill framhålla, att vi måste komma ihåg en sak, nämligen att i den proposition, till vilken vi nu skola taga ställning, Kungl. Maj:t ju har begärt vissa fullmakter att få handha prisregleringarna på jordbruksområdet och anpassa dem med hänsyn till det aktuella läget under den tid, varom det nu är fråga, vilket läge vi nog kunna vara överens om i mångt och mycket är synnerligen oklart. Det är icke så lätt att i detta ögonblick säga, hur utvecklingen i det ena eller andra hänseendet kommer att gestalta sig under de månader, som ligga framför oss till den 1 juli 1940. Om nu Kungl. Maj:t med hänsyn till det oklara läget begär fullmakt att få handha jordbruksregleringarna under denna tid och därigenom tillförsäkras möjlighet anpassa dem på lämpligaste sätt, ligger ju däri, att Kungl. Maj:t icke gärna nu kan på varje särskild punkt säga, att så och så skall den saken definitivt ordnas. I samma mån som propositionen kunde fastslå, hur det i olika hänseenden skulle vara, kunna vi ju vara överens om att Kungl. Maj:t icke skulle behöva en sådan fullmakt, som nu har begärts. Å andra sidan kunna vi säkerligen också vara överens om att, så svårbedömt som läget för närvarande är icke minst på detta område, är det nödvändigt, att Kungl. Maj:t får möjligheter att så att säga laga efter läglighet.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja säga, att när man läst motionerna och hört de långa överläggningarna i jordbruksdelegationen ävensom vad som anförts här i kammaren i dag, får man den uppfattningen, att man på sina håll kanske icke är så särskilt böjd för att *vilja* läsa ut vad propositionen i själva verket ger. När man t. ex. talar om mjölkavgiftens bibehållande, böra vi komma ihåg, att även Kungl. Maj:t tänkt sig detta i propositionen. Departementschefen anför där nämligen bl. a. »att det givetvis kommer att möta stora svårigheter att fullfölja en prisreglering, därest mjölkavgiften borttages», och vi kunna nog vara överens om att den Kungl. Maj:t som uttalat sig i propositionen på det sättet, också är på det klara med att i närvarande läge en mjölkavgift måste till för regleringens genomförande.

Man har i detta sammanhang också varit inne på frågan om slaktdjursavgifters upptagande. I detta fall har departementschefen anført, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida slaktdjursavgifter skola upptagas eller icke. Att av detta skrivsätt draga den, enligt min mening, oriktiga slutsatsen, att slaktdjursavgifter icke i fortsättningen komma att upptagas, är icke det rätta sättet att läsa. Vi få komma ihåg, att beträffande slaktdjursavgifter har Kungl. Maj:t hittills alltjämt varit den som bestämt, huruvida sådan avgift skulle upptagas eller icke; vad Kungl. Maj:t i detta fall begär är således ingen som helst nyhet.

Vad sedan gäller de yrkanden, som både motionsvis och även här i kammaren i dag framställt om att margarinaccismedlen alltjämt skola tillföras prisregleringsfonden, skulle jag härom vilja säga, att jag principiellt står på samma ståndpunkt som de, vilka uttalat den meningen. Emellertid måste jag säga mig att, såsom herr Liedberg i början av sitt anförande yttrade, prisregleringen naturligtvis i viss mån höll på att bryta samman, därför att de ekonomiska resurser, som varit anvisade för densamma, i det nuvarande läget icke förslogo. Därför måste det till ytterligare resurser. Även detta bör man också skriva sig till minnes på det håll, där man talar emot ett användande av budgetmedel för prisregleringens genomförande. Emellertid

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
har Kungl. Maj:t sökt klara det behov av ytterligare ekonomiska resurser, som anmält sig, på det sättet, att Kungl. Maj:t här velat anvisa över budgeten 30 miljoner kronor. Jag ser närmast dessa 30 miljoner kronor såsom ett förskott av de margarinaccismedel, som stå till förfogande för prisregleringens genomförande. När Kungl. Maj:t i samband med anvisandet av 30 miljoner kronor säger, att en konsekvens därav torde vara, att margarinaccismedlen icke vidare skola tillföras prisregleringsfonden, då förstår jag, att det legat nära till hands för Kungl. Maj:t att just i det läget resonera på det sättet. Jag har för min del lämnat detta resonemang utan erinran, men jag betraktar icke vad som i detta fall sagts såsom någonting definitivt och någonting som skall ha gällande kraft för framtiden, utan det är någonting, som enligt min mening endast kan anses gälla den prisregleringsperiod, varom det nu närmast är fråga. Sedan få vi väl komma tillbaka till frågan om huru det skall bli med dessa prisregleringar i framtiden. Jag vill i detta sammanhang säga, att man på grund av många omständigheter icke för närvarande kan bedöma det värde, margarinaccisen i fortsättningen kan ha, när det gäller jordbrukets prisreglering. En av dessa omständigheter har tidigare berörts här i dag, nämligen frågan om en viss begränsning av margarinproduktionen, framkallad av det nuvarande läget — ett läge, i vilket man bland annat frågar sig, om det icke vore klokare att lagra den margarinråvara, som vi ha, till kommande tider, när kanske en avspärrning omöjliggör en ytterligare import. Begränsas margarinavsättningen på någotdera av de sätt, varom utskottet talat, följer därav att även margarinaccismedlen bliva begränsade till sin storlek.

Herr Björklund var inne på frågan om konsumtionsmjölkpriset och yrkade i detta sammanhang bifall till den avvikande mening, som han tillsammans med några andra av utskottets ledamöter fogat till detta utlåtande. Vad nu konsumtionsmjölkpriset beträffar vill jag begagna tillfället att säga, att det ligger icke så till i jordbrukarnas leder, att man finner det vara ett särskilt stort glädjeämne att undan för undan öka konsumtionsmjölkpriset. Jag skulle också vilja säga, att i vår speciella huvudorganisation på detta område, nämligen Svenska mejeriernas riksförening, har man under mer än ett års tid haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, bl. a. så till vida, att man vänt sig till mejerierorganisationerna här i landet med hemställen till dem att, innan man vidtog någon förändring i konsumtionsmjölkprisets höjd, man skulle göra framställning därom till riksföreningen och konferera med denna. Naturligtvis skulle detta ske, därför att man från den ledande organisationens sida skulle se till att prisförhöjningen på konsumtionsmjölken endast genomfördes i de fall, där det med hänsyn till föreliggande förhållanden ansågs påkallat och lämpligt. Jag vill också tillägga, att riksföreningen vid sådana tillfällen, när framställning om konsumtionsmjölkprisets förhöjande göres, mycket noga inhämtar uppgifter om alla de kostnader och övriga faktorer av olika slag, som äro av den beskaffenhet att de kunna vara värdefulla vid bedömandet av det konsumtionsmjölkpris, som i det särskilda fallet kan anses skäligt. På allra sista tiden ha vi nu också fått nya organ, prissakkunniga, livsmedelskommissionen och andra, som ha intresse av att pröva denna fråga ur det allmännas synpunkt. Svenska mejeriernas riksförening är också angelägen om att vid sådana frågor handläggning upprätthålla ett gott samarbete med dessa statliga myndigheter. När så är fallet, behöver man nog icke, menar jag, hysa någon större oro för att någon förhöjning av konsumtionsmjölkpriset kommer till stånd med mindre än att man provat skäligheten av denna prisförhöjning. Slutligen vill jag också i denna sak erinra om, att det finns en del faktorer av den beskaffenhet, att det på vissa håll kan vara befogat, att en viss förhöjning av konsumtionsmjölkpriset kommer till stånd. Det uppstår

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

ökade kostnader här liksom på andra områden, och även om jag å ena sidan är mycket införstådd med att — såsom det sagts icke blott i propositionen utan även av oss i utskottet — jordbruksnäringen måste bära sin del av de bördor, som denna tid pålägger oss, få vi å andra sidan vara överens om att, i den mån det rör sig om en betydande kostnadsökning i fråga om jordbrukets produktionskostnader, vi även böra ha rätt att inom rimliga gränser kunna tillgodogöra oss den prisförhöjning, som kan visa sig nödig och erforderlig i varje särskilt fall.

Här har det också talats åtskilligt om att de medel, som anvisats för prisregleringens genomförande, icke skulle vara tillräckliga. Utskottet har också snuddat vid den saken. Jag skulle därom vilja säga, att det beror i viss mån på hur man räknar, om de ekonomiska resurser, som anvisats för att få ett förbättrat mjölkpris, äro tillräckliga eller icke. Jag skulle tro, att propositionen i detta fall räknar med att de medel som anvisas skola räcka för — låt mig säga — sju regleringsmånader, och i så fall anser jag, att de anvisade medlen också torde i stort sett visa sig förslå. Nu har det emellertid inom jordbruksdelegationen rätt olika meningar om huruvida man skall räkna med utgångspunkt från sju eller nio månader. Jag har då hävdadt den meningen, att det mycket väl går att räkna med sju månader, ty prisutjämningsförfarandet vid de olika mejerierna är lagt på det sättet, att dessa medel betalas ut till mejerierna två månader i efterskott. Man kan alltså på det nya budgetåret anvisa ytterligare medel för maj och juni månaders produktion av mjölk. Emellertid hävdar man från andra håll den uppfattningen, att det vore bättre att budgetmässigt räkna med nio månader. Skola vi välja den vägen, är det klart, att man har behov av någon högre medelsanvisning. Nu medför också det förhållandet, att utskottet gått med på en höjning av procentbidraget att utgå å en kvantitet av 650 kg i stället för tidigare 450 kg per månad, att det kräves ekonomiska resurser i större omfattning än man tidigare räknat med.

När jag är inne på frågan om producentbidraget, vill jag blott rätta till ett, som jag tror, missförstånd, som här innästlat sig, när man så bestämt hävdadt den meningen, att propositionen avsåg ett producentbidrag av endast 1 öre. Det ligger emellertid till på det sättet, att jordbruksnämnden föreslagit, att producentbidraget endast skall utgå med 1 öre, under det att propositionen säger, att producentbidraget bör utgå med minst 1 öre. I detta ordet »minst» ligger naturligtvis, att man har möjlighet att bibehålla det producentbidrag av 2 öre, som hittills utgått.

Till slut vill jag blott säga några ord med anledning av herr Björklunds tal om att mjölkavgiften och margarinaccismedlen äro indirekta skatter, som man lägger på konsumenterna. Ja, det är visserligen sant, men vad som vi böra fastslå är, att denna anordning tillkommit för att stödja en näring, som är i behov av stöd för sin produktion. Det ligger så till på de flesta andra näringsområden i vårt land, att statsmakterna icke nekat dessa sitt stöd. Vi ha en hel rad av skyddstullar för vårt svenska näringsliv på olika områden, avsedda rätt och slätt till ingenting annat än att tillförsäkra vissa industrier ett högre pris på deras produkter än vad de skulle kunnat taga ut, därest tullskyddet icke funnits. Nu förhåller det sig på det sättet, när det gäller jordbrukets område, att i det närvarande läget, med den överproduktion, som vi ha, betingad av exempelvis en så stor produktion av fett, som icke härstammar från jordbruket, man icke kunnat finna någon lämpligare väg att gå för att från det allmännas sida stödja denna näringsgren. Principiellt sett ligga emellertid mjölkavgift och margarinaccis icke på någon annan linje än det skydd, som lämnas det svenska näringslivet i övrigt i form av skyddstullar.

Jag skall, herr talman, icke yttra mig längre. Med vad jag nu anfört ber

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! Då man går att bedöma möjligheterna för fortsatta stödåtgärder till jordbrukets fromma, måste man erkänna svårigheterna att i nuvarande ovissa läge framlägga sådana förslag, som under den närmaste framtiden på ett verkligt effektivt sätt tillgodose syftet. Vi leva i en tid, då på grund av avspärrningar i krigets spår allvarliga hinder kunna uppstå för exporten av smör och övriga jordbruksprodukter. Utsiktorna till att genom handelspolitiska förhandlingar komma tillrätta med hithörande problem te sig synnerligen ovissa. Det kan under sådana förhållanden te sig naturligt, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t fullmakt att vid stödåtgärdernas praktiska tillämpning vidtaga de jämkningar, som ett förändrat läge måste göra nödvändiga. Utskottet har också i alla delar anslutit sig till Kungl. Maj:ts allmänna resonemang på detta område. Om detta i viss mån är förklarligt, är det å andra sidan tydligt, att utskottet icke i nämnvärd mån beaktat viktiga detaljsynpunkter i frågan. I avslutning till i båda kamrarna väckta motioner har utskottet t. ex. visserligen ansett en viss höjning av den kvantitet mjölk, varå producentbidraget utgår, motiverad, men man har därvid stannat vid att föreslå 650 kg per månad och produktionsenhet i stället för av motionärerna föreslagna 900 kg.

Såsom vi också redan framhållit i den av mig jämte några andra Norrlandsrepresentanter väckta motionen, nr 25, i andra kammaren, är Kungl. Maj:ts förslag om bättre avvägning mellan priserna på brödspannmål och foderspannmål ägnat att vinna erkännande. Förslaget är motiverat av önskemålet att förebygga brödspannmålets användning för utfodring samt att genom bättre priser överhuvud taget öka intresset för denna odling, något som är mycket betydelsefullt. Åtgärden att förbättra vetepriset kan i och för sig icke behöva väcka betänklighet, eftersom man genom veteavgiftens nedsättande eller borttagande icke behöver räkna med höjda priser på vetemjöl.

Bättre produktionsvillkor för odlingen av brödsäd — som särskilt i dessa tider är så viktig ur folkförsörjningssynpunkt — måste anses så mycket mer motiverade, som jordbruket fått att räkna med prisförhöjningar å sina förnödenheter och arbetskostnader. Dessa prisförhöjningar drabba emellertid icke endast en del av jordbruket utan näringen i dess helhet, i vilken del av landet den än bedrives. Det är då också rimligt, att även de prisförbättringar, som genom olika stödåtgärder kunna vidtagas, ej bli partiella utan till gagn för hela landet. Det i och för sig berättigade stödet åt spannmålsodlingen kommer ej de norrländska jordbruksbygderna tillgodo i samma utsträckning som det övriga landet. Då Kungl. Maj:t — som väl dock får betraktas såsom en Kungl. Maj:t för hela riket — synes ha förbisett detta, ha vi motionärer velat påminna om denna viktiga sak. Enligt vår mening är det endast en gärd av rättvisa, om de norrländska jordbrukarna få en viss kompensation genom ett stärkande av den produktionsgren, som ur ekonomisk synpunkt betyder mest för just våra norrländska bygder. Det kan ske genom en för de tre nordliga utjämningsdistrikten beviljad höjning med 1 öre per kg av utjämningsmedlen å produktmjölk utöver den särskilda prisutjämnning, som i dessa distrikt redan utgår. Denna önskan är rätt blygsam och står därutinnan i god överensstämmelse med norrlänningens vana att ej framställa stora anspråk. Men å andra sidan känna vi det som en plikt att här i riksdagen säga ifrån vad som är rättvist. Det gäller befolkningen inom ett område, som ekonomiskt och i andra hänseenden betyder kanske rätt så mycket för hela riket, men där innebyggarna på grund av bl. a. klimatiska förhållanden äro hänvisade till att draga sig fram under i regel ytterst hårda villkor. De som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
i dessa bygder skola existera på jordbruket ha att kämpa med stora svårigheter att kunna uppnå en nödtorftig bärgning.

Det måste beklagas, att det ärade utskottet inte funnit anledning att tillstyrka de norrländska önskemål, för vilka vi motionärer gjort oss till tolk. »Att ytterligare höja prisutjämningsbidragen för Norrland på sätt som i motionerna föreslås finner utskottet för närvarande svårigen låta sig göra», heter det i betänkandet. I den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen har man åtminstone med ett par rader omnämmt önskemålen, vilkas tillgodo-seende enligt reservanternas mening »torde få betraktas såsom berättigat». Nu säges det vissertligen, att några medel icke äro disponibla för det i dessa motioner angivna ändamålet. Det förefaller dock, som om man inom ramen för de till stödåtgärder avsedda, tillgängliga beloppen borde kunna åstadkomma en sådan utjämning till förmån för de speciellt norrländska behoven, att problemet därigenom kunde få sin lösning. Eftersom enstämmighet tycks vara rådande om nödvändigheten att i innevarande läge ge Kungl. Maj:t befogenheter att vidtaga erforderliga åtgärder på jordbruksregleringens område, borde det inte ha behövt möta större betänkligheter att även i det här berörda avseendet något utsträcka fullmakten och låta Kungl. Maj:t pröva saken.

Herr talman! Såsom ärendet ligger till, förmodar jag, att kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag. Jag har dock i alla fall med det anförda velat understryka det berättigade i en bättre kompensation åt det norrländska jordbruket, som skulle stå i överensstämmelse med föreslagen prisförbättring för odlare av brödspannmål. Jag torde heller icke ha någon ut-sikt med ett yrkande om bifall till motionen. Jag hoppas likväl, att vårt önskemål kommer till Kungl. Maj:ts kännedom, och att Kungl. Maj:t i fortsättningen under krisen ägnar sin uppmärksamhet åt frågan om rättvis och välbehövlig prisförbättring för den gren inom jordbruksnäringen, där vi norrländska jordbrukare skola möta krisläget och i övrigt finna vår utkomst.

I detta anförande instämde herrar *Sandström, Sandberg, Lindmark, Nilsson* i Norrlångträsk och *Hedlund* i Häste.

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! I fråga om den anpassning av jordbrukets prisreglering efter krislägets förhållanden, som propositionen i ämnet innebär, har ganska stor enighet varit rådande beträffande inlösningsförfarandet och prisbestämningen på brödsäd. Någon väsentlig meningsskiljaktighet har inte heller kommit till uttryck i avseende på det mjölkpris, som skulle eftersträvas, för såvitt man i detta avseende lyckats rätt uttolka departementschefens där något dunkla uttalanden. Däremot ha meningarna varit och äro alltså mycket delade rörande den omläggning av sättet för finansiering av prisregleringen, som departementschefen föreslagit. Det måste ju vara av synnerligt intresse att taga del av jordbruksministerns uppfattning om hur det bör förfaras med regleringsanordningarna i olika avseenden. Det är emellertid ofta mycket svårt att av hans uttalanden i propositionen få en föreställning om vilken väg han avser att gå i det ena eller andra fallet. Denna oklarhet om avsikten gäller främst, huruvida mjölkavgift i fortsättningen bör upptagas eller icke. Departementschefen säger, att vägande skäl finnas både för att bibehålla och för att slopa mjölkavgiften, samt föreslår, att Kungl. Maj:t bör få frihet att bestämma därom. Vidare föreslås, att Kungl. Maj:t bör få avgöra, om margarinaccis skall bibehållas eller ej, och likaså beträffande slaktdjursavgift.

Inom utskottet har mycken tid använts på att söka komma till någon klar-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
het om vad departementschefen menar och syftar till i det ena eller andra avseendet. Propositionen har lockat till betraktelser och uttolkningar om vad författaren avsett, nästan som om det varit fråga om en svårbegriplig religionshistorisk urkund, och uttydningarna ha ofta gått i mycket skilda riktningar. Även föregivet verbalinspirerade uttolkare ha haft mycket svårt att få sina utsagor att gå ihop med propositionens beräkningar och slutsatser.

Förutom förslaget till återgång till inlösningsförfarandet å brödsäd och den därtill knutna prisbestämningen, om vilket som sagt inga delade meningar ha förekommit, är det en sak i propositionen, som är klar och otvetydig, och det är, att för såvitt margarinaccis skall efter de nya regleringsanordningarna uttagas, så skall denna accis icke gå till prisregleringsfonden utan tillföras statsbudgeten, under det att de medel, som erfordras för prisregleringen, skolas från ett anslag på driftbudgeten. På den punkten har oppositionen från jordbrukarehåll varit mycket stark. Vi ha mycket svårt att förstå, att en sådan omläggning av finansieringen av prisregleringen är nödvändig eller lämplig. Att under en övergångstid verkliga statsmedel i viss utsträckning måste till såsom utfyllnad till de under ett visst tidsmoment otillräckliga medlen i prisregleringsfonden, är inte tillräckligt motiv för att helt lägga om detta till att bli en subventionsanordning. Vi ha tillräcklig erfarenhet från både detta och andra områden för att ha klart för oss, att konsekvenserna av en sådan subvention säkerligen inte komma att bli av det behagliga slaget.

Nu kan det ju invändas — jordbruksministern har sagt det, och många andra ha sagt det, och det är naturligtvis riktigt — att detta är närmast en subvention åt konsumenterna, så att de skola få relativt billiga livsmedel men den tekniska anordningen för denna subvention går dock genom producenterna och kommer att uppfattas och utnyttjas i enlighet därmed. Jag tror inte, att subventionslinjen blir mindre besvärande för jordbrukarna därför att den egentligen är till för konsumenternas skull. Då framställer sig också den frågan, om prisutvecklingen på olika tjänster och nyttigheter har varit och är sådan, att det är ett verkligt behov att i anledning av prisregleringen på jordbrukets produkter, med anlitande av budgetmedel, hålla priserna på inom landet framställda livsmedel under vad de annars skulle bli. Jag tror inte, man kan svara ja på den frågan. Under nästan hela 1920-talet och större delen av 1930-talet ha reallönerna stigit, visserligen något olika inom olika områden, men genomgående mycket avsevärt. Om vi utgå från tiden 1909—1913, alltså innan det senaste kvartseklets krig och kriser vållat de starka kastningar i prisutvecklingen, som vi blivit alltmera förtrogna med, så visar det sig, att priskurvan beträffande tjänster och nyttigheter i allmänhet har stigit starkt uppåt under det jordbrukets produkter visserligen också stigit i pris men i vida långsammare takt. Under det arbetslönerna inom industri, handel och samfärdsel från 1913 till 1938 stigit med 157 %, ha jordbrukets produkter enligt lantbrukssällskapets generalindex samma tid stigit med endast 34 %, november 1938. Jordbruket har kommit efter i prisutvecklingen, men fått bära den allmänna prisstegringen å ofrånkomliga förnödenheter och löner. När så prisregleringen på jordbrukets produkter måste avpassas, så att jordbruket skall kunna fylla sin nu så oerhört betydelsefulla uppgift i vår folkförsörjning, då borde det inte vara anledning att genom stora anslag på en förut starkt presad budget hålla dessa priser på en av extrema konsumentintressen bestämd nivå.

Jag förbiser ingalunda betydelsen av att så långt som möjligt söka hålla en stabil prisnivå, så att inte inflatoriska rörelser få göra sig gällande. Men jag kan inte finna, att de produktpriser, det här är fråga om, ligga på en sådan nivå, att man kan i det sammanhanget tala om sådana tendenser.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

I anslutning härtill kanske jag får säga några ord om det bemyndigande departementschefen begär för Kungl. Maj:t att, om viss stegring av rågmjölkspriset skulle framträda som följd av det höjda rågpriset, då tillföra marknaden lagrad råg samt importera råg eller lämna kvarnarna viss prisrestitution på den råg, som förmalts. Då det emellertid är så, att de fyra öres förhöjning av rågpriset, som det här är fråga om, inte lär betyda mera än omkring 0.7 öre per kg bröd, så synes det föga påkallat att tillgripa åtgärder, som delvis kunna vara besvärliga och kanske rent av äro omöjliga att genomföra och i vart fall komma att belasta statskassan. Om de s. k. mellanhänderna skulle försöka att på ett icke lojalt sätt utnyttja denna prisjustering till obehöriga vinster, så torde det finnas andra sätt att komma tillrätta därmed.

Med den uppfattning, jag här givit uttryck åt, borde jag kanske ha kommit till ett på vissa punkter mera radikalt avståndstagande från i propositionen och utskottets utlåtande angivna förslag än som föreligger i det av herr Velande m. fl. till utskottets utlåtande fogade särskilda yttrandet. Men i det läge frågan kommit och med de många irrationella och oberäknliga faktorer, som under denna tid påverka utvecklingen, är det inte gärna möjligt att driva vad jag skulle vilja kalla principiellt rena linjer, och därför skall jag inte i vidare mån än jag gjort framhäva vad jag anser vara felriktat i den kungl. propositionen och därmed även i utskottets utlåtande.

För övrigt ber jag endast att få hänvisa till detta nyssnämnda yttrande och vill understryka de sifferuppgifter, som där lämnas och som visa svårigheten att åstadkomma medel till alla de önskemål, som i detta sammanhang kunna framställas. Jag erinrar därvid särskilt om det norrländska jordbrukets intressen, som utan tvekel förtjäna beaktande.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter vid detta tillfälle.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Flera talare ha här framhållit det ovissa läget med avseende på framtiden och även att vi ha en samlingsministär. Utskottet har också varit tämligen enigt och givit departementschefen vissa möjligheter att kunna på lämpligt sätt utforma denna jordbrukshjälp.

Det är blott på en enda punkt, där jag för min del inte vill vara med om förslaget, och det gäller margarinaccisen. Den ha vi ju haft sedan 1933, och den har fungerat till belåtenhet. Jag vill för min del inte vara med om att bryta sönder det system, som vi under så många år ha provat. Det kan tänkas, att man till ett kommande år inte har så gott om pengar i statskassan utan får återgå till samma system, och då är det ingen mening med att för 6 månader göra denna ändring. Dessutom ändrar det ju inte ett enda öre på statens utgifter. Det gör varken från eller till, vart man för margarinaccisen, men det ser litet trevligare ut om den föres till prisregleringsfonden i stället för att man tar motsvarande pengar ur statskassan. Jag tycker nog att såväl utskottet som riksdagen skulle kunna kosta på sig att göra detta beslut litet trevligare till utseendet utan att ändra varken på utgifter eller inkomster ett enda öre. Därför ha en av mina kamrater, herr Gustafsson i Benestad, och jag till utskottets utlåtande fogat ett särskilt yttrande. Jag skall be att få yrka, att det införes i utskottets motivering.

Härjämte skulle jag vilja nämna några ord angående konsumtionsmjölken. Herr Björklund och några med honom ha i sitt yttrande skrivit bland annat, att »med hänsyn till mjölkprisets stora betydelse för levnadskostnaderna finner utskottet det angeläget, att en mera allmän höjning av priset på konsumtionsmjölk hindras». Det är emellertid så, att en hel del av de produkter, som användas vid mjölkproduktion, ha stigit i pris. Jag kan som exempel nämna desinfektionsmedel, som användas i ladugårdarna, tvättmedel, som behövas i

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
mejerierna, och bensin, som åtgår för transport av mjölken, samt det högre gummipriset ävensom de ökade arbetslönerna. Det är givet, att dessa höjningar tarva ett högre konsumtionsmjölkpris.

Om jag därtill ser på förhållandena i olika delar av landet finner jag, att Mellansverige och södra Sverige i år fått en dålig höskörd, som delvis blivit förstörd genom regn. Detta kunde vi konstatera i somras under vår riksdagsresa. Dessutom äro ju oljekakorna fördyrade. Med detta följer att man inte kan driva en ekonomisk mjölkproduktion med användande av djur, som lämna relativt låg mjölkavkastning. Varje lantbrukare måste givetvis undersöka, om det är skäl i att behålla djur med lägre mjölkavkastning, eller om de skola gå till slakt. Följden blir, att kobesättningarna i landet minska. Om man därtill lägger den minskning av kobesättningarna, som skedde förra året genom mul- och klövsjukan, kan man snart komma till det resultatet, att vi inte ha nog med kor i landet, utan det blir motsvarande mjölkbrist. För att söka få fram tillräckligt med mjölk under dessa tider böra vi därför se till att hålla ett någotsånär mjölkpris.

Det är så, att mjölkavgifterna och jordbrukshjälpen beslutas nu men komma att verka längre fram. Under tiden stiga de produkter, som jordbrukarna behöva köpa, så att när vi komma fram på våren är jag övertygad om att då kommer mjölkpriset i alla fall att ligga för lågt.

Nu har herr Björklund erkänt, att vi böra ha en viss höjning, och gått med på ett medelpris av 15 öre för konsumtionsmjölk. I det fallet har han gått med på och erkänt det riktiga i en prishöjning på konsumtionsmjölk. Men jag skulle vilja ställa den frågan, inte allenast till herr Björklund utan till hela riksdagen: Hur skall vårt arbete ställa sig? Skola vi räkna med att vi skola ha tillräcklig mjölmängd för landets behov i 2 å 3 år framåt, eller skola vi bara tänka på dessa 6 månader? För min del anser jag, att vi böra arbeta på att hålla en så stor kostam i landet, att vi om 2 eller 3 år, om detta elände fortfar, även då kunna tillgodose svenska folkets behov av mjölk. Vi skola avväga mjölkpriset så att vi ha hopp om att i framtiden ha mjölk. Därför skulle jag vilja säga, att det produktionspris av 15 öre, som vi nu sikta till litet var, är inte ett producentintresse utan ett konsumentintresse. Ty hålla vi inte nog högt mjölkpris, går en hel del av våra djur till slakt, och följderna blir att vi få mjölkbrist om 2 eller 3 år. Det åtgår nämligen så lång tid att föda upp en kalv till mjölkproducerande djur. Det är ur alla synpunkter angeläget och i överensstämmelse med landets bästa att inte hålla mjölkpriset för lågt. Den synden gjorde vi under förra kriget, och jag hoppas att vi inte skola göra om den.

Jag har endast velat ha sagt detta till kammarens protokoll.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Vid propositionens utarbetande var det två synpunkter, som lades på densamma. Det var dels det berättigade i den ersättning, som jordbrukarna borde ha för de produkter, som de framställa genom sitt arbete, dels vikten av att söka åstadkomma en produktion av livsmedel i största möjliga utsträckning för att tillgodose folkförsörjningens behov. Jordbruksnämnden har i sitt förslag icke angivit några priser men utgått ifrån vissa linjer. Den framhöll, att det finns vissa avgifter, som utgått tidigare och som utgjort det väsentliga för hela regleringen. Det var bl. a. mjölkavgiften, det var margarinaccisen och kraftfoderskatten och även slaktdjursavgiften, då det gäller övriga animaliska produkter. Den menade, att med hänsyn till utvecklingen borde man inte belasta vissa av dessa näringsmedel med en

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
accis, som tidigare har utgått under andra förutsättningar än dem vi beräkna komma till stånd framdeles.

Vid utarbetande av propositionen har jag ansett att det är omöjligt att från min utgångspunkt ta ståndpunkt till, huruvida dessa avgifter i fortsättningen kunna utgå. Vi sakna överhuvud taget den överblick över det hela, som är nödvändig för att bedöma det. Av den anledningen har jag — och det innehåller också propositionen — ansett att principiellt skall mjölkavgiften vara kvar, och jag menar att den skall vara kvar med två öre så länge detta är möjligt, ty det ger mera pengar till regleringsfonden. Även margarinaccisen bör vara kvar. Man bygger alltså på den inkomst, som man har. Men alldeles självfallet kan man komma i en situation, då man ur folkförsörjningens synpunkt anser det nödvändigt att reglera margarinkonsumtionen. Det är ju ingen som vet, vad margarinaccisen, även om den skulle bibehållas till sitt ursprungliga belopp, skulle inbringa i inkomster, ty vi veta inte vilken konsumtion av margarin som kan bli tillåten med hänsyn till tillgången och även med tanke på framtida behov. Det kan ju också tänkas en ransonering av margarin ur rent social synpunkt, och då ifrågasätter jag, om det överhuvud taget är någon i riksdagen som vill säga, att de grupper av människor, som skola ha detta det s. k. billigaste fettämnet, skola betala en skatt, en accis så hög att den motsvarar de inkomster, som behövas för mjölkregleringen. Jag är inte beredd att göra det under alla förutsättningar.

Kraftfodermedel ha stigit i pris så att priset i importhamn ungefär motsvarar vad kraftfodret kostade tidigare med 7 öres kakskatt. Om vi hade 7 öres kakskatt skulle det med normal konsumtion inbringa 19 miljoner kronor, således en väsentlig del av de pengar, som användas till prisutjämningsbidrag för mjölk och undanskaffande av överskottskvantiteter. Då sade jag, att ingen vet eller kan säkert räkna med annat än mjölkavgiften under den närmaste tiden framåt, och även denna är oviss beroende därpå att en bibehållen konsumtion av mjölk är önskvärd, och därför kan inte k.-mjölken stiga alltför högt i pris. Vi kunna inte ens räkna med att till lagtima riksdagen 1940 ta ståndpunkt till en fortsatt reglering. Vi kunna inte bedöma, i vilket läge vi stå beträffande till exempel margarin. Då propositionen utarbetades hade vi inte de kvantiteter råvaror för margarin inne som vi nu hava, och jag vet heller inte, hur stor del av denna kvantitet vi för närvarande ha inne, som behövs för t. ex. såpfabrikationen. Därest det är möjligt kunna vi inte underlåta att tillgodose även detta behov, som ju är oundgängligt för våra hushåll. Följaktligen står man fortfarande i det ovissa. Visst kunna vi bibehålla margarinaccisen i en särskild prisutjämningsfond, men tidigare bestämmelser och riksdagens beslut ha inneburit, att vi ha haft begränsade medel att röra oss med. Vi ha haft så och så mycket i margarinaccis. Den skulle kunna inbringa 34 miljoner kronor för år, mjölkavgiften 17 miljoner kronor för år och kakskatten under det år som löper, om förhållandena blivit såsom före kriget normala, 19 miljoner kronor. Man vet inte, hur mycket av detta vi få in, men propositionen innebär ju, att avgifterna i fortsättningen skola kunna uttagas. Om margarinaccisen inflyter på inkomstsidan i budgeten, finnas ju pengarna där. Under alla förhållanden kunna inte dessa pengar räcka för att tillgodose det mjölkpris, som propositionen åsyftar att man skulle tillgodose.

Sedan kommer man naturligtvis till frågan: på vad sätt skall man utvinna detta pris för mjölken? Jag har redan sagt i propositionen att jag ansluter mig till jordbruksnämndens förslag. Jordbruksnämndens förslag innebär, att om smörpriset är kr. 3:25, skulle det bli ett prisutjämningsbidrag därutöver med 1 öre per kg. Alltså, det ansluter sig till ett smörpris av

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
kr. 3:50. Om man vill avvakta den ekonomiska utvecklingen och se, hur belastningen verkar på hela folkhushållet med en hel del av dessa extra åtgärder, som äro lagda på folkhushållet, hur återverkar detta på konsumtionen? Det är inte tillräckligt att vi säga: smöret är värt kr. 3:25, 3:50 eller 4:— utan det viktigaste är, hur mycket smör vi kunna sälja för detta pris. Det är den saken som blir avgörande.

På riksorganisationen pågår för närvarande en undersökning om, hur konsumtionen varit under oktober månad, då krisen började sätta in. Krisen har måhända satt in ytterligare sedan den tiden. Det är självfallet, att då människor ha en viss inkomst, räcker denna inkomst bara till vissa utgifter. Om olika saker bli dyrare och skatterna högre, så kunna de, hur gärna de än vilja köpa av en vara, dock icke köpa längre än pengarna räcka. Följaktligen får man redan nu känna sig för och iaktta utvecklingen. Vi ha enligt avtal eller kontrakt med andra länder en viss leveransplikt, så länge vi kunna leverera smör. Vi böra som lojala säljare, lojala köpmän, tillgodose det behov eller de kvantiteter, som närmast avse kontrakt eller överenskommelser på lång tid. Så småningom måste vi naturligtvis upphöra med detta av den enkla anledningen att vi böra se till att vi få tillräckligt själva för folkförsörjningen. Då man befinner sig i den skarven menar jag, att det är bättre att vara försiktig och inte gå fram bröstgänses.

Så länge det exporteras en viss kvantitet, skola vi komma ihåg, att exporten kostar mera pengar, om priset här hemma blir högre, därest inte de köpande länderna vilja höja smörpriset i samma utsträckning. Det har ju varit förhandlingar och det kommer naturligtvis i fortsättningen att bli förhandlingar med de köpande nationerna, om de äro beredda att höja smörpriset i viss grad. Om smörpriset håller sig vid 3 kronor per kg, blir det 1 öre högre prisutjämningsbidrag. Om efterfrågan blir så stor, att det kan anses riktigt att höja smörpriset till 3:25, blir prisutjämningsbidraget mindre. Stiger smörpriset till kr. 3:50 per kg, får man samma mjölkpris utan att behöva utbetala något prisutjämningsbidrag. I nuvarande stund saknar man emellertid möjlighet att överblicka situationen för längre tid framåt. Nu uppstår ju frågan: vad skola vi göra för att befrämja en produktion, som vi behöva ur folkförsörjningssynpunkt? Det går, som sagt, icke att taga ståndpunkt för någon längre tid framåt, utan vi få pröva oss fram.

Sedan har det sagts, att det vore vanskligare än något annat att taga pengar från budgeten. Det hörde jag icke så mycket av under debatten i första kammaren, men synpunkten har kommit fram i motioner och under diskussionen i tidningspressen. Jag anser, att detta icke innebär någon större skillnad mot det nu tillämpade förfarandet. Margarinnaccisen är ju icke någon skatt, som härflyter från jordbruket. Det är väl ingen, som vill kalla margarinet för en jordbruksprodukt. Åtminstone är det icke en svensk jordbruksprodukt, och det kan icke tillkomma jordbrukarna själva att avgöra, om margarinet skall beskattas eller icke. Det är till syvende och sist riksdagen, som har att fatta beslut, huruvida margarinet skall beskattas med 40, 50 eller 60 öre per kg. En anordning, enligt vilken skatten ingår på den allmänna budgetens inkomstsida, medan motsvarande anslag uppföres på utgiftssidan, är väl ur politisk och praktisk synpunkt likvärdig med det nuvarande förfarandet. Det är alldeles självfallet, att om icke margarinnaccisen räcker till att tillgodose behovet av ett prisutjämningsbidrag, så får man skaffa ytterligare kapital. Som bekant fattade innevarande års lagtima riksdag beslut om s. k. producentbidrag. Ur social synpunkt är det givetvis motiverat att försöka göra allt, som göras kan för de mindre jordbrukarna, men ur rent ekonomisk synpunkt kan det naturligtvis icke anses riktigt att sätta olika pris för sam-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
ma slags mjölk, allt eftersom mjölken försäljes i större eller mindre kvantiteter. Utskottets förslag, att jordbrukare, som sälja intill 650 liter mjölk per månad, skulle gynnas på bekostnad av jordbrukare, som sälja mer än 650 liter, kan givetvis icke heller försvaras ur ekonomisk synpunkt utan endast ur social synpunkt, men under sådana förhållanden måste det anses riktigt, att anslag för ändamålet anvisas på den allmänna budgeten.

På grund av alla ovissa faktorer, med vilka man måste räkna, har det icke varit möjligt varken för Kungl. Maj:t eller utskottet att ange mera bestämda riktlinjer för den tid, som återstår. Det måste bli beroende på smörprisets storlek. Om smörpriset stiger, behövs det ett lägre prisutjämningsbidrag och tvärtom. En höjning av smörpriset med 10 öre per kg kan, som jag sade i ett föredrag häromdagen, medgiva en sänkning av prisutjämningsbidraget med 0.4 öre. Förslaget utgår ifrån, att jordbrukarna skola få lika mycket för mjölken, om smöret kostar 3 kronor, som om smöret kostar kronor 3:50. Jag kan icke finna, att man övergivit de principer, som legat till grund för den nuvarande regleringen, ty man behåller fortfarande kvar samma inkomstkällor i den utsträckning de kunna utnyttjas. Margarinaccis skall ju alltjämt utgå i den utsträckning, det är möjligt, utan att man gör orätt emot någon. Beträffande konsumtionsmjölken, så bör man ju även ur föreningarnas egen synpunkt undersöka, inför vilket pris konsumenterna reagera genom att minska sina inköp. Det är en sak, som organisationerna själva i hela jordbrukets välförstådda intresse böra vara mycket noggranna med att undersöka. I medkammaren diskuterades den förhöjning av mjölkpriset, som företagits i Göteborg. Jag tror, att utförda kalkyler ådagalagt, att en viss höjning var befogad, med hänsyn till att tillförselområdet utvidgats och därmed fraktkostnaderna ökats. Det är naturligtvis nödvändigt, att då tillförselområdet ökas eller minskas göra en kalkyl för att beräkna, vilket pris som kan anses berättigat. Man får givetvis alltid försöka bedöma, huruvida det behövs en viss höjning, för att få pengar över att täcka de ökade kostnaderna, och huruvida det är lämpligt att variera priserna under olika perioder av året. Det är saker och ting, som organisationerna böra undersöka och avväga gemensamt och i samråd med statsmakterna. I Göteborg har som bekant prisutjämningsbidraget innehållits av den anledningen, att förhöjningen förmenats icke hava bort vidtagas, förrän riksorganisationen lämnat sitt medgivande och helst icke förrän riksdagen fattat ståndpunkt till hur regleringen framdeles bör ordnas. Ordföranden i riksföreningen tillfrågades, huruvida detta vore riktigt, och han yttrade inför tre av regeringens ledamöter, att han, eftersom denna prisförhöjning vidtagits utan att överenskommelse träffats med riksorganisationen, ur disciplinär synpunkt ansåge det vara riktigt, att prisutjämningsbidraget tillsvidare innehölles. Nu har ärendet remitterats till livsmedelskommissionen, och följaktligen får Kungl. Maj:t fatta ståndpunkt till frågan senare. Riksorganisationens ledning har, som sagt, förklarat sig anse det vara riktigt, att prisutjämningsbidraget tillsvidare innehölles. Det är angeläget, icke minst ur jordbruksorganisationernas egen synpunkt, att enheten bevaras, och att det finnes en överledning, som bemästrar problemen.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag tror, att det knappast fanns någon, som ville motsäga statsrådet, när han framhöll, att man, när det gäller hjälpåtgärder för det svenska jordbruket, nu måste kalkylera med en mängd ovissa omständigheter. Det är därför svårt att beräkna, hur stort belopp, som kan erfordras. Jag vill på grund härav icke rikta någon anmärkning mot den be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
räkningsgrund, som i propositionen följts, men jag skulle dock vilja framhålla, att det varit önskvärt, att man haft en viss bestämd tidrymd att räkna med. Därigenom skulle utskottets arbete i mycket hög grad ha underlättats. Än har man räknat med en tidrymd av 9 månader, än — särskilt på slutet av utskottsbehandlingen — med en tidrymd av 7 månader. Detta har ju medfört en stor skillnad, när det gäller att beräkna storleken av den behövliga anslagssumman. Det var, vad jag hade att säga om den saken.

I fråga om de föreslagna stödåtgärderna vill jag angående vissa detaljer i stor utsträckning instämma i det anförande, som hölls av herr Liedberg. Jag delar hans uppfattning om önskvärdheten att bibehålla mjölkavgiften, margarinaccisen och slaktdjursavgiften, och jag instämmer i det yrkande, som han framställde som en särskild punkt. Han framställde i sitt anförande tvänne frågor, som rörde det mest betydelsefulla i dagens beatt. Han frågade, om med stödåtgärderna avsåges att producentmjölkpriset skulle motsvara ett smörpris av kr. 3: 50 per kg producentbidraget ej inräknat, samt att vid lägre smörpris genom prisutjämningsbidrag skulle erhållas kompensation för det belopp, varmed smörpriset understeg kr. 3: 50 per kg. Det var den ena frågan. Den andra frågan var, huruvida Kungl. Maj:t ämnade bibehålla eller rasera nuvarande grunder för jordbruksregleringen eller med andra ord, huruvida det vore meningen att bibehålla avgifter och acciser. I statsrådets anförande tyckte jag mig förnimma ett nöjaktigt svar på dessa frågor. Jag ber att få konstatera detta. Samma fråga, som herr Liedberg riktade till statsrådet, har under senare tider från många håll och icke minst från jordbruksorganisationernas sida ställts till statsmakterna.

Det var dock icke enbart för att säga detta, herr talman, som jag begärde ordet. Jag begärde ordet med anledning av att jag vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Jag känner mig skyldig lämna en motivering för denna reservation. Jag har, som jag nyss har framhållit, instämt i det anförande, som hållits av herr Liedberg och i vilket han framställt ett yrkande och gjort en del uttalanden på vissa punkter, men när det gäller en viss del av finansieringen av jordbrukshjälpen, har jag en annan åsikt än han. Jag har icke kunnat följa dem, som accepterat förslaget att med medel från den allmänna budgeten finansiera denna jordbrukshjälp. Herr Björklund yttrade för en stund sedan: »Vi skola också tänka på konsumenterna.» Hur tillgodose vi i nuvarande läge bäst konsumenternas intressen? Jo, genom att för denna för folkhushållet så oerhört viktiga produktion skapa ett prisläge, som icke medför en sänkning av produktionen. Detta har framhållits av flera föregående talare, varför jag icke vidare behöver utveckla saken, men jag vill bara ytterligare understryka, att en för stor sänkning av jordbruksproduktionens kapacitet skulle medföra, att man finge ett för konsumenterna förödande prisläge och riskerade ett spolierande av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. Därför anser jag, att en rimlig stegring av jordbruksprodukternas pris för närvarande bör även av konsumenterna fattas som en nödvändig sak, och att konsumenterna böra förstå, att kostnaderna för en sådan prisstegring, om det statsfinansiella läget är ansträngt, icke få läggas på statsmakternas axlar utan i stället bäras av konsumenterna. Det är alltså på den punkten, som jag i utskottet haft en skiljaktig mening. Jag har nämligen ansett, att man efter »hjälp genom självhjälp-linjen» förmedelst en höjning av avgifterna även i fortsättningen kan finansiera stödåtgärder på jordbrukets område. Jag är rädd för att vi under denna höst, när vi behandlat vissa frågor, alltför mycket grundat vårt ställningstagande på hypoteser. Man har antagit, att man skulle kunna lösa frågan om prisstegringen genom injektion med statsmedel. Jag har den uppfattningen, att man genom en för hård belastning av statsbudge-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

ten löper risken att framkalla just vad man vill undvika, nämligen inflation. En för hård belastning av statsbudgeten kan snart komma att minska kronans värde, så att därigenom inflation framkallas. Jag har därför velat begagna detta tillfälle att göra denna deklaration, som särskilt gällt finansieringen av denna jordbrukshjälp.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Herr Staxängs fråga har jag redan besvarat. Det står att läsa i propositionen, vad jag har avsett med mjölkpriset. Det behöver jag inte förklara. Jordbruksnämnden har avgivit sitt förslag, och i anslutning till jordbruksnämnden har jag gjort mitt uttalande. Följaktligen behöver man inte tveka på den punkten.

Sedan säger herr Staxäng: hur kunna vi bäst upprätthålla produktionen? Jo, genom att få ett tillfredsställande pris. Annars kan man befara, att det kommer att existera ett pris utanför. Det har jag minne av från förra världskriget. Men det förhindrar man bäst och man stärker organisationerna bäst genom ett särskilt prisutjämningsbidrag. Om jordbrukarna få precis detsamma för mjölken vid ett smörpris på 3 kr. som vid ett smörpris på kr. 3:50, skall det bli abderitiska förhållanden, om det skall bli möjligt att åstadkomma detta pris utanför, som konsumenterna få dyrt betala och som inte alla jordbrukare få nytta av.

Jag säger i propositionen, att om man vill ha produktionen fram till den naturliga avsättningen, så hjälper man enligt min mening detta bäst genom att man även senare vid ett förhöjt smörpris eller förhöjt pris på de olika förädlade varorna har ett visst prisutjämningsbidrag för att på det sättet hjälpa de lojala vägarna för konsumtionsvarorna fram till konsumenterna. Har man sedan den principiella inställning, som jag förstär att herr Staxäng har, att man inte vill anslå pengar på budgeten, äro vi i helt annat läge. Men då skall man väl ha den principiella uppfattningen, att man skall inte anslå margarinnaccismedel heller, ty det är ju också ett slags skattemedel, som tillförts regleringen och använts för prisutjämning. Utan denna leder det till att man måste bestämma ett högre smörpris för att få fram mjölkpriset, och då återstår frågan: kan man sälja smöret till ett sådant pris? Ty det gör ingen nytta, om vi ha priset på papperet men inte kunna sälja smöret och få in pengarna! Då få inte producenterna det som jag vill att producenterna skola ha.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Jag har här med intresse lyssnat till olika anföranden, anföranden av jordbrukare, som varit bekymrade för att producenterna inte få en skälig ersättning för sina produkter och därmed för det arbete de utföra. Jag har också hört dem, som framhållit de besvärligheter, som konsumenterna ha, när de skola köpa varorna och pengarna icke vilja räkna till. Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, försökte han medla mellan dessa olika synpunkter och framhöll risken av att om en vara blir för dyr, kommer den att minska i omsättning. Detta gjorde, herr talman, att jag vågade begära ordet för att fästa uppmärksamheten på något, som också har att göra med både konsument och producent, och det är distributionskostnaderna.

Om vi se på utvecklingen under de gångna åren beträffande distributionskostnaderna på livsmedel, tror jag vi komma att finna, att den är ganska märklig. Distributionen har säkerligen blivit dyrare år ifrån år. Vad hänger detta samman med? Låt mig omedelbart säga, att jag icke avser att rikta något angrepp mot våra köpmän och beskylla dem för att ut-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
taga en oskäligen mellanhandsförtjänst. Det finns säkerligen köpmän, som kanske inte äro lojala, men jag skulle tro, att den stora övervägande delen av vårt lands köpmän äro fullt lojala medborgare. Det är konsumenternas önskan att få det så bekvämt och bra som möjligt, som driver fram en fördyrad distribution. Skall mjölken bäras hem i glasflaskor, skall kött och fläsk köras ut miltals i dyrbara bilar, som kosta 15,000 å 20,000 kronor stycket, och säljas hektovis och kanske bäras in i köken, få vi också vara beredda att betala för det.

Statsmakterna ha vidare kommit med lagar, som begränsa arbetstiden. Den 1 januari träder lagen beträffande butiksanställdas arbetstid i kraft. Dessutom ha tillkommit mycket långt gående förordningar, som avse föreskrifter i hälsovårdshänseende. Det har drivits fram en butikskultur i vårt land, som kanske är högre än i något annat. Men vem är det, mina damer och herrar, som skall betala allt detta: rostfritt stål, glas, marmor, de väl avlönade och trimmade biträdena och bilarna, med ett ord hela denna vidlyftiga distributionsapparat? Jo, det är konsumenter och producenter, som måste betala det. Detta gör, att konsumenten, när han finner att varan är dyr i butiken — och den kanske i fortsättningen blir ytterligare fördyrad — säger: »Nu ha bönderna höjt priset igen!» I verkligheten torde det vara så, att bönderna få ännu mindre betalt än tidigare.

Jag menar, att i en tid, sådan som den vi nu gå emot, då vi tyvärr måste räkna med en försämrad inkomst för många, måste det vara ett viktigt samhällsintresse att se till, att distributionskostnaderna bli så låga som möjligt, även om det i många fall går ut över bekvämligheten.

Jag kommer så fram till vad jag särskilt vill hemställa till jordbruksministern om. När jag läste första särskilda utskottets betänkande, så fann jag, att utskottet gör följande uttalande: »Utskottet vill emellertid framhålla, att det skulle vara av värde att i sammanhang med framläggandet av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till nästa års lagtima riksdag erhålla en undersökning rörande den då ifrågakommande samlade ökningen av det svenska jordbrukets produktionskostnader sedan tiden före krigsutbrottet.» Det är där jag skulle vilja skicka med en hälsning till Kungl. Maj:t. Är det möjligt, att när en sådan utredning göres, den även utvidgas till att omfatta distributionskostnaderna? Jag menar inte någon vidlyftig utredning, som kanske skulle ta årtal att göra och som skulle komma fram med en mängd siffror, utan en i grova drag gjord undersökning, vilken visade hur pass hastigt distributionskostnaderna ökats, jag tror också det vore av värde om Kungl. Maj:t vill ta initiativ till att sammanföra representanter för de statliga organ, som under nuvarande förhållanden skola övervaka prisnivån, och representanter för de stora konsumentgrupperna och köpmännen. — jag räknar naturligtvis då också hit vissa av jordbrukarnas organisationer — för att överlägga om distributionens förenkling. *Jag anser nämligen att det är viktigare, om en begränsning måste ske, att den sker beträffande våra bekvämligheter än att den sker beträffande den reella konsumtionen av livsmedel.* Jag har inga överdrivna förhoppningar beträffande resultatet, om Kungl. Maj:t tillmötesgår vad jag här förordat, men jag tror dock det finns möjlighet att göra en hel del. Det bör också vara möjligt att genom en klok upplysningsverksamhet rikta konsumenternas uppmärksamhet på sådana livsmedel, som äro både värdefulla ur näringssynpunkt och kunna köpas till rimliga priser, i stället för att köpa dyrbara och mindre näringsrika födoämnen.

Det är detta, herr talman, som jag har velat uttala i dagens debatt, därför att jag tror — inte minst under de år som komma — att vi få all anledning att begrunda detta problem.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! I anledning av vad herr Staxäng yttrade som motivering för den av honom avgivna reservationen skall jag be att få yttra några ord. Herr Staxäng var ingalunda den ende inom utskottet, som hyste den känslan, att det var obehagligt att behöva gå den väg, som Kungl. Maj:ts föreslaget. Vi voro säkerligen på jordbrukarhåll allesammans ense med honom om den saken, men antingen måste man nöja sig med lägre priser på jordbruksprodukter eller också höja livsmedelspriserna för konsumenterna. I nuvarande läge kan man icke välja den senare utvägen. Vi ha erfarit en lika stark olust som herr Staxäng inför förslaget, men vi ha ändå ansett oss nödsakade tillstyrka det. Efter min mening borde man följt något andra linjer, vilket jag också i mitt anförande nyss understrukt, men som frågan nu ligger kan man icke komma ifrån att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, om man verkligen i nuvarande läge vill bringa hjälp åt jordbruket.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag ställde i det anförande, jag tidigare i dag höll, vissa frågor till statsrådet, vilken då inte var närvarande i kammaren. Statsrådet har nu redan svarat på en av dem, kanske den viktigaste, nämligen frågan om vilket produktmjölkpris, som kan påräknas, därest Kungl. Maj:ts förslag bifalles. Statsrådet yttrade, att vem som helst kunde läsa det i propositionen. Jag tror, att vi äro ganska många, som ha funnit det rätt svårt att vid genomläsning av propositionen bilda oss en bestämd uppfattning om det kungl. förslagets innebörd; t. o. m. herr Gustafson i Vimmerby erkände detta. Den saken skola vi naturligtvis icke tvista om. Huvudsaken är, att den rätta tolkningen är den, som vi haft anledning att hoppas.

Statsrådet var i fortsättningen inne på frågan om avgifternas vara eller icke vara. Han började helt naturligt med mjölkavgiften och uttalade, att han för sin del ingalunda vore inställd på att mjölkavgiften under alla förhållanden skulle avkopplas. Redan det var ju tacknämligt att höra. För övrigt yttrade statsrådet, att mjölkavgiften borde vara kvar så länge man kunde ha den kvar. Herr talman! Det var ett uttalande, som var ganska mångtydigt. Vad som kan anses möjligt eller icke möjligt beror ju uteslutande på, hur man bedömer de olika faktorernas inverkan. Vi ha närmast sett saken så, att avgiften måste vara kvar, tills mjölken eller smöret självt kan bära upp det pris, som kan anses nödvändigt ur jordbrukets synpunkt. Så ha vi den andra synpunkten, som innebär, att man bör söka underlätta situationen för vissa breda lager av konsumenter. Det har sagts, att en eventuell avkoppling av mjölkavgiften gentemot producenterna skulle kompenseras med statsbidrag. En sådan avkoppling skulle betingas av konsumentintresset och komme alltså icke att göra ställningen vare sig bättre eller sämre för jordbrukarna. Jag undrar, om man någonsin framdeles kommer att erkänna, att det var ett konsumentbidrag, det var fråga om! Till formen är det ju ett producentbidrag. Jag inbillar mig att man alltid kommer att framhålla detta såsom ett offer, som det allmänna bringat för *jordbrukarnas* skull och ingalunda som ett offer, som skett för *konsumenternas* skull. I fråga om de andra avgifterna är det liknande synpunkter, som göra, att vi för vår del med sådan oro se, att man raserar det system, som hittills burit upp prisregleringen på jordbrukets område och som enligt vårt förmenande fortfarande *bör utgöra grunden!*

Statsrådet var inne på frågan om margarinaccisens överförande till budgetmedel och förmenade, att det här gällde en budgetteknisk fråga. Det vore en räkenskapsmässig fråga. Det var tämligen likgiltigt, huruvida medlen flöte in på det ena eller andra kontot. Huvudsaken var, att man finge in pengarna, för att sedan kunna använda dem till det avsedda ändamålet. Statsrådet

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
menade också, att det var en fråga, som gällde beskattningen av produkter, som icke voro jordbruksprodukter. Det var en skatt, som var avskild från de övriga avgifterna för jordbruksregleringen. Jag kan icke, herr talman, se saken riktigt så. Det förefaller mig att även om det på sätt och vis är riktigt, vad statsrådet sagt i fråga om artskillnaden, så är det väl ändå så, att margarinaccisen främst har till ändamål att avväga smörets konkurrenskraft gentemot margarinet, så att smöret kan finna köpare. Det gäller med andra ord att se till, att margarinet icke kan säljas till ett så oerhört billigt pris, att varje konkurrens från smörets sida blir så gott som omöjliggjord. Det är också en annan synpunkt, som jag tillmäter större betydelse än statsrådet tycks göra. Vilka som helst avgifter eller acciser kunna naturligtvis teoretiskt sett hänföras till skatte- och budgetmedel. Så är fallet icke bara med margarinaccisen utan naturligtvis även med mjölkavgiften och slaktdjursavgiften. Man kan ju säga, att pengarna ändå komma tillbaka om än via budgeten. Det har emellertid redan visat sig, och det kommer att i ännu högre grad visa sig framdeles och kanske i allra högsta grad, när kriget är över och fredskrisen kommer och statskassan är tömd men jordbruket alltjämt behöver hägn från statsmakternas sida, att det icke är likgiltigt, huruvida dessa medel föras på en specialbudget, som undandrages vanlig budgetbehandling, eller om man skall behöva äska varje öre att anslås direkt över budgeten. Det är därför, herr talman, som jag för min del vill giva uttryck för önskemålet, att den hittillsvarande grunden bibehålles. Jag bestrider därvid ingalunda, att icke ytterligare medel, särskilt under en övergångstid, kunna vara behöfliga för att fylla ut den brist, som kan uppstå.

Jag vill, herr talman, rikta en mycket varm och enträgen vädjan till statsrådet att verka för, att grunden för vår jordbruksreglering så mycket som möjligt bibehålles ograverad. Såvitt jag kunnat finna, har statsrådet under dagens debatt icke ställt sig avvisande härtill. Jag skulle därjämte också vilja efterlysa, huruvida inom en nära framtid kunna förväntas åtgärder, som äro nödvändiga för att i tid, under den situation, vi ha att vänta, bereda smöret den avsättning, det bör få, och upprätthålla dess konkurrenskraft i förhållande till margarinet. Jag begär ingalunda, att statsrådet här skall tala om, vari dessa åtgärder komma att bestå. Jag vet, att det finns många vägar att välja på. Jag vill bara rikta en fråga till statsrådet, huruvida statsrådet är beredd att tillkännagiva, att dylika åtgärder äro å bane.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Herr Liedberg gjorde något uttalande, däri han bland annat sade, att även herr Gustafson i Vimmerby i viss mån hade varit inne på att det inte gick att läsa ut allt ur propositionen.

Herr Liedberg, det har jag inte alls varit inne på. Jag har i mitt tidigare anförande endast försökt förklara för herr Liedberg och andra, att när situationen är den, att när Kungl. Maj:t har begärt vissa fullmakter, så beror detta på att läget är så svårbedömligt, att det inte utan vidare går att i olika hänseenden nu fastslå vad som skall gälla under den regleringstid, varom här är fråga, och att det på grund härav är omöjligt att i propositionen mera deciderat än vad som skett på de olika punkterna skriva ut vad som i olika lägen bör göras. Men jag gjorde även gällande, att med litet god vilja gick det att ur de olika avsnitten i propositionen få fram åtskilligt mera än vad både herr Liedberg, av hans anförande att döma, och även motionärerna ha kunnat utläsa.

Herr Liedberg sade vidare, att margarinaccisen även hade en annan uppgift än att lämna tillskott till prisutjämningsfonden, och att denna uppgift låg i att bilda ett visst stöd åt smörpriset, och detta är ju alldeles riktigt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Jag tror även, att Kungl. Maj:t är synnerligen på det klara med detta. Jag tror mig kunna dra den slutsatsen, bland annat därav, att det i propositionen heter: »Frågan huruvida margarinaccisen bör bibehållas eller icke bör få avgöras av Kungl. Maj:t under hänsynstagande till huruvida smöret i huvudsak åtgår för konsumtion inom landet samt till prisutvecklingen för matfettet i dess helhet.» När jag läser detta departementschefens uttalande, kan jag därav inte dra någon annan slutsats än att därest bland annat smörprisets utveckling skulle gå i ogynnsam riktning, ger detta Kungl. Maj:t anledning att bibehålla margarinaccisen.

Herr Liedberg: Herr talma! Det var ju roligt, att herr Gustafson i Vimmerby och jag äro överens i *en* sak; i själva verket tror jag att vi äro det i flera.

Herr Gustafson i Vimmerby tog mycket illa vid sig av att *jag* skulle ha påstått, att *han* kunde ha påstått någonting, som kunde tagas illa upp på regeringsbänken. Ja, herr Gustafson i Vimmerby, vi blevo då faktiskt överens om en sak, nämligen att det var vaga uttalanden. Men det kan ju hända, att herr Gustafson tyder ordet »vag» på ett helt annat sätt än jag och folk i allmänhet gör.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Ja, skillnaden mellan herr Liedberg och mig på denna punkt är ingen annan än den, att jag hyser den uppfattningen att det finns vissa sakliga anledningar till att uttalandena i propositionen äro vaga. Jag har sökt ge skäl för detta, under det att herr Liedberg vill utnyttja de uttalanden, som han påstår äro vaga, i andra syften.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde först propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i det av herr Liedberg under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Herr andre vice talmannen gav härefter, beträffande det av herr Björklund under överläggningen framställda yrkandet om visst tillägg till utskottets motivering, propositioner dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och blev detta yrkande av kammaren avslaget.

Slutligen framställde herr andre vice talmannen, beträffande det av herr Pettersson i Rosta under överläggningen framställda yrkandet om visst tillägg till utskottets motivering, propositioner dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och avslog kammaren detta yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 5.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten jämte motioner.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten.

I en den 27 oktober 1939 dagtecknad proposition, nr 70, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till Aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor, dels ock besluta, att staten genom riksgäldskontoret skulle ställa garanti för

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
ett förlagslån åt Norrbottens Järnverk Aktiebolag i riksbanken till ett belopp av 3,000,000 kronor.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft tre i anledning av densamma inom riksdagens kamrar avgivna motioner.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i anledning av propositionen måtte till Aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

2) att de av herrar Nordenson och Lundberg väckta motionerna I: 30 och II: 38, i den mån desamma ej kunde anses besvarade med vad utskottet i sin motivering anför, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att herr De Geers motion II: 30, i den mån den ej kunde anses besvarad med vad utskottet i motiveringen anför, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Andrén, Nordenson, Nisser, Anderson* i Norrköping och *Lundberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till aktieteckning i ett företag för järnmalsförädling i Norrbotten å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier anvisa ett anslag av 1,000,000 kronor;

2) — — — = utskottet;

3) — — — = utskottet;

2) av herr *De Geer* i Lesjöfors, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av propositionen måtte till Aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

2) att de av herrar Nordenson och Lundberg — — — åtgärd föranleda;

3) att herr De Geers motion — — — åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lundberg: Herr talman! Frågan om ett järnverk i Luleå kan helt naturligt betraktas ur olika synpunkter. Tydligt är, att den sociala sidan av frågan skjutits i förgrunden, varför man till en början måste diskutera de allmänna sociala förutsättningar, som föreligga.

Det råder inte någon som helst meningsskiljaktighet vare sig inom utskottet och säkerligen inte heller inom riksdagen beträffande nödvändigheten av att på allt sätt främja ny industriell verksamhet i Norrland. Att det är så svårt att få i gång nya företag som kunna skapa arbetstillfällen i de nordliga delarna av vårt land beror helt naturligt på de betingelser, som skapas av de geografiska och i samband därmed de klimatiska förhållandena. De långa avstånden mellan befolkningscentra och därav föranledda fraktkostnader försvåra givetvis tillkomsten av nya företag. En annan faktor, som i någon mån verkar försvärande, är det förhållandet, att arbetslönerna i nordliga Norrland ligga högre än de som gälla för sydligare delar av landet. Man kan inte låta bli att fråga sig, om det inte vore möjligt att i första hand söka stimulera sådan företagsamhet, som är relativt oberoende av fraktkostnaderna, och alltså söka få fram en tillverkning av sådana varor, för vilka frakt-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

kostnaden spelar en underordnad roll. Man ser hur nya industrier växa upp litet varstans inne i landet, där kommunikationsförhållandena äro goda; de börja i relativt liten skala och utveckla sig sedan till stora livskraftiga företag, t. ex. inom konfektions- och skoindustrien och även inom andra branscher.

Jag skulle i detta sammanhang inom parentes vilja framhålla, att jag undrar, om inte vår regering i sin strävan att söka lösa arbetsmarknadsproblemet i Norrland borde kunna ta fasta på ett uppslag, som tidigare prövats med framgång. Det hände i samband med en driftkontroll, som ett företag i södra Sverige under senare år haft att genomföra, att en viss arbetslöshet uppstod på en del orter. Ledningen för detta företag utlyste då en pristävlan, i vilken alla inbjödos att deltaga, som kunde komma med en idé, som kunde leda till någon ny industriell verksamhet. Många uppslag framfördes, och jag vet att åtminstone ett av dem resulterade i en ny industri, tillverkning av glasull, som visade sig bärkraftig och nu sysselsätter icke mindre än 200 personer, därav 70 män och 130 kvinnor. Om det vore möjligt för regeringen att premiera sådana nya uppslag även för Norrlands del, synes försöket vara värt att göras.

Att förhållandena i Norrbotten äro bekymmersamma ha vi nog fått klart för oss. Man framhåller, att arbetslösheten växer i kapp med folkökningen och att det är en tvingande nödvändighet för folkförsörjningen inom länet att en ökning av arbetstillfällena på det ena eller andra sättet kommer till stånd. Det ligger då mycket nära till hands att söka utnyttja de stora naturrikedomar, som finnas inom Norrbotten. Där finns ju både järnmalm och riklig tillgång till vattenkraft; dessutom finnes god tillgång till lämpligt virke för kolning, och samtliga dessa förhållanden tala för anläggande av en malmförädlingsindustri. Regeringen har i medvetande härom i den föreliggande propositionen nr 70 framlagt förslag om anläggande av ett tackjärnverk i Luleå. Detta förslag grundar sig på den utredning, som 1937 års tackjärnssakkunniga utfört. I denna utredning diskuteras olika alternativ. Man har möjlighet att dels framställa träkolstackjärn och dels kokstackjärn. Enär båda dessa slag av tackjärn kunna framställas såväl i blästermasugnar som i elektriska ugnar, ha utredningsmännen i båda fallen framlagt två alternativ, ett med blästermasugnar och ett med elektriska ugnar. I propositionen har man olyckligtvis valt alternativet med blästermasugnar och föreslagit riksdagen att anslå 10 miljoner kronor till bildande av ett bolag för igångsättande av en sådan anläggning. Därtill skulle komma en förlagskredit på 3 miljoner kronor.

Vid den granskning av Kungl. Maj:ts förslag, som ägt rum inom utskottet och som för övrigt har varit ytterst noggrann och varvid man varit i tillfälle att höra ett flertal sakkunniga, har man enligt mitt förmenande otvivelaktigt kommit till det resultatet, att det förslag, som är baserat på blästermasugnar, är olämpligt och detta av flera skäl. Först och främst kan man framhålla, att förslaget ur malmteknisk synpunkt är illa motiverat. Man kan vidare med fullt fog göra gällande, att de räntabilitetskalkyler, som i propositionen framlagts för det tilltänkta järnverket, ej äro sådana, att de kunna anses ge förhoppning om en bärkraftig industriell verksamhet på basis av blästermasugnsalternativet. Ej heller ur arbetsmarknadssynpunkt kan förslaget verka lovande, då man ansett, att importerad koks i första hand skulle komma till användning såsom bränsle. I sådant fall kunna nämligen endast 100 till 125 man vinna sysselsättning vid den nya anläggningen. Om man vill söka åstadkomma största möjliga antal arbetstillfällen i Norrbotten, måste man enligt min åsikt vid förädling av norrbottensmalm söka använda träkol som bränsle. Därtill finnes möjlighet, om man väljer ett annat av de alternativ, som 1937

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
års tackjärnssakkunniga framlagt, än det, som regeringen följt, nämligen om man söker åstadkomma en anläggning för framställning av elektrotackjärn. Under utredningsarbetet har detta framhållits från olika håll, och då dessutom i framlagda motioner framförts tanken att anlägga ett järnsvampverk enligt nyare metoder, där även träkol användes som bränsle, talar mycket för att man borde ytterligare utreda möjligheterna härför. Jag behöver kanske inte närmare ingå på dessa förslag, då desamma redan äro utförligt beskrivna såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i de avlämnade motionerna. Så mycket anser jag mig emellertid böra säga, att en anläggning för tillverkning av elektrotackjärn eller en anläggning för tillverkning av järnsvamp eller en kombination av dessa båda verk ger större fördelar än det i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna tackjärnverket med blästermasugnar. Beträffande räntabiliteten är det svårt att avge något bestämt uttalande, men allt talar för att det finns större utsikter att på denna väg skapa en bärkraftig ny industriell verksamhet i Norrbotten än på den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen.

I det läge, i vilket vi nu befinna oss, hade det kanske varit bäst och riktigtast att yrka helt avslag på Kungl. Maj:ts proposition och begära en ny utredning efter de linjer, som här ha antytts. Då man emellertid från olika håll är ense om att det är av betydelse att snarast möjligt kunna komma till ett positivt resultat rörande detta järnverk i Norrbotten, anser jag för min del riktigtast, att den ledning, som skall ha ansvaret för den blivande industriella anläggningen, finge i uppdrag att planlägga och beräkna behovet av kapital för såväl anläggningen som verkets drift. Det hade varit önskvärt, att denna nya industriella verksamhet hade kunnat komma till stånd genom enskild företagsamhet eller att enskilt kapital hade kunnat ställas till förfogande för realiserande av den tänkta anläggningen. Därigenom skulle staten ha besparats en under nuvarande förhållanden betungande kapitalinsats. Då emellertid så knappast nu kan bli fallet, torde projektets realiserande erfordra statligt ingripande. Men detta bör då ske på det sättet, att ansvaret toges av dem, som i fortsättningen skola leda företaget ifråga.

Det bör i detta sammanhang framhållas, att det alltid är förbundet med stort ansvar att igångsätta en ny industri. Om företaget icke har naturliga förutsättningar att med tiden bli bärkraftigt, blir den planerade anläggningen en felinvestering, som länder till skada icke blott för den investerande utan även och framför allt för dem, som skola finna sin utkomst vid den planerade anläggningen.

Vad som emellertid synes mig särskilt anmärkningsvärt är att utskottsmajoriteten har gått in för att i det läge frågan nu befinner sig anslå en klumpsumma på 10 miljoner utan att ha klart för sig, vilka produktionsmetoder som komma att användas och hur stora anläggningskostnaderna komma att bli. Detta är enligt mitt förmenande stridande mot vad vi vanligen kalla sund ekonomisk uppfattning. Man måste ha klart för sig, hur stort kapitalbehovet är, innan man går att anslå medel i den omfattning, som utskottet föreslår.

Den uppfattning, som jag här har framlagt, har utskottsminoriteten velat ge uttryck åt i den reservation, som är avgiven av herrar Andrén m. fl., och jag hemställer, herr talman, om bifall till denna reservation.

Häruti instämde herr andre vice talmannen *Magnusson*.

Herr **De Geer** i Lesjöfors: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för en mycket ingående behandling. Det är ju ganska ovanligt att när en specialfråga som denna behandlas tvenne för detta masugnsingenjörer sitta i utskottet. Men inte nog härmed; utskottet har dessutom utifrån inkallat den yppersta sakkunskap, som står att få inom landet.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

Resultatet av denna noggranna utskottsprovning har blivit att propositionen har skjutits i sank och sjunkit till havets botten. När man läser utskottets motivering, får man en skildring av denna torpedering, men när man kommer till utskottets kläm finner man till sin överraskning, att utskottet skickat ned en ankartröss till det sjunkande fartyget, så att den som röstar på utskottets förslag kan bidra till att det — med rätta — isankskjutna fartyget åter hissas upp till ytan.

Utskottet har icke blott gått till en negativ provning av propositionen utan också vid granskningen av densamma framfört flera olika alternativ. Det föreligger egentligen tre sådana, nämligen för det första en elektrisk masugnsanläggning, för det andra det motionsvis framförda förslaget om en järnsvampsanläggning och för det tredje en kombination av dessa två förslag, således en kombinerad elektrisk masugn och järnsvampsanläggning. Motiveringen till dessa tre olika förslag är tämligen enahanda. Det första berördes av den föregående talaren, som framhöll, att rent malmtekniskt sett passar en elektrisk masugn eller en kombination av elektrisk masugn och järnsvampsanläggning bättre än alternativet med en blästermasugn. Ur bränslesynpunkt är det mycket otillfredsställande att tänka sig att frakta koks utifrån upp till Norrland, där vi ha Sveriges rikaste tillgångar på elektrisk energi. Man har talat mycket om avloppsgaserna och att de inte kunna utnyttjas vid elektrisk gasugnsdrift. Detta blir emellertid möjligt om man genomför den kombination som här ifrågasatts.

Till sist vill jag nämna en tredje synpunkt, som inte berörts tillräckligt vare sig i utskottsutlåtandet eller i regeringens ursprungliga proposition, och det är beredskapssynpunkten. Härvidlag är ju en elektrisk masugn avgjort att föredraga. Då ha vi icke blott malmen utan även bränslet inom landet. Hade vi haft en elektrisk masugnsanläggning däruppe nu, hade vi stått oss bättre, och vi hade — åtminstone i någon mån — kunnat undvika den kraftiga prisstegring, som ägt rum på järn på sista tiden och som framför allt motiverats av de höga importpriserna på tackjärn och skrot. Haken i detta förslag, i synnerhet ifråga om det kombinerade förslaget och järnsvampverksförslaget, har varit att saken inte är fullt utredd, och därför stanna också motionärerna själva vid ett utredningsförslag. Jag har gått ett steg längre och föreslagit anläggande av en elektrisk masugn, ett i och för sig sakligt motiverat förslag, men jag tänkte mig det närmast som en första etapp på vägen till realiserandet av en kombination av elektrisk masugn och järnsvampverk. Mitt förslag föregriper på intet sätt realiserandet av ett sådant kombinerat förslag.

Under elfte timmen av utskottsbehandlingen förelåg också en kompromisslinje, som det ett slag föreföll att alla skulle kunna ena sig om, nämligen att man skulle anslå 10 miljoner kronor till denna kombination av elektrisk masugn och järnsvampverk. Det heter också i utskottets motivering på sid. 7: »Kostnaderna för ett dylikt kombinerat företag ha preliminärt beräknats till högst 10,000,000 kronor inräknat erforderligt rörelsekapital.» Det är således samma belopp som senare äskats. Men det som stälpte denna kompromiss var enligt min uppfattning den olycksaliga ankartröss som firades ned till det sjunkande fartyget — om det nu skedde av prestigehänsyn eller av någon annan orsak. Det gjorde emellertid, att kompromissen sprack. Jag kunde för min del inte biträda densamma utan gick tillbaka till mitt ursprungliga förslag, som skulle utgöra en första etapp i detta kombinerade förslag.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till min reservation.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

Herr Råstock: Herr talman! Det är givetvis vanskligt för en lekman att sedan tvenne för detta masugnsingenjörer varit uppe och vittnat ta till orda i denna fråga. Jag anser mig emellertid på detta sätt kunna verifiera, vilka herrar som åsyftades, då herr De Geer fällde detta uttryck. Det är herrar Lundberg och De Geer; det är lika bra att säga det från början, så behöver ingen ovisshet råda på denna punkt.

Jag vill turnera saken ytterligare med att säga, att det förefaller, som om herrarna trots all utredning — jag vill i detta sammanhang passa på att tacka för den komplimang, som båda herrarna ha givit utskottet beträffande utredningen, som sannerligen inte har brustit i grundlighet, och jag tackar för det erkännande, som givits, när det gäller denna sida av saken — det förefaller mig som om även herrar Lundberg och De Geer skulle ha avancerat ganska mycket ifrån den ståndpunkt de från början intagit. Jag skall endast be att få erinra om att i det avseendet även herr Lundberg har svikit fanan och nu i dag yrkar på ett anslag av en miljon kronor för att som han säger kunna göra en första liten anläggning och så småningom utveckla den vidare, medan han i den motion, som han avgav, då propositionen avlämnades, ihärdigt höll på att det krävdes en ny utredning av frågan i hela dess vidd.

Herr De Geer har avancerat litet åt det andra hållet i stället. Han ville nämligen, som han säger i klämman till sin motion, att ett erbjudande skulle göras till eventuella enskilda intressenter att realisera projektet. Han har fått sikten att klarna även han och kommer nu som slutposition fram till en begäran om ett anslag på 5 miljoner kronor för ändamålet.

Detta, mina damer och herrar, är endast konstateranden, som jag gör för att belysa hur det i alla fall under denna omsorgsfulla utredning så småningom har visat sig, att ståndpunkterna ha förskjutits närmare i riktning mot propositionen, mycket närmare än vad man var inställd på från början.

Om jag därutöver ber att få konstatera några få saker, skall jag lova att inte bli långrandig. Jag vill endast slå fast, att planerna på ett järnverk uppe i Norrbotten äro mycket gamla. Det har gjorts vissa undantag, så att Grängesbergsbolaget under vissa förutsättningar skulle leverera malm för detta ändamål. Det finns som både herr Lundberg och herr De Geer ha konstaterat god tillgång till elektrisk energi. Jag kanske kan få komplettera och stryka under vad herr Lundberg sade, att det även finns god tillgång på arbetskraft där uppe. De faktorer, som man i allmänhet brukar anse böra vara till finnandes i dylika fall, föreligga enligt min mening redan nu i all den utsträckning som är behövlig. Jag kan för min del inte förstå, att det inte skulle vara lämpligt att göra ett ordentligt försök att få en sådan industri till stånd på det håll, där råvaran finnes och gynnsamma förutsättningar i övrigt föreligga.

Det har icke heller kunnat bestridas att starka skäl föreligga för denna anordning. Det har emellertid här sagts, särskilt av herr Lundberg, att det är bättre att börja sakta och så småningom utvidga driften. Jag skall tillåta mig att ställa den frågan både till herr Lundberg och herr De Geer: vad är det som gör att vi den dag som i dag är få fortsätta att importera vissa slag av grövre valsverksprodukter ifrån exempelvis Tyskland och Belgien och i något fall även från England? Vad är det som tvingar oss till detta annat än den omständigheten, att vi ha för liten omsättning inom vårt eget land för att det skall löna sig för valsverken här i landet att lägga sig till med tillräckligt stora typer av balkar och dylikt. Det är såvitt jag kan förstå fullständigt självklart, att om det skall bli någonting av ett sådant här företag, måste det organiseras för stordrift, inte bara därför att man då skulle kunna få ned de fasta kostnaderna utan även därför att vi på det sättet skulle

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

bli bättre rustade att möta de krav, som kunna ställas på oss i handelspolitiskt avseende ifrån andra länder att gå med på den eller den kvantiteten av import. Jag behöver bara nämna ordet fasta kostnader för att jag skall ha både herr Lundberg och herr De Geer med mig och få ett erkännande att jag utan vidare har rätt på denna punkt.

När det klagas över att detta företag kommer att, som orden fallit, ta brödet ur munnen på folk på annat håll, skall jag be att få fråga, vilket bröd som försvinner, om man tar sig för att anlägga ett järnverk med i detta fall icke större kapacitet än att densamma ungefär motsvarar medeltalet av importen i fråga till Sverige under åren 1928—1937. Vilka är det som skulle bli arbetslösa för att en sådan vara tillverkas där uppe i en mängd som endast motsvarar medeltalet av importen? När man finner att importsiffrornas medeltal under sagda årsperiod utgjort 94,000 ton för att under ett år, 1937, gå upp till 190,000 ton, tror jag det är påtagligt för envar att det finns god plats för det tilltänkta järnverkets produkter i vårt land och att det inte rimligtvis kan vålla någon olägenhet för arbetarskarorna i andra delar av landet, det är min uppfattning.

När vi i utskottet började närma oss det stadium då det gällde att fatta position, tillät jag mig en kväll strax innan vi slutade att säga: Mina herrar! — ja, kanhända jag inte var så hövlig, det är mycket möjligt — vi skola tänka oss ett både—och. Vi skola göra det möjligt för Kungl. Maj:t att sätta i gång ett järnverk där uppe efter den plan som är framlagd, men också skriva på det sättet att Kungl. Maj:t får tillfälle och skyldighet att låta pröva olika alternativ. Jag vill bestämt hävda att vi i utskottsmajoritetens förslag ha lämnat alla utvägar öppna för Kungl. Maj:t att åstadkomma det, som är bäst. Men vi ha uttryckligen skrivit att om inte några av de uppslag, vi fått under utredningen från de två f. d. masugnsingenjörerna men även från en mängd andra personer, låta sig realisera, så skall Kungl. Maj:t ha rättighet att gå på det ursprungliga förslaget. Det är allt vi ha sagt, och jag skulle vilja vädja till kammaren, om inte detta är ovanligt flott gjort av en majoritet, som väl ifrån början var tämligen inställd på rent bifall till propositionen, att i alla fall skriva så att Kungl. Maj:t skall ha skyldighet men framför allt rättighet att pröva alla de uppslag, som kunna framkomma och redan ha framkommit.

Beträffande de olika slag av kombinationer, som de båda reservanterna talat om, så är det möjligt att pröva och noggrannare utreda även dessa alternativ, om riksdagen tar utskottets förslag — det är inte värre. Skulle man lyckas kombinera ett koksjärnverk eller ett elektriskt järnverk med en anläggning för framställande av järnsvamp, så inte mig emot. Jag tror vi ha god användning för järnsvamp också här i landet, eftersom det nu i många år rått exportförbud på skrot och vi alltså måste försöka skaffa oss det på andra vägar. Jag är inte alls fackman, men vet att man vid valsverken har god användning för både järnsvamp och skrot, och det är oundgängligt att man har tillgång till åtminstone det ena av dessa material.

När man påstått att kalkylerna varit felaktiga, vill jag passa på att påpeka att utskottsmajoriteten därvidlag också vill ha en smula utrymme, exempelvis om man skulle behöva anlägga en särskild hamn för det där järnverket i Luleå för 1,400,000 kronor. Men vi tycka att den utfart ifrån Luleå, som kan komma i fråga efter järnverkets tillkomst och igångsättningen av driften, inte rimligtvis behöfde ta så stor plats och uppträda så pretentiöst, att den skulle fordra en särskild hamnanläggning för bortåt 1.5 miljon kronor. Jag säger en och en halv miljon — i kalkylerna har man räknat med 1.4 miljoner, men priserna ha redan stigit — och det är i varje fall mycket

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
 lugnare att räkna med denna summa, som för övrigt kanske kan komma att stiga till en och tre kvarts miljoner för byggnaderna i fråga. Om inte något behov av en särskild hamnanläggning föreligger kommer ju hela den del av kalkylerna, som representerar anläggningskostnader för hamnen, att helt försvinna, och då uppstår här en ren besparing. Vidare kan jag inte ncka mig att framhålla att vi ha tyckt, att när vissa av kalkylerna voro påtagligt överdrivna, så borde det vara hälsosamt för företaget och för företagaren att också granska de övriga kalkylerna en liten smula. Det är ju möjligt att man kan räkna på — man vill inte påstå det, men säger att det är möjligt — att få ytterligare någon sänkning av priset på elektrisk energi. Det är också möjligt, för den händelse det skulle bli fråga om ett koksjärnverk, att de som befrakta malmen från Luleå och söderut till de olika exporthamnarna kunna finnas vara berägna att för en mycket liten kostnad ta med sig koks ifrån de malmköpande länderna. Jag säger inte för mycket om jag påstår, att lika gärna som båtarna gå i barlast med vatten i tankarna upp till Luleå för att hämta malm, lika gärna kunna de ta med sig den relativt ringa kvantitet koks som behövs, i fall ett sådant järnverk kommer till stånd. Det är alltså flera av de kalkyler, som äro framlagda i utredningen, som fordra en närmare översyn, och enligt min uppfattning är det berättigat kräva att det blir en sådan översyn.

Jag lovade, herr talman, att inte hålla på så länge — jag fruktar att jag redan svikit mitt löfte. Jag vill nu endast tillägga att orsaken till att majoriteten handlat som den gjort endast är en önskan att få fram den billigaste och bästa typen av järnverk där uppe för att sedan med lugnt samvete också kunna önska en god fortsättning på dess utveckling.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr **Lundberg** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Utskottets värderade ordförande sökte göra gällande, att den produktion, som det tilltänkta järnverket komme att få, skulle ersätta importen av det handelsjärn, som nu äger rum till Sverige. Såvida jag inte missförstått herr Råstock frågade han, varför vi inte skulle kunna ersätta dessa stora balkar eller göra dem själva. Jag skall förklara detta med några korta ord.

De valsverk, det här är fråga om, måste vara av en sådan storlek — exempelvis som något av de större järnverken i Tyskland — och av en sådan kapacitet att de på ungefär en vecka skulle kunna tillgodose Sveriges behov. Detta visar väl bättre än något annat, att vi inte ha möjlighet att genom detta verk kunna räkna på att fylla det behov herr Råstock avser.

Vidare anförde:

Herr **Olofsson** i Höganäs: Herr talman! Utskottet har förordat järnsvampstillverkning i samband med anläggandet av ett tackjärnverk i Norrland, och detta har givit mig anledning säga ett par ord innan denna fråga skall avgöras.

Som kammarens ledamöter säkerligen känna till framställes för närvarande järnsvamp i Höganäs. Där har sedan 1911 utbyggt och utvecklats en järnsvampsindustri, som skapat arbetstillfällen för en stor del av befolkningen där. Att det varit ekonomiskt fördelaktigt att förlägga denna framställning så långt ifrån råvaran har berott på att en framställning av järnsvamp enligt den s. k. Höganäsmetoden, den mest beprövade hittills, har fordrat ett slags lerkapslar, vilkas framställning sammanfaller med den övriga industriella verksamheten där nere. En framställning av järnsvamp i Norrland enligt den-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

na metod är således ur ekonomisk synpunkt otänkbar. Detta har heller inte varit meningen, utan en framställning genom en nyutexperimenterad metod, den s. k. Vibergska metoden, har förordats. Jag tror emellertid man kan våga påstå att sakkunskapen ännu inte är alldeles överens om denna metods tillförlitlighet — inte så att man betvivlar att det går att göra järnsvamp på detta sätt, det är ju konstaterat, men huruvida denna metod är ekonomiskt bärkraftig jämförd med de andra. Därom råder det än så länge delade meningar inom sakkunskapen. Jag har hört en på detta område mycket erfaren industriman påstå, att han ansåg det sannolikt att vid en framställning enligt denna metod av större omfattning, d. v. s. i större ugn, som här är föreslaget, kommer man att möta nya experimentsvårigheter, om vilkas storleksordning man f. n. inte kan yttra sig. Om staten engagerar sig i en järnsvamptillverkning och nya experimentsvårigheter skulle uppstå, får staten givetvis ta dessa på sitt ansvar.

Men även om man bortser från dessa tekniska problem och de betänkligheter som i samband därmed eventuellt kunna anföras, kan jag inte inse att här föreligga några av de skäl, som böra vara vägledande för att staten skall inlåta sig på industriell företagsamhet av denna art. När staten sätter i gång något företag sker väl detta antingen för att trygga framställningen av en produkt inom landet, som inte tidigare kunnat tillverkas här utan varav vi varit beroende av utlandet, eller också och framför allt för att skapa arbetstillfällen inom landet. Järnsvamp har sedan länge tillverkats inom landet, och om man ser frågan ur arbetsmarknadssynpunkt ter den sig ytterst betänkelig. Socialstyrelsen har i yttrande över propositionen framhållit, att styrelsen med tillfredsställelse ser att åtgärder vidtagas för skapandet av nya företag i Norrland, men, säger styrelsen, »som oavvislig förutsättning för att staten skulle medverka härtill måste dock uppställas, att företaget icke kunde befaras medföra ökad arbetslöshet på annat håll inom landet». Jag vill här påpeka att den förutsättningen finns inte beträffande järnsvamp, ty det är påtagligt att om staten engagerar sig i en järnsvamptillverkning i Norrland och därmed bereder helanställning för ett sextiotal arbetare, skapar man samtidigt arbetslöshet för ungefär det dubbla antalet i Höganäs. Det är alldeles säkert att vid tillkomsten av ett sådant järnsvampverk i Norrland kommer järnverket i Höganäs att nedläggas.

En erfaren industriman företog för en tid sedan en utredning om behovet av järnsvamp inom vårt land, en utredning, som gjordes i samarbete med en del industrimän inom järnhanteringen. Denna utredning gav vid handen att vårt inhemska behov uppgår till högst 25,000 ton, eller exakt det kvantum man f. n. kan framställa vid Höganäs. För övrigt var det på grund av denna utredning som Höganäsugnen utbyggdes att motsvara en framställning av den kvantitet, varav vederbörande ansåg det förefinnas behov inom landet. Nu invänder man kanske att detta är en prisfråga, och om man kunde skapa billigare framställning skulle man kanske kunna öka avsättningen. Men det är nog ändå ingen som på allvar tror att järnsvamp, oavsett vilken av dessa metoder som tillämpas vid framställningen, kommer att i prisbillighet kunna konkurrera med skrotet.

Således kan man säga att det rör sig om en rationaliseringsåtgärd, som liksom rationalisering i vanliga fall förorsakar arbetslöshet. Jag vill inte härmed påstå att rationalisering överhuvud taget är av ondo; den kan vara nödvändig ur ekonomiska synpunkter, och jag kan förstå, att den privata företagsamheten kan ha intresse av saken. Men jag kan inte förstå att staten kan ha intresse härav, och den behöver inte ha det heller, ty om en sådan rationalisering visar sig ekonomiskt fördelaktig, klarar den privata företagsamheten

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
saken själv utan statens medverkan. Här gäller det således att överflytta en industrigren från en landsdel till en annan, att skapa arbetstillfällen i ena landsdelen men öka arbetslösheten i den andra. Jag kan försäkra att befolkningen på den ort, från vilken man, om det nu skall byggas ett järnsvampverk i Norrland, kommer att draga försörjningsmöjligheter, med mycket stort bekymmer följer denna frågas utveckling.

Jag har intet yrkande, herr talman, men jag har velat framhålla detta i den förhoppningen att den företagsledning, som skall utforma linjerna för det föreslagna industriprojektet i Norrland, inte alldeles skall åsidosätta dessa synpunkter då den går att pröva förutsättningarna för en statlig järnsvampproduktion.

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att allra först göra några befolkningspolitiska reflexioner. Det är så ofta när man diskuterar ekonomiska spörsmål som beröra Norrbotten, som man möter ett argument, som låter ungefär så här: Det är ekonomiskt fördelaktigare att lägga förädlingen på annan ort. När det gällt skogen har man sagt: Det är ekonomiskt förständigare att lägga förädlingen längre söderut i landet, och detsamma säger man och har man sagt nu, och det är detta som legat bakom det 25-åriga motståndet emot skapandet av en järnindustri i Norrbotten. Men mot denna manchesterliberala argumentering skulle jag i allra största korthet vilja anföra några befolkningspolitiska fakta, som staten inte kan komma ifrån.

Redan i mitten av 1600-talet började staten premiera en invandring till Norrbotten, först till Nasafjäll, där man medgav skattefrihet för dem som togo upp gruvhål, och senare till Kängis och Svappavaara i Tornedalen, där man började bearbeta koppar- och järnfyndigheterna. Under 1700-talet anlades sedan en lång rad verk i Råneå, Kalix, Luleå och Piteå älvdalar, och denna verksamhet fortgick ända in på 1800-talet. Det fraktades under dessa tider upp folk från Bergslagen, ja, ända från Holland och Brabant, och jag är övertygad om att Råneå socken, som i dag har över 8,000 invånare, under andra förhållanden inte skulle ha haft 2,000. Två tredjedelar av invånarna i Råneå äro ättlingar till den befolkning, som genom statens understöd och subsidier kom upp till länet under 1600- och 1700-talen och 1800-talets början. Under 1800-talet omvandlades i många fall de gamla järnbruken till sågverk, man utnyttjade vattenkraften i forsarna och gjorde vattensågar i stället. Och staten biträdde verksamheten genom att låta skogsanslagen, som förut gått till järnbruken, gå till sågverken i stället. Så växte ända fram till slutet av 1800-talet en av staten understödd industri upp i Norrbotten.

Sedan kom det stora genombrottet för gruvindustrien i och med att järnvägen blev dragen dit upp, och så kom man fram till sekelskiftet. Då uppstod helt naturligt tanken, att när man nu hade fått en modern kommunikationsled, som billigt och snabbt kunde frakta malmen ned till kusten, skulle man anlägga ett järnverk i Norrbotten. Det kom ett järnverk till stånd i Karlsvik vid Luleå, vilket emellertid nedlades 1925. Men, mina herrar, lägg märke till en sak: detta järnverk, som nedlades 1925 efter att ha varit i gång sedan 1907, lämnade under hela sin tillvaro förtjänst på rörelsen. Under åren 1907—1916 gav det en nettovinst på 1,779,000 kronor. Under år 1917 gav det 629,000 kronor, och under 1918 356,000 kronor i vinst. Här ha vi alltså fram till 1918 en bokförd och kontrollerad nettovinst på 2,765,000 kronor. Vid denna tidpunkt kom verket i händerna på först Baltiska trävarubolaget och sedan Ytterstfors-Munksund, och därefter är det ganska svårt att få reda på hurvida verket gick bra eller dåligt. Herr Lundberg och jag ha olika uppfattning om den saken. Jag har på grundval av en uppgift, som jag fått av berg-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

mästare Asplund i första kammaren, gjort gällande, att även efter 1918 gick verket med förtjänst, och den uppgiften bygger på meddelanden, som lämnats av disponent Hartvigsson. Herr Lundberg gör gällande att rörelsen under de år verket sköttes av Ytterstfors-Munksund gick med förlust, och här står uppgift mot uppgift. Men så länge bokföringen inte var hopblandad med andra verks visar den i varje fall att driften gick med förtjänst. Att verket nedlades berodde på att den stora koncernen Ytterstfors-Munksund kommit i svårigheter, och det köptes då av företagare här nere i södra delarna av landet, som inte hade något intresse av att driften där uppe fortgick.

Jag gör alltså gällande att när staten under ett par hundra års tid och väl det har medverkat till en kolonisering av Norrbotten, så att det från att ha varit en befolkning där på omkring 15,000 å 20,000 personer i närvarande stund finns över 212,000, då har staten också ett visst ansvar för folkförsörjningen i denna landsända. Eftersom man i detta sammanhang i pressen talat om att här höjdes ett nytt rop från Kalix älv, skall jag passa på tillfället säga att den där affären i Kalix, som staten inlät sig på 1927, inte varit någon dålig affär. Jag tror att jag skulle kunna leda i bevis att statsverket sparat många miljoner kronor på att Kalixindustrien kom till stånd. Den försvarar sin plats som ett led i folkförsörjningen där uppe, och den försvarar också sin plats, emedan staten äger två tredjedelar av Norrbottens skogstillgångar.

Departementschefen lät sig emellertid icke nöja med det negativa resultat, till vilket utredningen hade kommit — jag fäster uppmärksamheten vid att utredningen bedrivits på ett sätt, som uppriktigt sagt närmar sig det man i vanligt språkbruk kallar sabotage — och riksdagen skrev i anledning av motioner från vårt håll 1932 och begärde en skyndsam utredning. En utredningskommitté tillsattes, och den behövde tiden ända fram till maj 1937, alltså hela fem år, för att konstatera att det inte gick att förlägga någon industri i Norrbotten. Utredningen bedrevs i så »skyndsamt» tempo, att man enligt vad en ledamot berättade höll 3 sammanträden på 4 år. Emellertid lät departementschefen sig icke nöja, när han fick del av detta negativa resultat, utan han satte till en ny utredning, som fick namnet tackjärnsutredningen och som hade en mera begränsad uppgift. När den hade slutfört sitt arbete, så var, kan man säga, dess resultat också negativt, men den hade i alla fall den förtjänsten, att den gav oss konkreta uppgifter rörande anläggningskostnaderna enligt olika alternativ och vad man hade att räkna med för produktionskostnader, om man gick till verket. Utredningen utmönstrade elektrotackjärnslinjen, och järnsvampslinjen ordade den mycket litet om. Om det skulle göras någonting, så syntes det enligt utredningen vara det fördelaktigaste alternativet att gå in för framställning av blästertackjärn, antingen kokstäckjärn eller träkolstäckjärn. Departementschefen tog resolut upp frågan, och så fingo vi mottaga denna proposition till urtima riksdagen. Han säger i inledningen av propositionen, att han anser, att det för det första är önskvärt, att landet blir oberoende av import av tackjärn. Det importerar ju nu mellan 75.000 och 190.000 ton. Han säger vidare, att en tackjärnstillverkning av denna art skulle öka försörjningsmöjligheterna och slutligen att det i själva verket är ett fattigdomsbevis, att man icke kan förädla någon liten del av den rikliga malmtillgången i Lappland inom landet. Sedan visar departementschefen — och det ber jag kammarens ledamöter lägga noga märke till — genom att göra ett bokslut »bakåt» efter de premisser, som utredningen har givit vid handen, att man för åren 1934—1938 med ett tackjärnverk grundat på propositionens principer skulle ha fått en vinst på 5,483,000 kronor.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

När propositionen kom, så blev det oro i lägret minst sagt. Vissa pressorgan sökte leda i bevis, att det vore vansinne att överhuvud taget tänka på ett järnverk där uppe, och så satte man i gång en klappjakt, och här i riksdagen väcktes motioner av herr Lundberg med flera samt av herr De Geer. Herr Lundberg ville ha en ny utredning begränsad till frågan om ett verk för framställning av järnsvamp, och jag erkänner villigt, att det i motionens motivering föreligger åtskilliga beaktansvärda synpunkter i vad det gäller produktionen av järnsvamp. Jag är den förste att vilja medverka till att förutsättningarna för en dylik produktion skola bli provade, men behovet av en prövning kan omöjligt utgöra tillräckligt motiv för att avslå propositionen. I varje fall icke för oss, som i 25 år ha kämpat för tillkomsten av en järnindustri i Norrbotten. När man har kämpat i 25 år för att få en järnindustri där uppe, då vill man ju åtminstone, att den ledning, som tillsättes för företaget, skall få lov att pröva de olika uppslag, som föreligga. En statlig utredning har mödosamt under 6—7 års tid provat frågan och slutligen stannat för att det minst riskabla alternativet var ett blästertackjärnverk, men här komma nu i utskottet herrar Lundberg och De Geer och säga: nej, ett blästertackjärnverk, det vilja vi icke alls vara med om! I rak strid med de synpunkter, den sakkunniga utredningen lagt fram i sina kalkyler, söka de leda i bevis, att man bör tillverka järnsvamp och elektrotackjärn och alldeles mönstra ut blästertackjärnverksalternativet. Jag är ju dock tacksam gentemot herr Lundberg, ty under utskottsbehandlingen har han gått över från sin ursprungliga negativa utredningslinje till en positiv linje, som i alla fall skulle innebära, att det bleve någon rörelse där uppe. Den omständigheten kan emellertid icke göra mig blind för att det finns en väldig risk för att det blir ett verkligt fiasko, om man följer herr Lundbergs linje med ett anslag på 1 miljon kronor. Jag måste ju fråga mig: vilken säkerhet har en driftsledning vid upprättandet av kalkyler och planering för framtiden, om den icke har högre anslag än 1 miljon kronor och beträffande varje nytt kapitaltillskott måste gå till riksdagen och vara underkastad risken för att verksamheten helt enkelt övergives av en ny riksdagsmajoritet? Om man vill, att en företagsledning skall kunna planera med någorlunda säkerhet och trygghet för framtiden, så bör den väl vara säkerställd beträffande kapitalbehovet från första början. Jag tror, att det var just den synpunkten, som gjorde, att herr Lundberg under utskottsbehandlingen vid ett tillfälle var inne på en linje, som skulle ha säkerställt kapitalbehovet. Men herr Lundberg hade framförallt ett stort intresse, nämligen att utmönstra blästertackjärnsalternativet. Medan vi, som höllo på propositionen, voro vidhjärtade och sade, att vi gärna skulle pröva oliktankandes framställningar om elektrotackjärnverk och järnsvampverk, så visade anhängarna av elektrotackjärntillverkningen och järnsvamptillverkningen inte samma generositet gentemot anhängarna av propositionens linje. Jag är i alla fall glad över, att herr Lundberg kom över på en positiv linje. Jag måste dock säga, att det skulle vara oklokt att acceptera det erbjudande, som han gjort. Det finns ju ett gammalt ordspråk, som säger, att man bör misstro danaerna även då de komma med skänker.

Herr De Geer var i sin motion litet grand positivare. Det föreföll mig i varje fall, som om hans främsta intresse var att få enskilda intressen inkopplade i företaget, men han har dock under utskottsbehandlingen blivit mycket starkt sakligt intresserad, så starkt, herr talman, att han t. o. m. närmast sig utskottsmajoritetens 10-miljonerlinje. Det var för mig en verklig överraskning, när jag fick se utskottets betänkande, att herr De Geer reserverat sig för ett anslag på 5 miljoner kronor. Om det nu beror på någon eftertankens kranka blekhet eller på den allmänt hoppande hållning, som herr De Geer åtskilliga

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

gångar givit prov på här i kammaren, det vet jag icke, men det lämnar jag också därhän, ty i själva verket är jag ganska tacksam även mot herr De Geer. Jag är tacksam emot honom, för att han under utskottsbehandlingen medverkat till en belysning av frågan, som för oss norrbottningar är mycket värdefull. I de kalkyler, som de sakkunniga ha lämnat, räknar man med 0.6 öre per kw-timme för den elektriska kraften. Herr De Geer har under utskottsbehandlingen visat, att den mellansvenska industrien räknar med 0.3 å 0.4 öre per kw-timme. Om det nu förhåller sig så, att vi framställa den billigaste kraften i landet vid Porjus kraftverk, som äges av staten och som ligger vid Lule älv, så förstår jag icke, varför vi skola betala 0.6 öre för kraften där, när den i Mellansverige betalas efter 0.3 å 0.4 öre, och jag är glad, att dessa uppgifter ha kommit fram, ty kunna vi få ned kraftpriset till 0.3 öre, så kommer onekligt elektrotackjärnalternativet i en helt annan situation. Det gör ju i själva verket kr. 7: 50 per ton, om kraftpriset är 0.3 öre i st. f. 0.6 öre per kw-timme. Jag är också tacksam gentemot herr De Geer därför att han nu kommit in på en positiv linje i fråga om anläggande av ett järnverk i Norrbotten. Det är väl ingen hemlighet, att bergmästare Asplund i första kammaren med understöd av oss andra norrbottningar i andra kammaren i snart 20 år försökt att aktualisera frågan om framställning av järnsvamp uppe i Norrbotten.

Jag skall sedan övergå till en mycket viktig fråga i detta sammanhang, nämligen frågan om träkolet. Under goda konjunkturen, när den mellansvenska industrien har behov av ökade mängder träkol, då kan Norrbotten få vara med och tjäna en slant, men så snart det blir nedgång i konjunkturen och kolkonsumtionen minskas, så äro norrbottningarna de första, som få ställa in, med resultat att det blir en väldig minskning i arbetstillgången, som är i högsta grad ruinerande för befolkningen i skogslandet. Icke minst ur den synpunkten är det önskvärt, att man i Norrbotten får en järnindustri, som möjliggör en någorlunda jämn avsättning för träkol där uppe.

Herr talman! Förslaget att anlägga ett tackjärnverk i Norrbotten, vilket under utskottsbehandlingen mottagits med en stark trumeld från vissa pressorgan och från vissa mellansvenska intressens sida, har visat, att förutsättningarna finnas för en dylik tillverkning. Skillnaden mellan majoritetens ståndpunkt och reservanternas är i själva verket endast den, att reservanterna vilja utmönstra blästertackjärnverksalternativet, under det att majoriteten vill giva Kungl. Maj:t och den företagsledning, som kommer att tillsättas, frihet att pröva samtliga alternativ. När så är fallet, tycker jag, att vår ståndpunkt är så pass stark, att även reservanterna borde kunna acceptera densamma. Om vi, som mottagit propositionen med sympati och som känna oss tacksamma mot departementschefen för hans initiativ, vilja vara med om att objektivt pröva deras under utskottsbehandlingen framförda förslag i fråga om elektrotackjärn och järnsvamptillverkningen, borde väl reservanterna kunna vara lika generösa vis-à-vis propositionens förslag. Anslaget storlek bör icke ingiva dem, som äro positivt intresserade av saken, några betänkligheter. Som jag förut nämnde, måste det var ett stort intresse för ledningen att redan från början ha kapitalfrågan klar, så att den icke behöver leva under fruktan, att en förskjutning i de politiska styrkeförhållandena skall rubba grundvalarna för dess verksamhet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag. Jag är övertygad om, att det förslaget, omsatt i praktiken, icke kommer att ha någon ödeläggande verkan på industrien i Mellansverige. För Norrbotten kommer det att bliva utgångspunkten för en förbättrad folkförsörjning. Med den motiveringen och mot bakgrunden av allt, vad staten tidigare gjort för att kolonisera Norrbotten, så är det icke för mycket begärt.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
att denna befolkning får möjlighet att på grundval av de rikliga naturtillgångar, som finnas där uppe, förtjäna sitt levebröd.

Herrar *Viklund, Silfwerbrand, Nilsson* i Antnäs och *Johansson* i Tväråselet instämde häruti.

Herr **Lundberg** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag kan icke låta bli att säga herr Lövgren ett par ord. Jag tycker icke det är rätt av honom att handska med siffror på det sätt, som han gjorde, för att bibringa kammarens ledamöter det intrycket att det tidigare Luleåjärnverket skulle varit en så lysande affär som han påstod. Det är mycket sant, att företaget arbetade med framgång under förra världskriget, men omedelbart efter världskriget, då svårigheter uppstodo att exportera det träkolstackjärn, som järnverket framställde, började verket gå dåligt, och till slut nödgades man lägga ned verket. Jag vet, att de, som hade hand om verket, på allt sätt sökte att finna köpare till detsamma. Man sökte att träffa nya överenskommelser med statens järnvägar angående lägre frakter och lägre malmpris, och jag vet, att man t. o. m. sökte utbjuda järnverket till Luleå stad för att få en köpare, som kunde driva verksamheten i fortsättningen. Jag tycker icke det är rätt att skildra förhållandena, som herr Lövgren gjorde. Med avseende på mitt förslag att här skulle bildas ett bolag med 1 miljon kronors kapital uteslutande för att därmed skapa en ansvarig ledning, som kan handhava det utredningsarbete, som enligt mitt förmenande måste äga rum, innan man kan fastställa kapitalbehovet, så vore det väl icke hela världen, om denna ledning skulle få det uppdraget att redan till lagtima riksdagen komma fram med fullständig planläggning, hur anläggningen skulle se ut efter den ena eller andra riktlinjen och att slutgiltigt fastställa företagets kapitalbehov.

Herr **Lövgren**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! I anledning av vad herr Lundberg yttrade, kan jag icke göra annat än säga, att jag vidhåller de sakuppgifter, som jag lämnat. De visa, att under tiden 1907—1918 Karlsviks järnverk dess bättre gav en vinst på 2,765,000 kronor och vidare att det därefter blev sammanslaget med andra verk under Ytterstfors-Munksund, och att det icke finns någon möjlighet att få veta, huruvida verket sedermera lämnat vinst eller förlust, men bergmästare Asplund har lämnat mig de uppgifter, som jag i min tur lämnat kammaren, och med den samvetsgrannhet, som kännetecknar honom, vågar jag lita på dem. Herr Lundberg påstod, att man erbjudit järnverket åt Luleå stad. Jag har fått den motsatta uppgiften, att Luleå stad förgäves försökt komma åt järnverket, men den saken kan kanske min kollega herr Hage, som själv är Luleåbo, närmare redogöra för. Säkert är i varje fall, att de sifferuppgifter, som jag här lämnat rörande Karlsvik, äro riktiga.

Härefter anförde:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! För de synpunkter som herr Lövgren i Nyborg här har anført, har jag för min del djup sympati. Dock vet jag icke, om jag till fullo kan instämma i hans allmänna omdöme. Han var inne på den historiska utvecklingen. Han talade om att i Norrbotten hade staten i hög grad genom privilegier uppmuntrat kolonisation och ansåg att staten därför hade ett särskilt ansvar för utvecklingen i norra delen av Sverige. Jag har icke tillräckligt studerat Norrbottens inre historia, men jag har det in-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

trycket, att man nog delvis får se utvecklingen i Norrbotten i samband med det privilegiesystem, som fanns beträffande näringar här i landet överhuvud taget under äldre tid, från 1600-talet och framåt.

Trots att jag i fråga om den allmänna grundsynpunkten har samma uppfattning som herr Lövgren i Nyborg, att man bör försöka låta Norrbotten få en industri för att kunna förädla sina produkter, anser jag mig icke böra rösta för utskottets förslag. Det beror på följande skäl.

Det sammanhänger till en del med de reflexioner, som jag gjorde, när jag läste utskottets förslag. Utskottet börjar, sedan det först sagt några mycket allmänna ord, med att tala om att redan på 1600-talet tillkommo järn- och kopparverk uppe i övre Tornedalen, att under 1700- och 1800-talen grundades flera och att sedermera på 1900-talet skapades ytterligare andra. Men sedan lades dessa verk ned vid olika tidpunkter. Den slutsats, som utskottet drager av dessa fakta, är av följande lydelse: »Dessa tidigare gjorda erfarenheter visa, att det finnes möjligheter att inom Norrbotten grundlägga en bärkraftig järnindustri under förutsättning att den från början planlägges på ett rationellt och efter förhållandena lämpat sätt.» Jag anser för min del, att just motsatsen bevisas av dessa förhållanden. Att alla dessa företag lagts ned visar väl, att de icke varit ekonomiskt bärkraftiga, i varje fall icke så ekonomiskt bärkraftiga som andra näringsföretag, vilka kunnat drivas där uppe. För att kunna använda existensen av tidigare järnverk som argument hade utskottet bort visa, vilka andra orsaker än ekonomiska, som åstadkommit, att industrierna lagts ned. Det har utskottet icke gjort. Herr Lövgren i Nyborg lade visserligen fram några siffror, som kritiserades av herr Lundberg, men i utskottets utlåtande borde givetvis ha funnits erforderligt siffermaterial för bedömande av hithörande frågor.

Efter detta övergår utskottet till att säga, vad utskottet anser i själva saksfrågan. Tidigare har det varit under diskussion att anlägga ett kokstäckjärnverk och ett träkolstäckjärnverk. Kungl. Maj:t har nu gått på en förmedlande linje, sedan båda dessa alternativ avstyrkts av flera myndigheter. Utskottet har tagit upp Kungl. Maj:ts linje men kastar fram olika alternativ för en lösning. Kungl. Maj:t har talat om blästermasugnar. Utskottet talar om elektriska ugnar, järnsvampverk o. s. v. Man får ovillkorligen det intrycket, att saken icke är tillräckligt utredd, då det är så många alternativ, man kastar fram. Enligt min mening är frågan icke mogen för ett beslut.

Sedan en sista sak. Det skäl, som jag funnit vara särskilt bärande, när det gäller att taga ställning till frågan att just nu grunda det järnverk, som nu är föreslaget, är hänsyn till det utrikespolitiska läget. Vi importera mycket tackjärn här i landet, och det vore nyttigt att ha en egen tillverkning av järn. Men då frågas: är det lämpligt att just i nuvarande politiska situation lägga ett järnverk längst uppe i Norrbotten, d. v. s. i en utomordentligt utsatt del av landet? Är det tillrådligt att just nu lägga ned så många miljoner i detta syfte? Om verket skulle läggas t. ex. vid Oxelösund, som det har talats om, eller ännu hellre inne i landet i mellersta Sverige, hade det varit bättre. Är det överhuvud lämpligt just i nuvarande situation, då pengarna så väl behövas för andra ändamål, att investera dessa stora belopp i ett järnbruk? Det tror jag för min del icke.

Jag hade helst, herr talman, velat yrka avslag i förhoppning att en blivande utredning inom kort tid skulle kunna giva ett fullgott material för ett positivt beslut, men då jag vet, att läget inom kammaren är sådant, att ett avslagsyrkande icke har några utsikter att vinna anklang, tillåter jag mig att yrka bifall till den av herr Andrén med flera avgivna reservationen. Ett bifall till denna reservation medför i varje fall, att man icke nu, när pengar

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)
äro så svåra att uppbringa, investerar så betydande belopp som utskottet föreslagit.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då tiden är så långt framskriden, tänker jag icke utförligt upprepa det anförande, som jag haft tillfälle att hålla i första kammaren. Med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade vill jag endast framhålla, att man på den vanliga normala utredningsvägen icke lär kunna komma längre än man redan gjort. Det föreligger en utredning, som tyvärr icke är tryckt och som därför icke är tillgänglig i särdeles många exemplar. Den är bara hektograferad eller stencilerad. Att åstadkomma nya utredningar, som skulle på ett mera bestämt sätt visa, huruvida en tackjärnsframställning i Norrbotten kan bliva ekonomiskt lönande eller icke, tror jag knappast vara möjligt. Den som har tagit del av utredningen vet, att utredningen beträffande det alternativ, på vilket propositionen närmast grundat sina beräkningar, har kommit till det resultatet, att man icke kan vänta sig »en säker förräntning» av det nedlagda kapitalet. Jag tror icke man kan komma till någon mera bestämd slutsats. Utredningsmännen säga icke, att ett tackjärnverk komme att gå med förlust för staten. De nöja sig med det modesta yttrandet, att man icke kan påräkna en säker förräntning. Det är klart som dagen, då det gäller företag av denna art, verksamma inom ett näringsliv, där olika konjunkturer spela en avgörande roll för räntabiliteten och för amorteringsmöjligheten. Som sagt jag tror icke man kan komma närmare. För min del har jag tillåtit mig göra en kalkyl. Det är ingen kalkyl i den meningen, att produktionskostnaderna äro särskilt uträknade för att ligga till grund för propositionen, utan den bygger på siffror, som äro framlagda i den föregående utredningen och sammanställda av kommerskollegium. Den avser att visa, att om vi hade haft ett färdigt järnverk där uppe sedan 1934, ett järnverk som hade kunnat försälja sin produktion till de importpriser man haft, så skulle järnverket ha förräntat ett mycket betydande kapital, nämligen 13,000,000 kronor med 4 %, och det skulle blivit åtskilliga miljoner över till amortering. I järnkontoets promemoria har påpekats, att man inte räknat med returfrakt beträffande Mellansverige, där malmen skulle förädlas. Denna anmärkning är riktig, men den uppväges — jag skulle kunna säga nästan precis — av en motsvarande felberäkning åt andra hållet, som kommerskollegium efteråt har upplyst mig om. Detta gör, att denna kalkyl i stort sett skulle visa sig hållbar. Jag skulle våga säga, att hade man kunnat tillägga år 1939, detta sista året, är det mycket sannolikt att, om detta tackjärnverk varit i verksamhet dessa 6 år och hade fått tillgodogöra sig samma priser som man nu kan göra på tackjärnstillverkning, så gott som hela anläggningskapitalet varit amorterat. Det hade inte varit särskilt stora räntor att betala på den icke amorterade anläggningskostnaden.

Man har i första kammarens debatt bollat med siffror. Somliga talare ha trots sig kunna visa, att det skulle bli jätteförlust. Jag har för min del tillåtit mig att hålla på, att den ekonomiska risken sannolikt är mycket ringa. Att det finns en ekonomisk risk ligger i sakens natur. Att staten här av särskilda skäl skulle uppträda som företagare, betingar att staten är villig att ta någon risk. Blir det goda år för järntillverkningen, är risken som sagt liten. Blir det mycket dåliga år för järntillverkningen kan naturligtvis risken bli i motsvarande grad större. Jag har åberopat vissa allmänna skäl. Jag har sagt, att nativiteten i Norrbotten är större än på många andra håll i landet, man behöver ett mångsidigare näringsliv etc., och jag har anförat många andra liknande skäl. Men jag tror mig kunna försäkra kammaren, att jag ändå

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

inte skulle tagit det djärva steget att förelägga riksdagen ett förslag om ett tackjärnverk, om jag inte personligen hade efter studium av handlingar och efter överläggningar med experter kommit till den övertygelsen, att det är rimligare att räkna med att detta tackjärnverk kan bära sig, än att räkna med att det under inga omständigheter kan bära sig. Sedan få vi ju se. Därest tackjärnverket beslutas, får ju framtiden döma, vem av oss som har rätt.

Jag har i denna sak mött opponenter ifrån ungefär samma grupper som be-
träffande den så kallade trähusfabriken i Uddevalla. Denna håller nu på
att färdigställas, och jag skulle tro att produktionen där, utan att skada en
enda annan tillverkning i detta land eller minska sysselsättningen i en enda an-
nan fabrik, kan drivas för fullt åtminstone under första året med beställning-
ar, som redan finnas. Vi få se, hur det går. Det kan ju gå galet sedermera.
Även detta ansågs vara ett förfärligt djärvt företag, och man spådde, jag höll
på att säga, död och förintelse åt detta företag från begynnelsen. Som sagt,
det tycks börja i varje fall under tämligen gynnsamma auspiciet.

Jag tror också man i *detta* fall får avvakta en kommande framtid, innan
man kan säga, vilka som haft rätt i sitt bedömande, om det varit optimister-
na eller pessimisterna. Efter min uppfattning tala de bästa skälen för en
måttlig optimism. Jag säger inte mer, än att en måttlig optimism kan vara
befogad, då det gäller detta verk.

I övrigt vill jag endast framhålla, att tillverkning av järnsvamp skulle vara
mycket förnämlig, om det vore så, att man kunde anse problemet ekonomiskt
löst. Att det finns en tekniskt hållbar lösning för framställning av järnsvamp
tror jag är klarlagt. Det tror jag inte man behöver diskutera längre. Det har
pågått en försöksverksamhet på många olika håll inte bara i Sverige utan
även i utlandet, som kostat miljoner och åter miljoner för de experimentatorer,
som sysslat med detta. Det är efter min uppfattning pengar, som kanske en
gång ändå komma att visa sig vara väl använda. Det kan också hända, att
skillnaden mellan malmerna i Mellansverige och Norrbottensmalmen, skillnaden
i kraftpriset och sådant skulle göra en järnsvampframställning i Norrbotten
mera motiverad än på andra håll i Sverige. Det är som sagt mycket möjligt.
Men jag har frågat mig, när man skjutit i förgrunden detta spörsmål om järn-
svamptillverkning: Om det är så, att problemet verkligen är ekonomiskt löst,
varför har man då från deras sida, som bruka anse, att staten överhuvud taget
inte skall syssla med sådan här företagsverksamhet, utan som vilja att enskil-
da skola ha hand om vårt ekonomiska liv, inte tagit upp tanken på att själva
åstadkomma en sådan järnsvamptillverkning till exempel i Norrbotten, om det
är den riktiga platsen för den? Jag är ju säker på, att norrbottningarna själva
skulle vara mycket glada, om de både finge ett tackjärnverk och ett järnsvamp-
verk. Jag kan inte förstå, att det utan vidare skall behöva vara en konkur-
rens mellan dessa två företag, utan det får väl bero på vilka ekonomiska för-
utsättningar det finns för bådadera.

Mina herrar! Jag skall i korthet tillåta mig att förorda utskottets förslag,
som lämnar åt en blivande ledning att själv fritt träffa sitt val om hur en så-
dan industri skall kunna uppbyggas i Luleå. Jag anser att man kan göra det,
därför att om det blir en, som jag hoppas, tillräckligt sakkunnig ledning, så
måste det ju ligga i dess intresse att välja det bästa alternativet. Det borde
ju vara uteslutet, att den skulle välja ett sämre alternativ ur ekonomisk
synpunkt än man skulle behöva, eftersom den ju komme att ta det verkliga
ansvaret för hur ett försök på detta område kommer att utfalla. Jag tillhör
som sagt dem, som våga förorda det även ur den synpunkten, att det kan bli
en affär, även om den inte blir så förfärligt god, så i varje fall en affär, som
inte skall bringa staten några egentliga förluster.

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

Det har talats om att det är för litet folk för de stora pengarna. Det är ju klart, att om man anser att kapitalet är förlorat, är det förfärligt mycket pengar att lägga ned. Men jag har inte utgått ifrån såsom något självklart, att det kapital, som här nedlägges, skulle komma att förloras, utan tvärtom trots att man skulle kunna förränta det.

Jag har inte haft tillfälle att följa hela diskussionen i denna kammare. Jag vill begränsa mig närmast med hänsyn till att tiden är så långt framskriden till vad jag nu anfört och tillåter mig hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Sedan första kammaren med mycket stor majoritet bifallit utskottets förslag, hade jag närmast tänkt avstå från ordet. Men så inträffade det, att här kom att nämnas något om Luleå stads ställning till det nedlagda Karlsviks järnverk, och det gav mig anledning att åtminstone säga några ord.

Jag vill därvidlag bestämt säga ifrån, att det på sin tid fanns en mycket stor allmän opinion i Luleå stad, som på grund av vad som inträffade fick den uppfattningen, att det fanns krafter, vilka på allt sätt satte in sina försök på att förhindra Luleå stad att engagera sig för att sätta i gång den nedlagda masugnsgrutningen i Luleå. Det är klart att i ett dylikt fall kan ju ingenting *bevisas*, det ena påståendet står mot det andra. Men så mycket är säkert, att helt plötsligt under det man resonerade och underhandlade om dessa saker, så inträffade det, att järnverket revs ned och inventarierna togos bort, vilket omöjliggjorde för de intresserade att kunna göra någonting. Man har ju för övrigt ofta en känsla av, att det finns krafter i vissa delar av landet, som inte gärna se att något blir gjort på detta område, när det gäller Norrbotten.

Sedan vill jag dessutom framhålla, att det har påståtts från mycket sakkunnigt håll — ehuru jag ju inte bestämt vågar göra det påståendet — att en hel del av den malm, som levererades till Karlsviks järnverk, var olämplig sådan — bakom detta fanns väl kanske också en viss orsak.

Vidare vill jag framhålla, att det är inte fullständigt riktigt, som här påstås, att *all* malmförädling i Norrbotten, i Karlsvik och i Porjus, har nedlagts. Tvärtom är det på det sättet, att sedan 1934 och alltjämt pågår en framställning av kiseljärn i Porjus. Jag är inte tillräckligt sakkunnig för att bedöma, om påpekandet av detta faktum kan inverka på ställningstagandet här i dag. Men då man framhåller — som ett motiv för att man inte skall åstadkomma ett smältverk i Norrbotten — att ingen smältning på något sätt pågår inom länet, utan att sådan har visat sig ekonomiskt omöjlig, så måste man göra den reservationen, att detta påstående är inte *fullt* riktigt. Det pågår alltså verkligen järnsmältning.

Jag vill även i detta sammanhang påstå, att de arbetare, som arbeta där, nog torde vara kvalificerade, såvitt jag förstär, till att ta upp arbete av denna art. Jag säger detta, därför att man påstått, att i Norrbotten finns inte lämplig arbetskraft, som skulle kunna användas för detta arbete. Men tvärtom påstås det från annat håll, att dessa arbetare vid ugnarna i Porjus äro synnerligen yrkesskickliga, och att det alltså på det hållet åtminstone finns lämplig arbetskraft.

Jag skall inskränka mig till detta. Vad som för mig såsom osakkunnig framstår som det mest vägande, då jag skall taga ståndpunkt till denna fråga, det är, att kommerskollegium under ämbetsmannansvar har tillstyrkt tillkomsten av ett järnverk. Det är visserligen sant, att sedan har järnkontoret i stort sett ställt sig avvisande. Men järnkontoret avger inte sina utlåtanden, av helt naturliga skäl, under ämbetsmannansvar. Det är ju en privat insti-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

tution — visserligen halvofficiell —, men det som riksdagsmännen i allmänhet ha att fästa sig vid, då det gäller att taga ståndpunkt till frågor av detta slag, det är de utlåtanden, som avgivas av ansvariga statsinstitutioner, och det måste i detta fall vara kommerskollegium, som tillstyrkt, visserligen med en del reservationer.

Jag hade tänkt mig att övergå till att belysa en hel del saker ytterligare i denna fråga. Men med hänsyn till att frågan är avgjord i första kammaren och med hänsyn till att jag är övertygad därom, att även här i andra kammaren blir en mycket stark majoritet till förmån för utskottsutlåtandet, skall jag inskränka mig till detta och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr De Geer i Lesjöfors: Herr talman! Herr Olofsson i Höganäs uttalade sig i sitt anförande mot förslaget om ett järnsvampverk. Det var en överraskning att höra, att lokalpatriotism gör sig gällande icke blott från Norrbotten utan även från Skåne. Men det var ju, som de som åhörde hans anförande funno, beroende på att Skåne även har ett järnsvampverk.

Det var för mig en stor tillfredsställelse, att herr Olofsson stödde mig i den ståndpunkten, att den privata företagsamheten bäst löser denna fråga. Däremot kan jag inte gå med på hans förkastelsedom över rationaliseringen. Visar en utredning, att det är ekonomiskt gynnsammare att göra järnsvamp i Luleå än i Höganäs, skola vi göra den i Luleå. Om det är mindre uppoffring av arbete och kapital att göra den i Luleå skola vi göra den där, men utgångspunkterna skola vara rättvisa. Det är inte rättvist att Luleå skall få räkna med billigare malm än Höganäs, men det förutsättes i propositionen. Utgångspunkterna skola vara rättvisa. Om med samma utgångspunkter det är gynnsammare att göra järnsvamp i Luleå, skola vi också göra det och även ta de sociala konsekvenserna. De äro betydligt lättare att övervinna i Skåne än i Norrbotten. Men, mina herrar, jag tror det finns plats för båda!

Herr Kilbom: Herr talman! Det är den tvist, som uppstått mellan herr Lövgren och herr Lundberg angående den affärsmässiga driften vid Luleå järnverk, som föranlett mig att begära ordet. Jag känner mig oförhindrad att meddela, att jag under många år på grund av mycket intima förbindelser haft tillfälle att följa det bolag som hade försäljningen för Luleå järnverk. Det var nämligen ett företag som hette Svensk Järnexport. Det visade med siffror, att Luleå järnverk eller Karlsvik, som det då kallades, var en utmärkt affär, den bästa som bolaget hade försäljningen om hand för. Det var från 1907 och fram till 1913, som dessa siffror gällde. Och man skall inte påstå att den mannen och det företaget voro okunniga i hithörande saker. De ansågos — och jag tror att sakkunniga bergsmän och finansmän kunna verifiera den uppgiften — vara bland de främsta försäljarna av järn och drivare av järnverk i vårt land.

Man säger nu emellertid, att ett järnverk inte skulle bära sig. Det kan då vara på sin plats att erinra kammarens ledamöter om en sak, som passerade i kammaren för några år sedan, då det var fråga om att ta ståndpunkt till det anslag, som staten lämnade Hällefors. Då höll en man i kammaren — det var förresten ledaren för högerpartiet, amiral Lindman, som ingen kan fränkänna erfarenhet och kunskaper om järnverk och järnbruk — ett anförande, där han uttryckligen varnade riksdagen för att lämna understöd. Han åberopade bl. a. vilka summor, som hade lagts ned för Uddeholmsverken och Sandviken för att driva dylik verksamhet. Han förutspådde ett glänsande fiasko, om staten gick in för Hällefors. Vad är Hällefors i dag? Vad har

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

det socialt betytt för hela länet? Och vad har det betytt för hela den svenska järnhanteringen?

För någon vecka sedan träffade jag under en kamratlig samvaro, inte en masugnsingenjör men en *bergverksingenjör*, som för övrigt också praktiserat många år i utlandet och nu intar en ledande ställning vid ett av våra svenska järnverk, vilket han för övrigt arbetat upp mycket bra. Jag frågade honom om anledningen till att Hällefors går så bra framåt. Han förklarade, att det utan tvivel vunnit marknad för sin produktion delvis i konkurrens med andra svenska verk. När jag ställde nästa fråga: har då vår totala export av dessa produkter minskat? säger han: Nej, det måste jag medge, att den har gått den andra vägen.

Jag skall tillåta mig, herr talman — det skall bli bara under ett par tre minuter — att anföra några siffror ur ett längre tidsavsnitt i vår statistik rörande export och import av hithörande produkter. Jag har valt åren 1929 — 1938, alltså 10 år. Jag finner, att vi i runt tal under denna tid infört 940,000 ton tackjärn och exporterat under samma tid 732,000 ton. Det är en tämligen stor skillnad mellan export och import. Går jag vidare till varmvälsat järn och stål, så finner jag, att vi ha *importerat 1,700,000 ton* och exporterat 491,000 ton. Ser jag på rör och rördelar, gjutna, finner jag, att vi *importerat 271,000 ton* och exporterat 1,604 ton. Går jag till plåtar, finner jag, att vi *importerat 987,000 ton* och exporterat 74,000 ton.

Jag tror inte att siffrorna behöva några kommentarer, ärade kammarkamrater. Jag tror inte att någon skall vilja hävda, att här inte finns plats för en mycket bred företagsamhet, även om intet annat kan garanteras, än att den kommer att gå med förlust. Här ha vi möjligheter att framskapa arbetstillfällen i vårt land, utnyttja våra naturrikedomar, skapa ökade och bättre existensbetingelser för våra industriarbetare och öka även möjligheterna för en del av de utlandssvenskar, som arbetat också på detta område till gagn för hela landet.

Låt mig sluta med att berätta en liten episod. Den kompletterar den skrivelse herr Lövgren läste upp med tacksamhet mot vederbörande statsråd, och jag kan tillfoga ett välförtjänt tack också till de norrbottensrepresentanter, som så energiskt och ofta under till synes mycket hopplösa situationer inte ha släppt taget. Jag var för ett par veckor sedan och föreläste i en av Norrlands mest kända folkhögskolor. Efter föreläsningen bjöd lärareförsamlingen på en liten kamratlig samvaro innan mitt tåg gick. Jag hann inte mer än in genom dörren förrän en äldre lärare, en akademiskt bildad man, som åtminstone känner jordbruksförhållandena, utlöste sitt missnöje över riksdagens behandling av Norrlands försörjningsproblem. Jag är inte kapabel att avgöra, om han i allt hade rätt. Han anförde till sist den kritik och den opposition, som detta förslag om ett järnverk i Norrbotten hade väckt från skilda håll. Jag kunde inte underlåta att göra invändningar mot hans argumentation. Jag sade: ni gör härvidlag riksdagen orätt. Resultatet blev, att inte bara den mannen tog till orda utan även andra av lärarna, vilka ansågo, att riksdagen är orättvis mot Norrland. Den äldste, som för övrigt var ordförande i sin kommuns taxeringsnämnd, agronom och anses som en skicklig man, avslutade med orden: Om man fortsätter att behandla Norrlandsproblemen på detta sätt, få vi här frågor, som det icke går att lösa.

Det är inte första gången, herr talman och ärade kammarledamöter, som jag i Norrland har träffat på denna bittra känsla, denna uppfattning om att norrlänningarna behandlas som koloniinvånare. Jag tror att det är delvis överdrivet men också, herr talman, bara delvis. Ur den synpunkten måste jag hälsa med den allra största tillfredsställelse för hela landet, att man här åt-

Ang. anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. (Forts.)

minstone i princip numera är ense om att *något måste göras* för att hjälpa till att skapa ökade försörjningsbetingelser i Norrbotten.

Det är en glädje att kunna konstatera, att både högerns motionärer och reservanter liksom även herr De Geer på Värmlandsbanken anse, att något måste göras. Men vederbörande inta en underlig ståndpunkt, inte minst herr De Geer. Han förklarar liksom många andra, att det järnverket inte kommer att bära sig. Men ett ögonblick efteråt vänder man på sig och säger, åtminstone herr De Geer: men bered de privata möjlighet att vara med om detta! Först konstaterar man alltså, att om staten skall bygga och driva verket, sker det med risk för stora förluster, men efteråt säger man: låt oss privata vara med. Emellertid vet åtminstone herr De Geer, att det inte är första gången i Sveriges historia, som den svenska staten försöker ta krafttag för att höja vår järnhantering. Jag tror det är lika stor anledning nu för kronan att ingripa, som det var låt mig säga på 1600-talet. Jag vågar t. o. m. påstå, att det ur vissa synpunkter är ännu större anledning att göra det nu.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets förslag och samtidigt uttala ett tack till statsrådet och dem som vågat gå i bräschen för denna sak. Även om det skulle bli litet ekonomisk förlust på verket, så blir det i stället så många tillfällen till vinningar på andra områden, inte minst genom möjligheter till experimenterande, som hela vårt land för framtiden kan få nytta utav. I och med det beslut, vi här i andra kammaren om ett ögonblick gå att fatta, göra vi en handling, som kommer att bli till gagn för många år framåt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Andrén m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr De Geer i Lesjöfors avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits det under 2:o) angivna yrkandet följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Andrén m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

första särskilda utskottets memorial:

nr 82, angående viss ersättning till en hos andra kammaren anställd vaktmästare vid inkallelse till militär tjänstgöring på grund av förstärkt försvarsberedskap; och

nr 83, angående ersättning till av första särskilda utskottet tillfälligt anlitad personal; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 35, angående ersättning till tjänstemän hos andra särskilda utskottet.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.6 e. m.

In fidem
Sune Norrman.